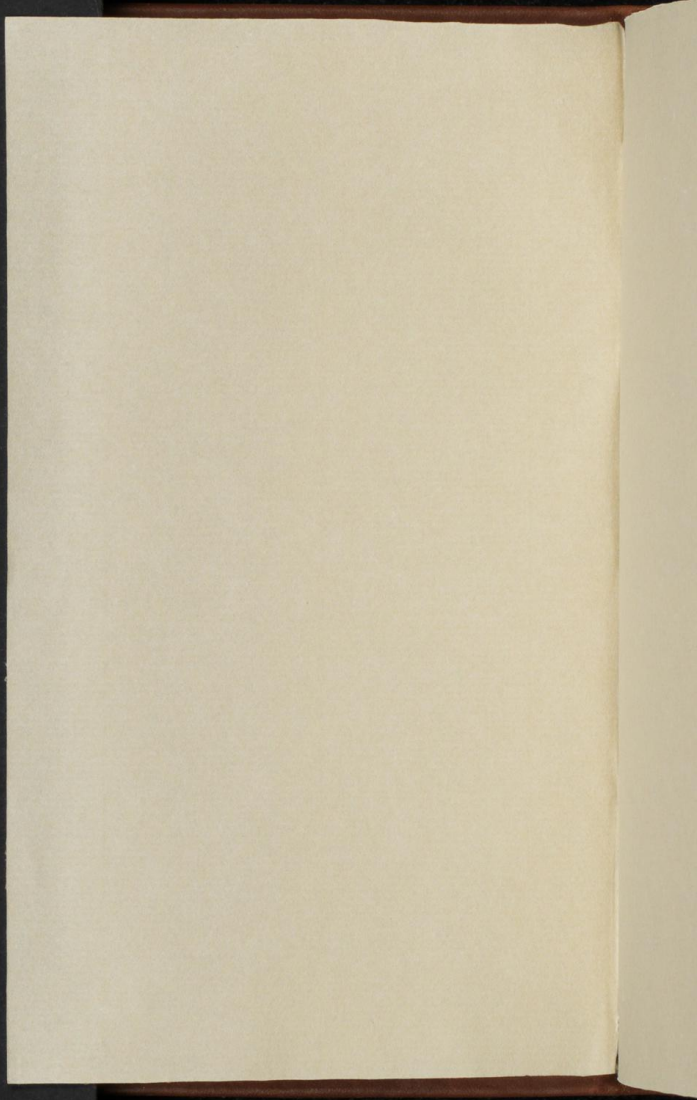

4
D. G. V.
348

1018.

1018.

Vid. in fine Album Marianum
p. 179. Bonnense.

EXPLANA
IN

SALM

AUTHORE
BERTO BELL
EX

SOCIETATE

LE Tit. S. MAR

Presbytero Cat

In

Compendium re
&

D. Sodalibus

in Srenam ob

Ab

eadem Societat

Pars IV.

Comitens Pfalms

COLONI

THO BALTHASARIS V

Allum Notum
Bonnay

EXPLANATIO
IN
PSALMOS

AUTHORE
ROBERTO BELLARMINO,
EX
SOCIETATE JESU,
S. R. E. Tit. S. MARIÆ in Via,
Presbytero Cardinali.

ex libris In *J. Cordier*
Compendium redacta.

&
D. D. Sodalibus Marianis
in Strenam oblata.

Ab
Clax *Clax* Alio ejusdem Societatis Sacerdote.
Pars IV.

Complectens Psalmos à 76. ad 100.

COLONIÆ,
Typis BALTHASARIS WILMS, 1764.

D. G. V. 348

2 fe

PSALMUS LXXV

Psalmus: In finem pro David
Licht.

Psalmus per Iuditha cantatus
et Principibus cantorum

et alius, vel certi generis
per Iuditha cantatus

per Iuditha cantatus per Iuditha
Heb.

per Iuditha cantatus per Iuditha
adversus

per Iuditha cantatus per Iuditha
de q

per Iuditha cantatus per Iuditha
sacer

per Iuditha cantatus per Iuditha
Babyloniam

per Iuditha cantatus per Iuditha
tempore Ma

per Iuditha cantatus per Iuditha
trib

per Iuditha cantatus per Iuditha
expone

per Iuditha cantatus per Iuditha
de

per Iuditha cantatus per Iuditha
qui dicitur

per Iuditha cantatus per Iuditha
molestissime

per Iuditha cantatus per Iuditha
ferre

per Iuditha cantatus per Iuditha
per Iuditha

per Iuditha cantatus per Iuditha
per Iuditha

(0)

PSALMUS LXXVI.

Titulus : *In finem pro Idithun, Psalmus Asaph.*

Probabilius per Idithun intelligitur hic nomen unius e Principibus cantorum, sed instrumenti musici, vel certi generis modulationis, ad cuius formam Psalmus canendus esset. Hinc expositioni satis convenit phrasis Hebraica super Idithun.

Argumentum est oratio adversus tribulationes : Quae sit autem tribulatio, de qua Psalmus loquitur, non convenit inter Authores ; alii intelligunt captivitatem Babylonicam ; alii persecutionem Antiochi tempore Machabeorum ; alii aliam, nobis incognitam tribulationem. S. Aug. utilissimè exponit Psalmum de miseria humanâ generatim, ac praesertim de eâ, quam sentiunt viri perfecti, qui dum anhelant ad patriam Caestem, molestissimè ferunt moram exilii & peregrinationis.

ψ. I. Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Deum, & intendit mihi.

Indicat anima viri sancti, quam molestè ferat moram, & pericula hujus peregrinationis. Voce meâ proprio animæ desiderio pulsavi aures Dei. Dicit, ad Dominum, hebraicè ad Deum ; & repetit secundò ad Deum, quia videbat

debat à nullâ re creatâ posse obtineri, quod cupiebat, ideo transfiliens omnia, ad ipsum Deum accessit. Subdit fructum clamoris : *Et intendit mihi, hebraicè, aures mihi præbuit.*

ψ. 2. In die tribulationis meæ Deum exquisivi, manibus meis nocte contra eum, Et non sum deceptus.

Declarat cur, & quomodo Deum quasi rē, & invenerit. Per diem tribulationis intelligit tempus hujus vitæ mortalis. Porro manibus quærere Deum in nocte est per opera bona, per obedientiam mandatorum, per vitæ puritatem in hoc exilio caliginoso Deum quærere. Addit, *non sum deceptus* : Testimonium enim conscientiæ bonæ, & patientia in tribulationibus, & frequentes victoriæ adversis tentationes efficiunt, ut anima experimento quodam dulcedinem Dei sentiat, & testimonium Spiritûs in se habeat, quod sit Filius Dei.

ψ. 3. Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, Et delectatus sum : Et exercitatus sum, Et defecit spiritus meus.

Quia quærens Deum non fuit deceptus, renuit deinceps solatia caduca, quæ decipiunt. *Renuit Et c.* : quantumvis blandirentur carnales voluptates, noluit indè gaudere anima mea, sciens eas secum trahere graviores tristitias.

Verumtamen omni solatio
in Deo, qui nihil um decipit
in peccatum reputat, & de
in omnium Dei, & voluptas
in creaturas sicut medicina
est, & de peccatis
in deus deus spiritus meus.

4. Annona vigilia
in Deo, & in seipso.

in Deo, quod dicitur; ex
in Deo ad meditando

in Deo vigilare incipere
in Deo peccatorum hujus vitæ

in Deo loqui, sciens,
in Deo quævis occulta.

in Deo antiquos, &
in Deo.

in Deo meditare, quanti
in Deo cogitari dies hujus

in Deo ad finem, &
in Deo agitur, & simul ce

in Deo, quæque in us
in Deo. Digna cogitatio, qua

in Deo pet.

in Deo meditare sum nocte
in Deo, & scilicet

in Deo.

rias. Ne tamen sine omni solatio essem, *memor fui Dei*, qui nulum decipit, & in quo solidum gaudium reperitur, *& delectatus sum*. Et post memoriam Dei, & voluptatem inde hautam, exercitatus sum meditando de moribus exilii, & de jucunditatibus patriæ, & præ desiderio *defecit spiritus meus*.

¶ 4. *Anticipaverunt vigilias oculi mei, turbatus sum, & non sum locutus.*

Declarat, quod dixerat; *exercitatus sum*: noctu surgebam ad meditandum, antequam excubiæ militares vigilare inciperent. Ex meditatione periculorum hujus vitæ fui turbatus, nec fui ausus aliquid loqui, sciens, *Judicia Dei esse justissima*, quamvis occulta.

¶ 5. *Cogitavi dies antiquos, & annos aternos in mente habui.*

Ecce, quid meditaretur, quando præveniebat vigilias, cogitavi dies hujus vitæ temporalis à principio usque ad finem, quæque in iis habemus, & agimus; & simul cogitavi *annos aternos vitæ futuræ*, quæque in iis habebimus, & agemus. Digna cogitatio, quæ totas noctes mentem occupet.

¶ 6. *Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.*

Dicit idem aliis verbis, & inculcat. Consumpsi integras noctes tecum ipse colloquendo, non ore, sed corde; & tecum ipse cogitando exercitabar; & hoc modo quasi scopis cogitationum versabam huc, atque illic spiritum meum.

¶ 7. *Nunquid in æternum projiciet Deus? aut non apponet, ut complacitior sit adhuc?*

¶ 8. *Aut in finem misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem?*

¶ 9. *Aut obliviscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?*

Hæc est meditatio & agitatio mentis, in quâ noctu exercebatur. Interrogationibus his contrarium sensum intendit, fore scilicet, ut Deus tot hominum peccatorum, Judæorum, gentium misereatur &c. Nunquid Deus tantam multitudinem hominum in æternum projiciet à misericordiâ suâ, & in infidelitate, & cæcitate dimittet? Non projiciet; sed tempore suo visitabit. Nunquid Deus non addet aliquando ad iram suam misericordiam suam, ut incipiat sibi complacere in gentibus, quas nunc odio prosequi videtur? Addet omnino. Nunquid removebit misericordiam suam ab hominibus in æternum? non removebit; non obliviscetur &c.; non continebit &c. Facilius est Deo iram,

iram, quàm misericordiam suam continere: licet enim justè irascatur in impios; in ipsâ tamen irâ non continet, sed effundit misericordiam, quæ iram mitiget.

ÿ. 10. *Et dixi, nunc cœpi: hac mutatio dextere Excelsi.*

Nunc incepti respirare, postquam meditando, & vigilando, Deo revelante, cognovi, misericordiam Domini effundendam super genus humanum. Hæc mutatio, quam prævideo, & prædico, iræ Divinæ in misericordiam; iniquitatis hominum in justitiam; captivitatis in redemptionem; pœnæ in gloriam, mutatio est admirabilis, quam nemo poterat efficere, nisi dextera Excelsi, quæ Christus est.

ÿ. 11. *Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.*

ÿ. 12. *Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinventionibus tuis exercebor*

Respirans jam in spem futuræ redemptionis ait: antea quidem memori fui aliquorum operum, quæ fecit Deus in Ægypto coram Patribus nostris: sed (ponit quia hebraicè aliquando pro sed) nunc, ô Domine, memor ero ab initio Mundi omnium mirabilium tuorum, considerans opera justitiæ, & misericordiæ; potentiz, & sapientiæ; naturæ, & gratiæ: &

mente revolvam, ac mirabor arcana confilia
curandi genus humanum, quæ Sapientia tua
adinvenit.

*Y. 13. Deus in Sancto via tua; quis Deus
magnus, sicut Deus noster; tu es Deus, qui facis
mirabilia.*

Incipit laudare opera Dei; & dicit primò ge-
neratim: Actio tua, Deus, per quam ad nos ve-
luti exis, in sanctitate efficitur: nihil enim agis,
quod non rectum, & justum sit. Nec solùm
Deus noster sanctus est, & sancta via ejus, sed
etiam magnus, & magna opera ejus, imò &
mirabiliâ ob sapientiæ profunditatem, quæ in
eis cernitur.

*Y. 14. Notam fecisti in populis virtutem
tuam: redemisti in brachio tuo populum tuum,
filios Jacob, & Joseph.*

Descendit ad particulare opus Dei mag-
num, & mirabile. Potentiam tuam manife-
stasti Aegyptiis, & Gentibus, quæ audierunt
plagas Aegypti; quando; non alieno auxilio,
sed propriâ tuâ virtute, per multa signa, &
prodigia, populum tuum, qui constat ex filiis
Jacob, & Joseph, liberâsti à miserâ servitute.

Spiritualiter Deus notam fecit potentiam in
populis omnium gentium, quia redemit ex
omnibus gentibus populum suum à tyrannide

Dia-

Diaboli, in brachio suo, quod est Christus.
Vide *Isa* 53. v. 1.

v. 15. *Viderunt te aqua Deus, viderunt te aqua, & timuerunt, & turbatae sunt abyssi.*

Scissionem Maris rubri poëticè describit, tribuens aquis sensum, quasi ob timorem praesentiae Dei aquae recesserint, & turbatae non solum in superficie, sed & in imo profundo.

Spiritualiter aquae populos significant, *juxta Apoc.* 13. v. 15. *Aqua*, Populi gentium, quando liberavit populum suum Deus, cum viderunt, scil. per fidem, & timuerunt agnoscetes peccata sua, & judicia Dei : praecipue timuerunt *Abyssi*, majores in gentibus, quia per fidem agnoverunt *Judicia Dei esse abyssum* multam, & *Potentes* potenter tormenta passuros. *Lege Act. Apost. C.* 24.

v. 16. *Multitudo sonitus aquarum, vocem dederunt nubes.*

v. 17. *Etenim sagitta tua transeunt, vox tonitruus tui in rota.*

Describit nunc reversionem maris, & tempestatem ad obruendos Aegyptios, quod fuit etiam opus mirabile ejusdem Dei. Maximus sonitus, & fremitus aquarum postea successit, cum, jubente te Deo, aquae maris, quae steterant instar murorum, dum transiret populus

A s

Dei,

Dei, magno impetu cadentes submerferunt
 Aegyptios: quando etiam *sagittae* caelestes,
 h. e. fulmina discurrunt *transibant super eos*,
 & *vox tonitruus* tui super rotas currum Pharaonis,
 eas subvertebat, & in profundum de-
 ciebat.

Spiritualiter sonitus aquarum est confessio
 populorum; vox nubium est vox Praedicatorum
 Evangelii; fulminina & tonitrua sunt
 probitas vitae, & miracula, quibus veritas fidei
 confirmatur. Illud, *vox tonitruus in rota*, pul-
 chrè exponit S. Hieron., qui notat vocem
 tonitruus Evangelici tunc valde commovere po-
 pulos, si est in rotâ, h. e. in homine planè spi-
 rituali, & contemptore rerum terrenarum,
 qui terram vix tangat, & transeat, quomodo
 currens rota in puncto terram contingit, & mox
 desinit, & ad altiora defertur.

ψ. 18. *Illuxerunt coruscationes tuae orbi
 terra, commota est, & contremuit terra.*

Hæ *coruscationes*, hæc signa, hæc miracula
 illuxerunt non solis Aegyptiis, & Judæis, sed
 orbi terrarum, longè, latèque nota facta sunt;
 & ideo habitantes in terrâ perturbati sunt, &
 populum Israeliticum formidare cœperunt.
 Spiritualiter intellige idem, quod *Ps. 18. ψ. 4.*
 dictum est.

ψ. 19.

*v. 19. In mari viata tua, & semite tua in
aquis multis, & vestigia tua non cognoscentur.*

Hic aperte describit transitum filiorum
Israel per mare. In mari novo, & insolito mo-
do invenisti populo tuo viam; & semitam fe-
cisti eidem populo inter aquas multas, & hoc
tam admirabili ratione, ut nullus deinceps
vestigia tua, & eandem viam invenire potuerit.

Spiritualiter intellige, opera Dei non solum
esse admirabilia; sed etiam investigabilia;
sicut via in mari investigabilis est, quia nulla
vestigia in ea relinquuntur.

*v. 20. Deduxisti sicut oves populum tuum
in manu Moyfi, & Aaron.*

Ecce finem mirabilium Dei in Aegypto,
Magnam facilitate, & caritate, indefensa provi-
dentiâ deduxisti per desertum, & usque ad pro-
missionis terram, quasi ad pascua uberrima,
populum tuum, sub potestate & regimine duo-
rum optimorum Principum, Moyfi, & Aaron.

Spiritualiter admonemur, eos, qui ad Cæ-
lestem Patriam perventuri sunt, deducendos
esse, sicut oves, in manu Moyfi, & Aaron, sive
Superiorum Ecclesiasticorum, & civilium: ita
ut sint mites, & patientes, sicut oves in medio
luporum.

PSALMUS LXXVII.

Titulus : *Intellectus Asaph.*

Argumentum est *docere populum beneficia Dei, & ingratitude veterum Israelitarum, ut eorum pœnis territi, Dei Legem sequantur potius, quàm exempla majorum. Insuper David adumbrat Regnum Christi : hoc indicant v. 2. nomina parabolarum, & propositionum; hoc monet Titulus, intellectus Asaph, ut nimirum Asaph, cui Psalmus cantandus datur, intelligeret, & alios intelligere faceret mysterium futuri Messie.*

v. 1. Attendite popule meus Legem meam, inclinate aurem vestram in verba oris mei.

Hortaturus Populum longissimo sermone, captat attentionem, ostendens, se utilia, & magna locuturum. *Attendite, inclinate, item Legem, Verba oris mei* hîc idem sunt. Porro *inclina aurem tuam*, si dicitur populo, significat obedienter, & humiliter audire; si dicitur Deo, significat clementer, & misericorditer audire.

v. 2. Aperiam in Parabolis os meum, loquar propositiones ab initio.

Ideo petit attentè, & humiliter audiri, quia loquetur parabolas, seu similitudines; & propositiones, seu ænigmata. Proferam sententias,

rias,

tas, quæ fuerunt absconditæ, & quasi ænigmata ab initio mundi : Myſteria enim Chriſti etſi ſemper prædicta, & adumbrata, tamen velata erant, & pauciſſimis apertè revelata.

ψ. 3. *Quanta audivimus, & cognovimus ea : & Patres noſtri narraverunt nobis.*

ψ. 4. *Non ſunt occultata à filio eorum, in generatione altera.*

ψ. 5. *Narrantes Laudes Domini, & virtutes ejus, & mirabilia ejus, quæ fecit.*

Docet, hiftoriam eorum, ſub quibus tegebantur Myſteria abscondita à conſtitutione mundi, accepiffè ſe à Patribus, & hos à Majoribus ſuis. NB. ψ. 4. cum parenteſi legendus eſt hoc modo : *Loquar, quanta, ſeu quæ audivimus, & cognovimus* : quoniam *Patres noſtri narraverunt nobis*, tum ſcriptis literis, tum ore proprio (non enim *occulta eſſe voluerunt ea filiis ſuis, quos poſt ſe in generatione altera relinquebant*) qui quidem Patres narrantes erant potentiam Dei admirabilem, & mirabilia opera, quæ fecit : ob quæ digniſſimus eſt omni laude.

ψ. 6. *Et ſuſcitavit Teſtimonium in Jacob, & Legem poſuit in Iſrael.*

ψ. 7. *Quanta mandavit Patribus noſtris nota facere ea filio ſuis, ut cognoscat generatio altera.*

ψ. 8.

(0)
LMUS LXXVII
reſectus Aſaph
ntum eſt docere popu
ratiudinem veterum
pennis terris, De
quam exempla nate
imbrat Regnum Chri
mina parabolarum, ſ
net Tutulus, inſedi
ib, cui Plalmus canit
et, & alios interper
Meſſia.
ſite popule menti Loge
eſtram in verbum
ppulum longiſſimo
m, oftendens, ſe m
n. Attendite, ſicut
is mei hic idem loc
am, ſi dicitur popu
humiliter aude, ſi
ementer, & mitem
n in Parabolis et non
ib initio.
tè, & humiliter aude
s, ſeu ſimilitudines
uigmata. Proferam

✿. 8. *Filii, qui nascentur, & exurgent, & narrabunt filiis suis.*

Ex rebus à Deo gestis, quas à Patribus accepit, primo loco narrat, quòd Deus dederit populo Israelitico legem, & mandata per Moysen & utraque iusserit tradi filiis à parentibus, & sic propagati ad posteros.

Illud *Et* ✿. i. potuisset omitti. quia nihil coniungit; & videtur additum ornatùs gratiâ, ut saepe alias. Per *Testimonium* intellige *Legem*, vide Ps. 18. ✿. 8. Illud suscitare *Testimonium* est *Legem ponere*.

✿. 9. *Ut ponant in Deo spem suam, & non obliviscantur operum Dei, & mandata eius exquirant.*

✿. 10. *Ne fiant sicut Patres eorum, generatio prava, & exasperans.*

✿. 11. *Generatio, qua non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius.*

Idco Deus legem dedit populo, & voluit posteris tradi, ut non sperarent in Idolis gentium, sed in Deo vero, qui legem S. de Cælo illis dederat, non sine prodigiis: ne obliviscerentur mirabilia Dei opera, quæ fecit liberando eos de servitute Pharaonis. Præterea ut sollicitè quærerent, quid vellet ab eis Deus, atque id opere impleant. Demum ut non imi-

tarent.

tarentur majores ingratos, & infideles; qui in
 Agypto agrè crediderunt Moyfi; egressi de
 Agypto, sæpè defecerunt ab obedientiâ Moyfi,
 & Dei, assiduè murmurantes, imò vitulos
 aureos adorantes. Illud v. 11. *Generatio Sc.*
 significat, eos non habuisse cor directum firmi-
 ter ad Deum, sed ad varia auxilia respexisse,
 nec fidelem fuisse eorum spiritum cum Deo.

ÿ. 12. *Filii Ephrem intendentes, & mittentes arcum, conversi sunt in die belli.*

Per similitudinem explicat inconstantiam
 jam dictam. *Filii Ephrem*, h. e. Israelitæ simi-
 les fuerunt militibus, incipientibus prælii
 cum hostibus, & mox dimisso prælio, terga
 vertentibus. Nominatur tribus Ephraim præ-
 aliis, tum quia erat numerosissima; tum, quia
 ut plurimum reprehenditur, ideo mala totius
 populi sub nomine Ephraim potiùs descri-
 buntur.

ÿ. 13. *Non custodierunt Testamentum Dei, & in Lege ejus noluerunt ambulare.*

ÿ. 14. *Et oblitifunt benefactorum ejus, & virabilium ejus, quæ ostendit eis.*

ÿ. 15. *Coram Patribus eorum fecit miracula in terra Aegypti, in campo Taneos.*

Explicat, quod metaphoricè dixerat, Israe-
 litas conversos fuisse retrorsum. Nam cum
 pro

qui nascuntur, & exierunt
 is suis.
 Deo gelis, quasa Patribus
 eo narrat, quod Deus dederat
 o legem, & mandata per Moysen
 ferit tradi filiis & parentibus
 posteros,
 i. potuisset omitti, quia
 videtur additum omnino
 Per Testimonium intelligitur
 18. v. 8. Illud suspicari
 gemponere.
 ant in Deo spem suam, & in
 um Dei, & mandata quæ
 sicut Patres eorum pro
 & exasperans.
 veratio, quæ non directur in
 isas cum Deo spirantibus
 legem dedit populo, dicitur
 ut non sperarent in Iddo
 Deo vero, qui legem & de
 non sine prodigiis: ne obli-
 tia Dei opera, quæ fecit liber-
 tute Pharaonis. Preterea
 ic, quid vellent ab eis Deum
 implerent. Demum ut non
 tas

professi essent, se obedituros Deo, non servaverunt pactum, nec Legem Dei impleverunt, & citò obliti sunt beneficiorum Dei, & mirabilium operum, quæ Deus fecerat pro eis in Ægypto, & quidem palam in planitie Ægypti, cujus Regia dicitur Tanis; quæque à Patribus suis narrari audierant.

v. 16. *Interrupit mare, & perduxit eos, & statuit aquas, quasi in utre.*

v. 17. *Et deduxit eos in nube diei, & totà nocte in illuminatione ignis.*

v. 18. *Interrupit petram in Eremo, & adaquavit eos velut in abyſſo multa.*

v. 19. *Et deduxit aquam de petra, & deduxit tanquam flumina aquas.*

v. 20. *Et apposuerunt adhuc peccare ei, in iram excitaverunt Excelsum in inaquoso.*

Post facta mirabilia in Ægypto, jam alia describit facta in egressu, nempe divisionem maris rubri, ut transiret populus sicco vestigio: item post egressum, nempe columnam nubis, quæ præundo ostendebat iter per diem, & columnam ignis, quæ ostendebat iter per noctem; ac postea sitienti populo eductas aquas de petrà in maximâ copiâ, quasi petra ipsa in lacum profundissimum aquarum conversa esset. Addit verò David, post hæc omnia mira-

mira-

mirabilia, populum incredulum iterum provocasse Deum ad iram in deserto in aquoso ob aquæ penuriam: quæ iterum educta est de petrà.

Illud quasi in utre v. 16. significat, Deum eâ facilitate fecisse, ut mare consisteret, quâ potest continere modicam aquam inclutam in utre, ne decidat in terram. Illud in nube dies, v. 17. significat in nube per diem: Græcorum enim Genitivus pro Ablativo ponitur quo ipsi carent.

v. 21. Et tentaverunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis.

v. 22. Et male locuti sunt de Deo: dixerunt: poterit Deus parare mensam in deserto?

v. 23. Quoniam percussit petram, & fluxerunt aqua, & torrentes inundaverunt.

v. 24. Numquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?

v. 25. Ideo audivit Dominus, & distulit, & ignis accensus est in Jacob, & ira ascendit in Israel.

v. 26. Quia non crediderunt in Deo, nec speraverunt in salvari ejus.

v. 27. Et mandavit nubibus de super, & januas Cali aperuit.

v. 28. Et pluit illis manna ad manducandum, & panem Cali dedit eis.

B

10

¶. 29. *Panem Angelorum manducavit homo, cibaria misit eis in abundantia.*

¶. 30. *Transtulit Austrum de Celo, & induxit in virtute sua Africum.*

¶. 31. *Et pluit super eos sicut pulverem carnes, & sicut arenam maris volatilia pennata.*

¶. 32. *Et ceciderunt in medio castrorum eorum circa tabernacula eorum.*

¶. 33. *Et manducaverunt, & saturati sunt nimis: & desiderium eorum attulit eis, non sunt fraudati à desiderio suo.*

Retulit beneficium aquæ è petrâeductâ, & infidelitatem populi; jam transit ad beneficia panis, & carnis, & ad novam populi incredulitatem. *Et tentaverunt* &c. experiri voluerunt, an Deus verè esset omnipotens, & curam gerere t populi sui: & ideo petierunt escas, quas anima ipsorum desiderabat, ut panes, & carnes; *vide Exod. 16. & num. 11. Et malè locuti sunt de Deo*, dubitantes scil., an posset in deserto pascere populum suum, sicut potare potuerat. Et hæc pertinent ad secundam murmurationem, nam prior præcessit priorem educationem aquæ, ut patet ex *Exod. C. 16. & 17. Ideo audivit Dominus murmurationem*, ex incredulitate procedentem, & *distulit*, h. e. longè fecit à se populum suum, *removit à be-*

nc-

genti Angelorum ministravit
 eis in abundantia
 misit Austrum de Cælo
 sua Africum.
 sicut super eos sicut patrem
 etiam maris volatus
 ceciderunt in mesia cap
 r nacula eorum.
 manducaverunt, & in
 desiderio suo.
 eficiam aquæ e petri
 a populi; jam manduc
 carnis, & ad novam p
 Et tentaverunt & c.
 leus verè esset omnia
 populi sui; & ideo pet
 na ipsorum desiderio
 vide Exod. 16. & c.
 ient de Deo, dobitant
 pascere populum suum
 Et hæc pertinent ad leu
 m, nam prior precedit
 na, ut patet ex Exod. 1
 vult Dominus murmurat
 e procedentem, & dicit
 populum suum, remo

nevolentia sua; imò hanc in iram convertit,
 & immisit ignem in castra, & multos occidit;
vide num. 11. Et tamen voluit convincere popu-
 lum infidelem, & demonstrare potentiam
 suam; & ideo *mandavit nubibus &c.* Hæc per-
 tinent ad priorem murmuracionem: manna
 enim datum est ante productionem aquæ ex pe-
 trâ. Manna dicitur panis de Cælo, quia ex
 Cælo aereo pluebat; & panis Angelorum,
 quia horum operâ, & ministerio fiebat. De-
 mum removit, & flare prohibuit Austrum,
 nempe Orientalem, sive Eurum, ut Africus,
 seu Lybicus adduceret coturnices ad castra He-
 bræorum in tantâ copiâ, quanta est copia pul-
 veris in littore maris.

v. 34. *Adhuc esca eorum erant in ore ipso-
 rum; & ira Dei ascendit super eos.*

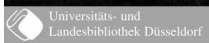
v. 35. *Et occidit pingues eorum, & electos
 Israel impedivit.*

v. 36. *In omnibus his peccaverunt adhuc,
 & non crediderunt in mirabilibus ejus.*

v. 37. *Et defecerunt in vanitate dies eo-
 rum, & anni eorum cum festinatione.*

v. 38. *Cum occideret eos, querebant eum,
 & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum.*

v. 39. *Et rememorati sunt, quia Deus ad-
 jutor est eorum, & Deus excelsus redemptor eo-
 rum est.*

Y. 40. *Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei.*

Y. 41. *Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius.*

Ostendit, Deum magno miraculo satisfecisse desiderio Hebræorum, ut ostenderet potentiam suam : sed non dimisisse impunitam infidelitatem, & contumaciam eorum. *Adhuc* *esca* *S*, nondum consumplerant coturnices, & Deus iratus occidit ex eis partem maximam, ita ut locus ille appellaretur *Sepulchra concupiscentia* num. 11. Quomodo eos Deus occiderit, Scriptura non docet; sed credibile est, morbo aliquo ex nimia aviditate, & saturitate comedentium exorto. Occidit autem Deus præcipuè pingues *Electos*, h. e. magis deditos voluptatibus, & juventute, ac viribus robustiores : quos *electos* dicit *impeditos*, quia morbus dejecit eos, & impeditit, ne à morte fugere possent; quamvis alioqui robustissimi essent. Hoc verò illis accidit, quia peccaverunt in Deum infidelitate suâ, & non credentes, mirabilia illa à Dei omnipotentia fieri, sed casu accidisse, ut coturnices ad eos deferrentur. Ideo morte puniti sunt tantâ velocitate, ut defecerint dies eorum *in vanitate*, h. e. velut fumus, aut

um-

umbra, quæ celerrimè transit, & vestigium nullum relinquit. Ipsi autem cum flagellarentur à Deo, & morte afficerentur, redibant ad cor, & quærebant adiutorium Dei, & diluculo, h. e. statim, cum primùm flagellum sentite inciperent, veniebant supplices ad misericordiam Domini implorandam; & tunc ad memoriam revocabant beneficia Dei priora: sed non erat stabilis, & vera conversio eorum, sed metu extorta, & ficta: nam ore quidem amorem, & devotionem erga Deum profitebantur, sed mentiebantur, quia *cor eorum* &c.

ψ. 42. *Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet eos.*

ψ. 43. *Et abundavit, ut averteret iram suam, & non accendit omnem iram suam.*

ψ. 44. *Et recordatus est, quia caro sunt, spiritus vadens, & non rediens.*

ψ. 45. *Quoties exacerbaverunt eum in deserto? in iram concitaverunt eum in iniquo?*

ψ. 46. *Et conversi sunt, & tentaverunt Deum, & sanctum Israel exacerbaverunt.*

ψ. 47. *Non sunt recordati manus ejus, die quâ redemit eos de manu tribulantis.*

Confert bonitatem Dei cum nequitia hominum, & ait, Denique quidem flagellasse eos, sed non tam severè, ut eorum peccata merebantur.

tur. Nam propitius erit peccatis eorum, & non disperdet omnino populum suum : sic ex numero eorum ; qui exierant ex Ægypto, remanserunt Josue, & Caleb, qui figuram gerebant Electorum, qui salvi fient. Et licet tanta sit Judæorum dispersio, promissio tamen impleta est in Apostolis, qui ex Hebræis erant. *Et abundavit*, copiosè avertit iram suam, multum remittendo de pœnâ promeritâ ; & sic avertit iram suam, quia *non accendit omnem iram suam*, ut justè facere potuisset. *Et recordatus* &c. accessit ad rationem miserendi natura hominis post primum peccatum infirma, obnoxia carnalibus concupiscentiis ; item spiritus vitalis, seu vita corporalis, quæ progrediendo consumitur, & mutabilis, atque instabilis est : nam *quoties exacerbaverunt* &c., *conturbaverunt* &c. instabilitate suâ, nempe jam promittendo fidem, & obedientiam ; jam contrâ obloquendo, & recalcitrando : nam conversi sunt à bono proposito, & promissis, & tentarunt Deum, experiri volentes, an verè omnipotens esset : & sic exacerbaverunt Deum Israelis, qui solus propriè *sanctus est*, h. e. purus, inviolabilis : Dii enim gentium immundi Dæmones sunt. Demum tanta fuit mutabilitas, & stultitia Hebræorum, ut statim oblii sint

fig-

signorum, ac prodigiorum maximorum, & plurimorum, quæ manus Dei fecit, cum eos de servitute Ægyptiacâ liberaret.

¶. 48. Sicut posuit in Ægypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.

¶. 49. Et convertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent.

¶. 50. Misit in eos cynomyiam, & comedit eos; & ranam, & disperdidit eos.

¶. 51. Et dedit erugini fructus eorum, & labores eorum locustæ.

¶. 52. Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina.

¶. 53. Et tradidit grandini jumenta eorum, & possessiones eorum igni.

¶. 54. Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & iram, & tribulationem: immisiones per Angelos malos.

¶. 55. Viam fecit semitæ iræ suæ: non pepercit à morte animabus eorum, & jumenta eorum in morte conclusit.

¶. 56. Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

¶. 57. Et abstulit sicut oves populum suum, & perduxit eos tanquam gregem in deserto.

7. 58. *Et deduxit eos in spe, & non timuerunt, & inimicos eorum operuit mare.*

Quæ prodigia 7. 47. dixit generatim, his 11. 77. describit, præcipua nimirum, & ordine, quo sibi placuit; ceterum omnia narratur *Exod. à C. 7. ad 14.* Non sunt recordati, quemadmodum statuerit Deus ingentia signa potentia suæ in Ægypto, & potissimum in parte nobiliori Ægypti, ubi est Tanis Regia Pharaonis, *Et convertit, h. e. quia convertit in sanguinem flumina eorum, & imbres &c.*: per imbres intellige non pluviam, quæ vix est in Ægypto, sed aquam, seu iterum flumina. *Misit Cynomyiam, h. e. muscas caninas. Et deus argini &c.*: grando enim cum igne fulgurum, & fulminum descendebat, nec solum herbas; sed etiam jumenta perdebat. *Misit in eos &c.* generatim complectitur omnes alias plagas, quas omiserat, ut ulcera, vesicæ &c. *Misit iram, & indignationem, h. e. effectum iræ, & furoris, qui est tribulatio. Per Angelos malos intellige vel Dæmones, vel Angelos S., qui dicuntur mali ab effectu, quia puniunt, quos Deus vult puniri. Viam fecit &c.* Insignis metaphora est, quasi dicat Ira Divina ultionem parans, detinebatur à divina misericordia, ne usque ad mortem descenderet: sed

sed tandem remoto obice misericordiz, *viam aperuit irasua*, & non pepercit vitæ ipsorum à morte; sed occidit omnia primogenita hominum, & jumentorum, quæ erant *primitiæ laborum Ægyptiorum*. Laborant scilicet homines in educandis filiis suis, & jumentorum tuorum; unde labor *primogenitis* impensus dicebatur *primitiæ laborum*. Illud *in tabernaculis Cham* significat in Ægypto, quam primò inhabitavit, & possedit Cham, filius Noë. *Et abstulit Sc.* Occisus primogenitis Ægyptiorum, dedit Pharaon facultatem Hebræis abeundi ex Ægypto, Exod. 12. Et tunc Deus eduxit populum suum ex Ægypto in desertum Arabiæ; duxit autem eos cum fiducia magnâ; & inimicos eorum operuit mare, quæ fuit ultima plaga Ægyptiorum, & finis captivitatis filiorum Israel, ut habetur Exod. 14.

¶ 59. *Et induxit eos in montem sanctificationis sue, montem, quem acquisivit dextera eius.*

¶ 60. *Et eiecit à facie eorum gentes, & sorte divisit eis terram in funiculo distributionis.*

¶ 61. *Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel.*

¶ 62. *Et tentaverunt, & exacerbaverunt*

Deum excelsum, & testimonia ejus non custodierunt.

Y. 63. *Et averterunt se, & non servaverunt pactum: quemadmodum Patres eorum, conversi sunt in arcum pravam.*

Y. 64. *In iram concitaverunt eum in collibus suis, & in sculptilibus suis ad emulationem eum provocaverunt.*

Transit ad historiam libri Josue, & Judicum, atque ostendit, fuisse Hebræos introductos à Deo in terram promissionis, quam vocat *montem sanctificationis sue*, quia erat terra montosa, & quam Deus sibi ipse sanctificaverat, & dedicaverat, ut in eâ coleretur à populo suo: dicit etiam terram hanc acquisitam à Deo, quia Deus fecit evidentibus miraculis, duce Josue, ut Israelitæ vincerent bello, & expellerent pristinos habitatores cultui idolorum addictos. Sed Hebræi, in terram promissionis introducti, non fuerunt meliores Patribus suis, qui in deserto perierant: nam & ipsi *tentaverunt, & exacerbaverunt Deum, servientes Idolis, & verum Dei cultum deserentes.* Illud, *conversi sunt in arcum pravam*, significat eos imitatos esse arcum distortum, qui non jactat sagittas, quò jaciendæ sunt, sed in aliam partem, ubi non oportebat. Sic Hebræi

...obstantiam legi
...legatus operum suorum di
...Dei; sed inermi (sacrific
...m
...præteritum frondosi
...idolatum, ibique eis
...Audiri Deum, & sprevis
...Israel.
...tabernaculum S
...in homin
...in captivitat
...pauca
...in gladio populi
...nam sprevis.
...comedit
...lamentata.
...in gla
...non pler abant
...Divinam in p
...fuderunt
...captiv
...oculis, qui eat
...Audiri & co
...in Cælum
...inutilem

bræi promittebant observantiam legi Dei; videbantur sagittas operum suorum dirigere ad cultum veri Dei; sed interim sacrificabant Diis alienis. *In iram concitaverunt* &c. nam in excelsis collibus, præsertim frondosis collocabant altaria Idolorum, ibique eis sacrificabant.

¶. 65. *Audivit Deus, & sprevit, & ad nihilum redegit valde Israel.*

¶. 66. *Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus.*

¶. 67. *Et tradidit in captivitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici.*

¶. 68. *Et conclusit in gladio populum suum, & hereditatem suam sprevit.*

¶. 69. *Juvenes eorum comedit ignis, & virgines eorum non sunt lamentatae.*

¶. 70. *Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt, & vidua eorum non plorabantur.*

Explicat ultionem Divinam in peccata populi sui: Philistæi scilicet fuderunt exercitum Israël, & Arcam Domini captivam duxerunt, Sacerdotibus occisis, qui eam custodiebant. *Vide I. Reg. 4. Audivit & cognovit peccata populi sui clamantia in Cælum: & sprevit populum suum tanquam inutilem, & morte*
dig-

dignissimum: & eum valde humiliavit, concessâ victoriâ maximâ hostibus eorum. *Et repulit Sc.* abiecit tabernaculum, in quo erat Arca, & quod tunc erat in Silo: & in quo tabernaculo Deus quodam modo habitabat inter homines, quia inde dabat responsa hominibus. *Et tradidit Sc.* permisit capi Arcam à Philistæis, quæ Arca erat potentia, robur, & simul decor, ac gloria Israel. *Et conclusit Sc.* permisit undique circumdari gladiis hostium populum suum, quem elegerat sibi in *hereditatem*, h. e. populum peculiarem, & proprium. *Juvenes eorum Sc.* ardor belli, sive ignis iræ Dei consumpsit præstantissimos quosque, quales solent esse homines in flore juventutis: & occisis juvenibus in bello, virgines eis detronatæ non habuerunt, qui earum sortem lugerent: quoniam in communi strage quisque habuit, quod domi suæ lugeret: & ob eandem causam, Sacerdotibus occisis, nemo fuit, qui relictas eorum uxores de flendo consolaretur.

v. 71. *Et excitatus est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus à vino.*

v. 72. *Et percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis.*

v. 73. *Et repulit tabernaculum Joseph, & trimum Ephraim non elegit.*

16. Sed elegi trimum sicut
17. Et percussit inimicos suos
18. Et percussit inimicos suos
19. Et percussit inimicos suos

20. Et percussit inimicos suos
21. Et percussit inimicos suos
22. Et percussit inimicos suos

23. Et percussit inimicos suos
24. Et percussit inimicos suos
25. Et percussit inimicos suos

26. Et percussit inimicos suos
27. Et percussit inimicos suos
28. Et percussit inimicos suos

29. Et percussit inimicos suos
30. Et percussit inimicos suos
31. Et percussit inimicos suos

32. Et percussit inimicos suos
33. Et percussit inimicos suos
34. Et percussit inimicos suos

35. Et percussit inimicos suos
36. Et percussit inimicos suos
37. Et percussit inimicos suos

38. Et percussit inimicos suos
39. Et percussit inimicos suos
40. Et percussit inimicos suos

41. Et percussit inimicos suos
42. Et percussit inimicos suos
43. Et percussit inimicos suos

44. Et percussit inimicos suos
45. Et percussit inimicos suos
46. Et percussit inimicos suos

47. Et percussit inimicos suos
48. Et percussit inimicos suos
49. Et percussit inimicos suos

50. Et percussit inimicos suos
51. Et percussit inimicos suos
52. Et percussit inimicos suos

53. Et percussit inimicos suos
54. Et percussit inimicos suos
55. Et percussit inimicos suos

56. Et percussit inimicos suos
57. Et percussit inimicos suos
58. Et percussit inimicos suos

59. Et percussit inimicos suos
60. Et percussit inimicos suos
61. Et percussit inimicos suos

62. Et percussit inimicos suos
63. Et percussit inimicos suos
64. Et percussit inimicos suos

v. 74. Sed elegit tribum Juda montem Sion, quem dilexit.

v. 75. Et edificavit sicut Unicornium sanctificium suum in terra, quam fundavit in senecula.

v. 76. Et elegit David servum suum, & sustulit eum de gregibus ovium, de post fortantes accepit eum.

v. 77. Pasce Jacob servum suum, & Israel hereditatem suam.

v. 78. Et pavit eos in innocentia cordis sui, & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

Ostendit, Deo placuisse afflictionem populi sui, quatenus pœna erat peccatorum; sed non placuisse superbiam, & iniquitatem Philistinorum, qui eos afflixerunt; & ideo vindictam ab ipso Deo sumptam de Philistæis; *Vide 1. Reg. C. 5.* Deus sæpe utitur malâ voluntate impiorum ad aliquos puniendos; & deinde punit eosdem impios, non tam attendens, quòd per illos ipse fecit bonum, quàm malam nocendi cupiditatem, quàm in eis ipse non fecit.

Et excitatus &c. Prævaluerunt Philistæi in Hebræos, non ob Philistarum potentiam, vel Domini impotentiam; sed quia Dominus dormiebat, & dormiebat sopore gravi, tanquam

quam crapulatus à vino : ebrietas enim altè dormire facit. Sed à sopore illo excitatus, potentiam suam in Philistæos misericè demonstravit. Dicitur Deus dormire metaphoricè, dum ita se gerit, ac si non adverteret injurias, quas illi faciunt iniqui : dicitur verò dormire, ut crapulatus à vino, dum patienter agit erga gravissimos peccatores, ac si ita altè dormiat, ut non advertat injurias maximas contra se fieri, qualis injuria fuit captivitas Arcæ. *Et percussit Sc.* immisit enim morbum gravissimum, & pudendum in posteriora corporis Philistæorum, & ut Scriptura ait, in *secretiore parte natiuum* 1. Reg. 5. ut simul cruciarentur dolore, & rubore. *Opprobrium sempiternum dedit illis* : quia providentia Dei fecit, ut ipsi Philistæi anos aureos appenderent Arcæ ad memoriam sempiternam morbi pudendi, quo Deus illos affecerat. *Vide* 1. Reg. 6. *Et repulit Sc.* noluit deinceps tabernaculum sacrum, in quo servabatur Arca, esse in Silo, quæ est civitas in tribu Ephraim, qui filius erat Joseph : & constituturus Regnum in populo suo, non elegit Regem ex tribu Ephraim, quæ erat una ex duabus tribubus Joseph, & quidem numerosissima, ac potentissima, sed *elegit tribum Juda*, ex quâ daret populo suo Principes : &

ele-

tabernaculum in locum tabernaculi, in quo servaretur Arca. Et dicitur Deo in Jerusalem, quæ est sanctiorum, sanctiorum (sunt) quali cornu Mooceris, quæ est cornu Mooceris, sed firmisimum, quæ est cornu Mooceris. Hæc est parabola per prophetam promissa; nec enim Tabernaculum veteris fuit firmisimum, nisi in typo latente non: nec mons Sion, aut in fine terra latens in sacula, cum fuerit, nisi in figura Ecclesie Christi, quæ est quam parva inferi non: de eius Religio, & Sacramentum ad mundi consummationem, omittit Regnum duraturum, & qualitate duraturum populi: sed Regnum, qui Christi figuram gerit, quæ Dei voluntate duraturum est. Ergo David servum in loco, ne forte tanta exaltatio: sed de illis, sic munere pastor

ulatus à vino : *et*
 it. Sed à fopore illorum
 im in Philistæos in cibus
 r Deus dormite metapone
 ac si non adverteret in
 niqui : dicitur vero dicitur
 à vino, dum panem
 peccatores, ac si
 verat injurias maximas
 is injuria fuit capivitas
 immitte enim morbum
 pudendum in posterum
 m, & ut Scriptura ait,
 ium 1. Reg. 5; ut immo
 & rubore. *Opprobriam*
 is : quia providentia Dei
 anos aureos appenderet
 sempiternam mortem
 flecerat. *Vide 1. Reg. 1.*
 it deinceps tabernaculum
 batur Arca, esse in Silo, quod
 Ephraim, qui filius erat
 rus Regnum in populo
 rex tribu Ephraim, quæ
 bubus Joleph, & quidem
 e potentissima, sed elegerat
 à daret populo suo Præc

elegit montem Sion in locum tabernaculi, &
 postea templi, in quo servaretur Arca, & fie-
 rent sacrificia. *Et edificavit Deus in monte*
Sion, sive in Jerusalem, quæ est terra dura-
tura in æternum, sanctuarium suum firmissi-
imum, quasi cornu Monocerotis, quæ bestia
solum unum cornu, sed firmissimum, & robu-
stissimum gerit. Hæc est parabola præcipua,
& propositio, sive ænigma potissimum, quod
initio Psalmi Propheta promisit; nec enim san-
ctuarium Testamenti veteris fuit firmum, ut
cornu Monocerotis, nisi in typo sanctuarii
Testamenti novi: nec mons Sion, aut Jerusa-
lem fuit terra fundata in sæcula, cum brevi
everta fuerit, nisi in figurâ Ecclesiæ Christia-
næ, adversus quam porta inferi non prevale-
bunt, & cujus Religio, & Sacramenta dura-
bunt usque ad mundi consummationem.
Et elegit David &c. omittit Regnum Saulis,
 utpote modicum duraturum, & quasi extortum
 à Deo clamoribus populi : sed Regnum Da-
 vidis posuit, qui Christi figuram gerebat, &
 ex propriâ Dei voluntate duraturum in æter-
 num erat. *Elegit ergo David servum suum; &*
sustulit eum de humili loco, ne foris ejus vir-
tuti tribuerentur tanta exaltatio: sustulit, in-
quam, de officio, & munere pastoritio, quod

re-

reipsâ exercebat, cum ovés scetas lequeretur:
 & transtulit eum ad ministrum pascendi ho-
 mines: præposuit enim illum Regem populo
 suo, & hæreditati suæ, quæ Israël, & Jacob
 appellatur. *Et pavit* &c. optimam fuisse divi-
 nam electionem eventus probavit. David enim
 pavit, & rexit populum Dei in innocentia cor-
 dis, & sapientia operis: *In innocentia cordis*,
 quia cor purum, & immaculatum gerens, non
 affectabat gloriam suam, sed Dei; non utilita-
 tem suam, sed populi: cupiebat non tam præ-
 esse, quam prodesse; pascere oves, non ut
 tuas, sed ut Domini sui: ut minister, non ut
 herus. *In sapientia operis*, vel, ut David loqui-
 tur, *in intellectibus manuum deduxit populum*:
 quia consideratè agebat, quidquid agebat; non
 temerè, non sine consilio, non absque maturi-
 tate. Quæ omnia etsi utcumque Davidi conve-
 niant; absolutè tamen, & perfectè non nisi in
 Christo conveniunt. Alioqui non reprehende-
 retur in Scripturâ David, quòd uxorem ali-
 nam concupierit; quòd adulterium, & homi-
 cidium perpetraverit; quòd populum sine cau-
 sâ numerari voluerit; quòd Miphiboseth inau-
 ditum damnaverit, & bona ipsius imprudens
 calumniatori donaverit, Christus autem verè
 innocens corde, & sapiens in opere fuit; qui
 pcc-

De hoc
 Psalmo
 occurrit.

Declaratio calamitatis

sub Antiocho, & veteri

Malabarum. Poterit etiam

accommodare ad pe-

regibus, & Impe-

Palmo concordant re-

Gen, & Latini, & totus Pla-

est.

Dei tenuit gentes in bar-

plurimè templum sanctu-

in pomorum cystis

personâ populi Dei, fu-

Deus, pagani li-

eam civitatem, & pro-

de toto orbe terraru-

Poluerunt Et-

idolis consecrando.

decolaverunt, &

sed rugurium defecit

peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius. 1. Petri 2. & qui audacter dicere poterat: quis ex vobis arguet me de peccato? Joan. 8.

PSALMUS LXXVIII.

Titulus: *Psalmus Asaph.* De hoc titulo nihil dicendum occurrit.

Argumentum est *deploratio calamitatis, quae accidit Hebrais sub Antiocho, & ceteris Regibus tempore Machabaeorum.* Poteris etiam cum S. Aug. Psalmum accommodare ad persecuciones Ecclesiae sub Regibus, & Imperatoribus paganis. In hoc Psalmo concordant textus Hebraici, Graeci, & Latini, & totus Psalmus facillimus est.

Ps. 1. Deus venerunt gentes in hereditatem tuam: polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam.

Loquitur in personam populi Dei, futuri tempore Machabaeorum. Deus, pagani Idololatram venerunt in eam civitatem, & provinciam, quam elegisti de toto orbe terrarum in propriam possessionem, *Polluerunt &c.* Altaria profanando, & Idolis consecrando. Ipsam regionem civitatem aded desolaverunt, ut non videretur civitas, sed tugurium desertum, qualia

C

eri-

eriguntur ad custodiam pomorum in hortis &c
Vide 1. Machab. 1. § 3.

¶ 2. *Posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus Cali, carnes sanctorum tuorum bestis terra.*

¶ 3. *Effuderunt sanguinem eorum, tanquam aquam in circuitu Jerusalem, & non erat, qui sepeliret.*

Deploravit vastationem templi, & civitatis; jam deplorat cædem hominum, & barbariem hostium, qui cadavera occisorum Judæorum sepeliri non patiebantur; sed exposuerunt in escam corvis, & canibus. *Morticina* proprie significat cadavera eorum, qui morbo interierunt; hic extenditur vocabulum ad corpora occisorum. Illud, *Sanctorum tuorum* significat homines Deo sanctificatos per fidei professionem. Vaticinium vide impletum 1. Mach. 7.

¶ 4. *Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subsannatio, & illusio his, qui in circuitu nostro sunt.*

Deplorat infamiam, ex illius persecutione secutam. *Facti sumus &c.* vicina Regna Idumæotum, Moabitarum, Ammonitarum &c. despiciebant, & irridebant Hebræos, ut imbelles, & contemptibiles.

¶ 5. *Usquequò Domine irasceris in finem? accendetur velut ignis furor tuus?* Vi-

Videbat Propheta, iram Dei in populum ita accensam, ut videretur funditus interiturus: ideo in personâ populi precatur finem tantæ indignationis, quam igni comparat, qui nisi celeriter extinguatur, crescit, & omnia consumit.

ψ. 6. *Effunde iram in gentes, quæ te non noverunt, & in Regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.*

Orat, converti iram Dei in hostes populi sui. Nos etiam mali filii sumus, tamen filii sumus, te novimus Deum verum, te colimus, & invocamus. *Effunde* igitur potius iram *Ec.*, qui te non noverunt, non habent pro Deo; non invocant nomen tuum, quia omnipotentem te esse non credunt. Sed occurrit quæstio ex *Luc. 12.* ubi dicitur: *Servus, qui non novit voluntatem Domini sui, vapulabit paucis; qui verò novit, & non fecit, vapulabit multis.* *z. S. Aug.* Evangelium loqui de servis ejusdem familiæ: inter eos enim gravius peccant, & severius puniuntur, qui scientes peccant, quàm qui nescientes: sed utrisque multò gravius peccant, & severius puniendi sunt, qui de familiâ non sunt, sed hostes jurati, & serviunt creature potius, quàm Creatori, de quibus *Psalmus* agit *ψ. seq.*

rad colliciam pomæ
Nahab. 1. 3.
Posuerunt mortuam
volantibus Cal, teres
is terre,
Effuderunt sanguinem
nam in circuitu terra
ret.
Oravit vultationem
orat eadem hominum,
qui cadavera occisionum
non patiebantur; sed
revis, & canibus. Mortua
cadavera eorum, quæ
extenditur vocabulum
m. Illud. Sanctorum
nes Deo sanctificatos
Vaticinio vide implementum
Facti sumus opprobrii
ab Annato, & illa
nt.
orat infamiam, ex illi
Facti sumus *Ec.* vicini
Moabitum, Ammon
ant, & iridebant Hebræi
contempribiles
Uti quædam Domine
velut ignis fuerunt

†. 7. *Quia comederunt Jacob, & locum ejus desolaverunt.*

Non solum isti Deum non invocarunt; sed & populum ejus quasi panem consumpserunt, spoliantes, fugantes, interficientes; & civitatem Jerusalem desolantes in solitudinem redegerunt.

†. 8. *Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum: cito anticipent nos misericordia tua, quia pauperes facti sumus nimis.*

Ne videretur populus Dei. dum hostes accusat, & dignos pœnâ judicat, seipsum voluisse justificare, quasi non meritas pœnas daret, & quasi potentia adversariorum, non justitia Dei attenderetur; fatetur peccata, & ad misericordiam Patris appellat. Ne punias nos ob iniquitates antiquas, tum nostras, tum parentum, quorum iniquitatem sequimur. *Cito anticipent &c.* jam ruimus in interitum, nisi velocissimè misericordia tua præveniat nos: nam facti sumus afflicti, humilia i, egeni non solum opum, sed etiam virium, & auxilii.

†. 9. *Adjuva nos Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.*

Per modum orantis, non docentis, explicat

mo-

quo misericordia Dei non
nos Deus. In hac præter
quod in facias, quo sunt nec
nos a perfectione, & i
propter quod in persecuti
Utrunque autem petimus n
tam, & merita nostra, sed p
gloriam tuam. Dicit, Ad
pœna, non illi arbitrii libertatem
regiam sed illius: non enim
vires, nisi qui aliquid agit co
vires.

†. 10. *Nepotidiani gentes, ut
vires: Quædam in nationibus ca
vires.*

Ratio, cui dicitur, propter gloria
†. Ne forte dicas gentes: Ubi e
tunc et esse iudeis, & blasphem
in vel locum Dei, quasi fug
mentum tanquam imbecillus; a
nos, qui acciderit populo suo.
†. Non solum aliqui ita blasphem
iniquitate blasphemia inter o
bitum mentibus, audientibus, i
propter mentibus.

†. 11. *Ubi sanguinis servus
†. 12. *Ubi sanguinis servus
†. 13. *Ubi sanguinis servus
†. 14. *Ubi sanguinis servus****

modum, quo misericordia Dei nos anticipet. *Adjuva nos Deus &c.* in hâc prætenti calamitate, quod ut facias, duo sunt necessaria; & ut liberes nos à persecutione, & ut ignoscas peccatis, propter quæ in persecutionem incidimus. Utrumque autem petimus non propter justitiam, & merita nostra, sed propter nomen, & gloriam tuam. Dicit, *Adjuva*, ut ostendat, non tolli arbitrii libertatem per auxilium gratiæ, sed stabiliri: non enim propriè adjuvatur, nisi qui aliquid agit cooperando gratiæ.

Y. 10. *Ne fortè dicant gentes, ubi est Deus eorum? & innotescat in nationibus coram oculis nostris.*

Ratio, cur dixerit, propter gloriam nominis tui: Ne fortè dicant gentes, *Ubi est Deus*, qui solebat adesse Judæis, & blasphemetur potentia, vel sapientia Dei, quasi fugerit, & absconderit te tanquam imbecillus; aut ignoraverit, quid acciderit populo suo. *Et innotescat &c.* non solùm aliqui ita blasphement, sed divulgetur hæc blasphemia inter nationes, nobis ipsi videntibus, audientibus, & ideo etiam graviter erubescantibus.

Y. 11. *Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est, introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.* C 3 Et.

Ergo ne blasphemetur nomen tuum, respice aliquando sanguinem effusum servorum tuorum occisorum, & ulciscere; respice, & ulciscere servos tuos, qui reliqui sunt, & in com-
pedibus viventes gemunt ad te, Domine.

¶. 12. *Secundum magnitudinem brachii tui posside filios mortificatorum.*

¶. 13. *Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum; improprium ipsorum, quod exprobraverunt tibi Domine.*

Duo petierat in personâ populi Dei, ut ulcisceretur sanguinem occisorum, & ut liberaret captivos morti destinatos; nunc eadem petit, sed ordine inverso. Sicut brachium tuum robustissimum est, ita fortiter resiste persecutoribus nostris, & posside ut propriam hæreditatem reliquias populi tui, filios nempe eorum, qui ab hostibus occisi sunt. Et retribue vicinis hostibus nostris pœnam longè majorem, quam reconde in sinu eorum, ne faciliè eam excutere possint. Sicut tibi exprobraverunt imbecillitatem, & insipientiam, quasi verus Deus non esses; sic ostende, illos verè fuisse imbecilles, & insipientes, non tam homines, quàm vermiculos terræ, aut pulverem.

¶. 14. *Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ, confitebimur tibi in sæculum.*

De generationem, & genera-
tionem laudem tuam.

liber. S. Aug. verba v. 13, et
ulciscere, quam imprecationem

verbum prædicatione concludit:
liber, respicit in sinum suum ge-

tionem: nos laudabimus te, & t
quædam in sacula. Vari-

est in Hebræis post perfe-
tionem: sed impletur multo ve-

l. C. post persecutiones.
PSALMUS LXXIX.

¶. 1. *Quem pro his, qui con-*

¶. 2. *in spiritu Asaph, Pl-*

¶. 3. *in spiritu Asaph, signifi-*

¶. 4. *in spiritu per Asaph d-*

¶. 5. *in spiritu S. testificatur capti-*

¶. 6. *in spiritu. Cetera parent es*

¶. 7. *in spiritu aditio captivitatis*

¶. 8. *in spiritu. Quæ sunt sunt a-*

¶. 9. *in spiritu per Diabolum, & lib-*

¶. 10. *in spiritu Salvatorem nostri-*

¶. 11. *in spiritu Israel, intende:*

¶. 12. *in spiritu. Tu Deus, qui es*

ψ. 15. *In generationem, & generationem annuntiabimus laudem tuam.*

Verè scribit S. Aug. verba ψ. 13. esse potius prædictionem, quàm imprecationem : & ex illâ certissimâ prædictione concludit : illi, ut meriti sunt, recipient in finem suum gravissimam ultionem : nos laudabimus te, & prædicabimus gloriam tuam in sæcula. Vaticinium adumbratum est in Hebræis post persecutionem Antiochi; sed impletur multò veriùs in Ecclesiâ Christi post tot persecutiones.

PSALMUS LXXIX.

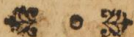
Titulus : *In finem pro his, qui commutabuntur, testimonium Asaph, Psalmus.*

Illud, testimonium Asaph, significat hunc Psalmum esse testimonium per Asaph decantatum, quo Spiritus S. testificatur captivitatem Israel, & liberationem. Cetera parent ex Ps. 44. & alibi.

Argumentum est prædictio captivitatis, & liberatio Hebræorum. *Quæ figure sunt captivatis generis humani per Diabolum, & liberationis per Jesum Christum Salvatorem nostrum.*

ψ. 1. *Qui regis Israel, intende; qui deducis velut ovem Joseph.*

Incipit invocando Deum, & orando, ut exaudiat orationem. *Tu Deus, qui es proprius*

Rektor, & pastor populi Israelitici, & qui deducis ad pascua velut ovium gregem, eundem populum descendantem ex Joseph, audi orationem, quam fundo pro ipso populo tuo

ψ. 2. *Qui sedes super Cherubim, manifesta re coram Ephraim, Benjamin, & Manasse.*

Rogavit Deum, ut intenderet aures ad preces populi; jam rogat, ut intendat etiam oculos, & benignè respiciat. Tu Deus, qui sedes in Cælo super primarios Angelos, qui Cherubim appellantur, & in typum hujus rei in sanctuario tuo, super imagines Cherubim propitiatorium, quasi thronum tuum habes, ubi & Arca quasi scabellum pedum tuorum est, ostende faciem tuam, h. e. placare filiis Israel. Nominat tres illas tribus, quia Ephraim, & Manasse erant filii Joseph, fratris uterini ipsius Benjamin; & ψ. 1. per Joseph totam populum significaverat.

ψ. 3. *Excita potentiam tuam, & veni: ut salvos facias nos.*

Superiora jam dicit clariùs. Potentia tua quasi sopita videtur, dum nos affligi sinis ab injustis persecutoribus nostris: ideo *Excita* & *veni* per auxilium tuum potentissimum, ut *salvos nos facias*.

ψ. 4. *Deus converte nos; & ostende faciem tuam, & salvi erimus.*

Cur

Deus tunc non respiciat, & ostendat nos ad eos faciem, & ostendat creatas; sed quia sine autem illius ad eum converti, ideo ut in periculis populi Deus impietatum tuum, ut averfi à rebus creatis convertamur. Et simul convertamur tuam, ut ita sancta caritati omni ab hostibus omnibus, qui sperant salvi esse possimus

ψ. 5. *Domine Deus virtutum, & misericordie super orationem servorum tuorum*

Videbit magnam iram Dei exarsisse in peccantem, nec le ideo facile potest, ideo orat vehementius: Domine virtutum, qui terribilis es, militi venerabili circumdatus, quoniam quæ multo orant? Vide Thren. 3. v.

ψ. 6. *Cibis meis pane lacrimarum meo dabo nobis in lacrimis in mensura.*

Sobriè intellige: quæ quæ, ut lentius dicitur nos in tantâ afflictione in mensura, quæ in lacrimis nobis dabitur, quasi cibo, & poco sicut illud in mensura, hebraicè significat plenissimè, & supereffluente.

ψ. 7. *Respice nos in contritione*

C f

Cur Deus sæpe nos non respiciat, causa est: quia nos avertimus ab eo faciem, & convertimur ad res creatas; sed quia sine auxilio Dei non possumus ad eum converti, ideo utrumque petit in personâ populi Deus inspira nobis amorem tuum, ut averti à rebus creatis, ad te iterum convertamur. Et simul converte ad nos faciem tuam, ut ita sanctæ caritatis vinculo tecum uniti ab hostibus omnibus, qui nos impugnant, salvi esse possimus.

¶. 5. *Domine Deus virtutum, quousque irascens super orationem servi tui?*

Videbat magnam iram Dei exarsisse in populum peccantem, nec se ideo facile posse exaudiri, ideo orat vehementiùs: Domine Deus exercituum, qui terribilis es, militiâ Cælesti innumerabili circumdatus, quousque irascens etiam mihi oranti? Vide Thren. 3. v. 44.

v. 6. *Cibabis nos pane lacrimarum, & potum dabis nobis in lacrimis in mensura.*

Subintellige hìc quousque, ut sentus sit: quousque fines nos in tantâ afflictione morari, ut nihil magis, quàm lacrimari nobis libeat, & sic lacrimis, quasi cibo, & potu sustentemur? Illud, *in mensura*, hebraicè significat in mensurâ plenissimâ, & supereffluente.

¶. 7. *Posuisti nos in contradictionem vicinorum nostrorum.*

& pastor populi...
palca, vel ovium...
descenderem ex...
quam fundo pro...
Quis sedes super...
Ephraim, Benjamin...
vit Deum, ut inter...
ali; jam rogar, ut...
benigne respiciat. Tu...
super primarios Ang...
ellantur, & in typh...
uo, super imagines...
a, quasi thronum...
si scabellum pedum...
ruam, h. e. placare...
sillas tribus, quia...
nt filii Joseph, fr...
& v. 1. per Joseph...
erat.
Exerit a potentiam...
at nos.
ora jam dicit claris...
ta videtur, dum nos...
ecutoribus nollis; ideo...
r auxilium tuum pot...
aciat.
Deus conspuerunt; &...
levitimus.

nis nostris, & inimici nostri subsannaverunt nos.

Ecce causam tanti inœroris, & lacrimarum. Cùm nos auxilio tuo destituisti, fecisti, ut omnes vicinæ gentes audent nobiscum pugnare: & inimici nostri nobis ut victis insultant, & exprobrant debilitatem.

¶ 8. *Deus virtutum converte nos, & ostende faciem tuam, & salvi erimus.*

Est idem cum ¶ 4. *Addit virtutum, h. e. Deus exercituum.*

¶ 9. *Vineam de Ægypto transtulisti, eiecisti gentes, & plantasti eam.*

Ut impetret, quod petit, meminit beneficia Dei, dum eduxit Judæos ex Ægypto. Populum suum, quasi vineam de terrâ sterili Ægypti in terram fecundam Palestinæ transtulisti: & ex terrâ hâc optimâ eiecisti gentes, idololatrias, velut inuiles vites, & plantasti eam, vineam tuam videlicet.

¶ 10. *Dux itineris fuisti in conspectu ejus: plantasti radices ejus, & implevit terram.*

Ut intelligas enim loqui de vineâ rationali, seu hominibus, admiscet propria metaphoris. Cùm transferres vineam, ut dictum est, & vinea ipsa, utpote rationalis, progredereetur, tu viam ostendisti, nempe in columnâ nubis, & ignis.

Con-

quasi populum tuum in terrâ p
propagasti eum, ut in totam
habitationibus replet.

11. *Operuit montes umbra ejus*

12. *Et extendit palmites suos*

13. *Et usque ad Syon propagavit*

14. *Et usque ad Jerusalem*

15. *Et usque ad Bethaniam*

16. *Et usque ad Bethleem*

17. *Et usque ad Ramathaim*

18. *Et usque ad Bethoron*

19. *Et usque ad Bethany*

20. *Et usque ad Bethel*

21. *Et usque ad Ramathaim*

22. *Et usque ad Bethoron*

23. *Et usque ad Bethany*

24. *Et usque ad Bethel*

25. *Et usque ad Ramathaim*

26. *Et usque ad Bethoron*

27. *Et usque ad Bethany*

28. *Et usque ad Bethel*

29. *Et usque ad Ramathaim*

30. *Et usque ad Bethoron*

31. *Et usque ad Bethany*

32. *Et usque ad Bethel*

33. *Et usque ad Ramathaim*

34. *Et usque ad Bethoron*

35. *Et usque ad Bethany*

36. *Et usque ad Bethel*

37. *Et usque ad Ramathaim*

Confirmasti populum tuum in terrâ promissionis, & propagasti eum, ita ut totam illam terram habitatoribus repleret.

¶. 11. *Operuit montes umbra ejus, & arbuscula ejus cedros Dei.*

¶. 12. *Et extendit palmites suos usque ad mare, & usque ad flumen propagines ejus.*

Describit Judæorum incrementum, & miscet metaphoris hyperbolas. Hæc vinea adeo in altum excrevit, ut esset altior montibus, eosque umbrâ suâ tegetet; ita ut ejus palmites cedros Dei, h. e. altissimas obumbrarent. Significat autem hæc altitudo potentiam, & gloriam Regni Israelitici, supra potentiam, & gloriam multorum Regnorum. Tum describit propagationem. *Extendit Et*, gens Israelitica ita multiplicata est, ut repleret terram promissionis ad occidentem usque ad mare mediterraneum, & ab oriente usque ad flumen magnam Euphraten, sic Deus promisit Deuter 11.

¶. 13. *Ut quid destruxisti mæseriam ejus, & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam?*

Explicatâ magnitudine, & gloriâ populi, jam in eâdem metaphora desinet ejus miseriam, in quam incidit ex indignatione Dei. Quare removisti ab hoc populo auxilium tuum, quod erat

erat

erat quasi maceria, undique claudens vineam? cur finis, ut omnes inimici hujus populi in illum prævaleant, ac diripiant, ut diripiuntur vineæ ab omnibus iter facientibus, dum destructa est maceria? sæpe Regnum Iſraelitarum, deserente eos Deo ob peccata populi, cessit in prædam Philistæis, aut Madianitis, aut aliis.

ψ. 14. *Exterminavit eam aper de sylva, & singularis ferus depastus est eam.*

Deplorat in particulari gravissimam captivitatem sub Rege Assyriorum, sive Salmanassar, qui totas decem tribus, sive Nabuchodonosor, qui reliquas duas captivas abduxit, eversâ urbe, incendio templo. Hunc Regem vocat aprum silvestrem, & singularem ferum, qui non vindemiavit, sed eradicavit penitus vineam. Porcus silvester dicitur *singularis*, quia solitudine gaudet; & *ferus*, quia in campis silvæ, non in stabulis habitat.

ψ. 15. *Deus virtutum convertere, respice de Cælo, & vide, & visita vineam istam.*

Per modum orantis prædicit adventum Christi, qui vineam reformavit, & aliis colonis custodiendam tradidit, Matth. 21. Deus exercituum convertere per misericordiam ad populum, à quo per iram justam jam diu aversus es; saltem de Cælo respice, & vide, quam

ornata sit vinea ista ab apri
 vinea per te ipsum vineam ist
 1. 68.
 16. Es periceam, quam plant
 17. Es super filium hominis,
 18. 19.
 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

quàm de formata sit vinea ista ab apro silvestri:
veni, ac visita per te ipsum vineam istam. Vide
Luc. 1. v. 68.

v. 16. *Et perfice eam, quam plantavit dex-
tera tua, Et super filium hominis, quem con-
firmasti tibi.*

Clarius prædicit adventum Messie. Inchoa-
tum opus perfice, Ecclesiam Testamenti ve-
teris pene destructam reforma, & meliorem
redde, quoniam tu eam initio fundasti, &
quasi vineam plantasti, non ut periret, sed
ut fructum faceret. Et respice etiam super Mes-
siam, qui filius hominis dicitur, cùm etiam
sit verus filius tuus, quem tibi stabilivisti in co-
lonum præcipuum vineæ tuæ, seu in Ducem,
& Principem Ecclesiæ tuæ. Orat igitur Pro-
pheta, ut Deus impleat promissionem de mit-
tendo Messia: & quoniam si genus Hebræo-
rum omnino periisset, Messias sinè dubio non
venisset, ideo rogat, ut non permittat, vi-
neam istam omnino destrui; sed respiciat super
Messiam futurum de semine Abraham, & ideo
conservet gentem Hebraicam, unde tantum
bonum expectatur.

v. 17. *Incensa igni, Et suffossa ab increpa-
tione vultus tui peribunt.*

Declarat effectum, quem pariet adventus
Met-

Messia, futurum scilicet, ut vinea Domini incensa igni, & ab hostibus eradicata, continuo iterum vireseat, & floreat: nam increpante, seu imperante Deo, ut cesset vastatio, continuo peribunt incendio & suffossio.

ψ. 18. *Fiat manus tua super virum dextera tua; & super filium hominis, quem confirmasti tibi.*

Secutus de adventu Messia, fausta illi precatur. *Fiat manus tua* ad protegendum semper, & ubique virum, quem non cooperatio viri, sed sola Divina virtus in utero Virginis formavit: nec eum electio humana, sed sola voluntas Divina Regem Ecclesiae fecit.

ψ. 19. *Et non discedimus à te, vivificabis nos, & nomen tuum invocabimus.*

Christo nos regente, non amplius *discedemus à te*, quia Regnum Christi æternum erit: *vivificabis nos* vitâ gratiæ hîc in terris, & vitâ gloriæ postea in Cælis; & nos laudabimus te, & gratias agemus in æternum.

ψ. 20. *Domine Deus Virtutum converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.*
Vide ψ. 8.

PSALMUS LXXX.

Titulus: *In finem pro torcularibus. Psalmus ipsi Asaph. Vide titulum Ps. 8. Qui-*
dam

dam addunt, quinta Sabbati, sed in Hebraicis
codicibus, & in correctioribus Græcis, & Latinis
non habetur.

Argumentum est cohortatio ad festos dies
rite celebrandos : & simul commemoratio bene-
ficiorum Dei, ob qua dies festi celebrantur, &
reprehensio negligentia, & ingratisudinis He-
braeorum.

ÿ. 1. *Exultate Deo adiutori nostro, jubilate
Deo Jacob.*

Hortatur, ut, cum Deum laudamus, cum
magnâ cordis lætitiâ id agamus : si enim hila-
rem datorem diligit Deus, multò magis hila-
rem laudatorem. Hilaritas autem cordis ex de-
siderio, & amore nascitur; unde qui cum ace-
diâ psallit, indicat se parùm amare, cui psallit.
Exultate &c. cum exultatione laudate Deum,
qui potens est, & foris ad nos in omnibus re-
bus iuvandos. *Jubilate &c.* magnâ, & latâ
voce canite laudes Dei nostri.

ÿ. 2. *Sumite psalmum, & date tympanum,
psalterium iucundum cum cithara.*

Hortatur, ut non solùm voce, sed etiam
instrumentis musicis Deum celebremus. Per
hæc in Novâ Lege intellige sonitum bonorum
operum, quæ verbis laudatoriis, quasi ex ad-
terâ parte respondere, & consonare debent.

Assu-

Assumite Psalmum, vos Levitæ, proferte tympanum cum citharâ, & jucundè pulsate.

V. 3. *Buccinate in neomenia tuba in insigne die solemnitatis vestre.*

Explicat, præcipuè jubilandum esse in Neomeniis, sive Noviluniis, præsertim in Neomeniâ Septembris, quæ erat omnium celebratissima, in quam incidebat festiva tubarum. *Vide Levit. 23. & Num. 29.*

V. 4. *Quia præceptum in Israel est, & iudicium Deo Jacob.*

V. 5. *Testimonium in Joseph posuit illud, cum exires de terra Egypti, linguam, quam non noverat, audivit.*

Ratio cantandi cum gaudio, & pulsandi instrumenta musica est, quia hoc Deus ipse mandavit, dum eduxit populum de captivitate Pharaonis; vult enim Deus, qui nullâ indiget, hoc tributum laudis, & memoriæ beneficiorum suorum. *Quia præceptum &c.*, quia hoc præcepit Deus populo suo Israel, & in eodem populo confer vatur hoc iudicium, seu præceptum. *Testimonium &c.* idem repetit, & addit tempus. Per Joseph intellige eundem populum. *Linguam &c.*, per hanc Veteres intelligunt vocem Dei loquentis de monte Sina; nec enim antea loquentem Deum audierant. *Re-*
cen-

... aliqui intelligunt linguam
... sentus in: populus cum be
... lingue convertatur est.

... Divertit ab inveniendi cor
... in populo servaverunt.

... alterum beneficium Dei erga
... Deus liberavit populum suum ab
... laborum, cuius populi manus ja
... andis copiosius plenis luto, vel later
... Egypti.

... In tribulatione invocasti me &
... exaudivi te in abscondito temp
... tibus te apud aquam contradictionis.

Ab hoc v. usque ad finem vicissim
... rat Deus beneficia sua in populum
... Deum ingrati tudinem. Dum lo

... lutionem gravissimam pateretur
... liberavi te de durissima servitute
... tude terra illa: etiam exaudivi t

... tunc plagas, quibus Egyptum
... meum abscondi te & protegi, ne p
... noceret. Post hæc tato magna

... tunc vixit penuriam, ut ex
... dem, & penuriam tuam; sed inv
... ventum, & libebem. *Vide Exod. 17*

... Dicitur contra ad iudicium, qui
... populo conedicere cepit Moisi
... pectam detestare. D

centiores aliqui intelligunt linguam Ægyptiam, ut sensus sit : populus cum barbaris ignorantæ linguæ conversatus est.

ÿ. 6. *Divertit ab oneribus dorsum ejus, manus ejus in cophino servierunt.*

Ecce alterum beneficium Dei erga Hebræos, Deus libera vit populum suum ab oneribus duris laborum, cujus populi manus jam diu in gestandis cophinis plenis luto, vel lateribus servierunt Ægyptiis.

ÿ. 7. *In tribulatione invocasti me. & libera vi te : exaudi vi te in abscondito tempestatis : & probavi te apud aquam contradictionis.*

Ab hoc ÿ. usque ad finem vicissim commemorat Deus beneficia sua in populum, & hujus in Deum ingratitude. Dum in Ægypto tribulationem gravissimam patereris, invocasti me, & libera vi te de durissimâ servitute, educendo de terrâ illâ : etiam exaudi vi te, cum timeres plagas, quibus Ægyptum percussit tunc enim abscondi te, & protexi, ne plagæ illæ tibi nocerent. Post hæc tam magna beneficia tentavi te per aquæ penuriam, ut explorarem fidem, & patientiam tuam; sed inveni impatientem, & infidelem. *Vide Exod. 17. & num. 20.* Dicitur *aqua contradictionis*, quia propter eam populus contradicere cœpit Mosi, & ejus imperium detrectare.

D

ÿ.

¶. 8. *Audi populus meus, & contestabor te, Israel si audieris me, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum.*

¶. 9. *Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, dilata os tuum, & implebo illud.*

Refert in personâ Dei, quam æquas conditiones Deus populo suo proposuerit, & quam ampla promiserit, si pactis stare voluisset. Audi gens Hebræa, quæ es populus meus: & palam testatum faciam tibi, quid à te requiram, & quid tibi redditurus sim. Israel, si mihi obedire volueris, hoc imprimis tibi mando, ut non colas Deos falsos, recenter sculptos, vel in cerebro confictos. Dein addit optimam rationem: nam ego sum &c. tum subdit promissionem amplissimam: dilata, quantum poteris, & fauces desiderii sui, quia replebo cibo suavissimo famem tuam. Hanc promissionem solus Deus implere potest; nulla verò creatura.

¶. 10. *Et non audivit populus meus vocem meam, & Israel non intendit mihi.*

Queritur Deus de ingratitude populi. Mirum certè, quòd cùm in terris servuli ambient gratiam Domini sui, & pro magno beneficio reputent, si cum eis Dominus loqui, vel eos respicere dignetur: Israel tamen, h. e. pulvis,

Deum Deorum audire, & in te indignatur.

¶. 11. *Et dimisi eum secundum desiderium suum, sicut in adventu visionis sue intendam, sed iustissimum flagitium in Deum contempseris suis, & accedis. Permitti, ut operarentur iustitias suas: sequentur non vias meas, sed cogitationes cordis suorum, quos humana curiositas in turpitudine vitiorum, quibus contentum est Dei lumina, & ope gressus.*

¶. 12. *Et populus meus ambulavit in viis suis ambulantes.*

¶. 13. *Pro nihilo forsitan inimicorum meorum: & super iribundantes iras meas.*

¶. 14. *Deus ad promissiones, ut ostendat tibi misericordiam affluentiam.*

¶. 15. *Deus audivit me, & in legibus meis facillime, & celeritè oravit.*

¶. 16. *Deus in ventris tantopere vexant, dum delectant, ut caput attollere non possint.*

¶. 17. *Deus in ventris tantopere vexant, dum delectant, ut caput attollere non possint.*

¶. 18. *Deus in ventris tantopere vexant, dum delectant, ut caput attollere non possint.*

& cinis Deum Deorum audire, & in eum intendere dedignetur.

ψ. 11. *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adventionibus suis.*

Horrendum, sed iustissimum flagellum minatur Deus contemptoribus suis, obduracionem cordis. Perinili, ut operarentur juxta concupiscentias suas: sequentur non vias rectas legis meæ, sed cogitationes cordis sui in cultu Deorum, quos humana curiositas invenit; in omni turpitudine vitiorum, quibus corrumpuntur destituti Dei lumine, & ope gratiæ efficacis.

ψ. 12. *Si populus meus audisset me, Israel si in viis meis ambulasset.*

ψ. 13. *Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem: & super tribulantes eos misissem manum meam.*

Redit Deus ad promissiones, ut ostendat innatam sibi misericordiæ affluentiam. Si populus meus audisset me, & in legibus meis ambulasset, facillimè, & celerrimè omnes hostes, qui eum nunc tantopere vexant, humiliassem, & dejecissem, ut caput attollere non valerent: quia super persecutores populi mei misissem manum potentiæ meæ, atque eos contrivissem. Illud, *pro nihilo*, significat, Deum facillimè id

8. Audi populus meus, et desideria
audieris me, non enim inveni-
dor abis Deum alienam.
9. Ego enim sum Dominus, et
non desero te de terra. Et si
lebo illud,
ere in persona Dei, quam
Deus populo suo populi
promiserit, si pacis in
nis Hebræa, quæ est promissio
testatum faciam tibi, quæ
quid tibi reddaturus sit
volueris, hoc impium
las Deos falsos, recedens
pro confictos, Deum
nam ego sum &c. non
amplius am: dicitur
aves desiderii sui, qui
no famem tuam. Et
tis implere potest
ψ. Et non audiet populus
& Israel non succedat
ritur Deus de migratione
re, quod cum in terra
Dominus sui, & pro magis
, si cum eis Dominus
dignetur: Israel tamen,

agere, quia nihil ei resistit. Illud, *fortitan*, ad-
diderunt Septuaginta, ut intelligeremus Deum
non necessariò, sed liberè agere, & posse, si ve-
lit, non agere.

ÿ. 14. *Inimici Domini mentiti sunt ei, &
erit tempus eorum in sæcula.*

Loquitur de Judæis, de quibus ÿ. 10. *Judæi
rebelles mentiti sunt ei*, quia promiserunt ad
radices montes Sinai, *Exod. 24.*, se facturos
omnia, quæ Dominus imperasset; & tamen ni-
hil eorum opere compleverunt: & erit tempus
defectionis, & rebellionis eorum in sæcula,
quia vix in fine mundi reliquæ Judæorum con-
vertentur.

ÿ. 15. *Et cibavit eos ex adipe frumenti, &
de petra melle saturavit eos.*

Hic notatur maxima Judæorum ingrati-
tudo, qui mentiti sunt Domino, cum tantis eos
beneficiis affecisset. Verba referti possunt ad
manna Judæorum in deserto, & ad aquam de
petra per Moſen eductam, quæ, ut Theodore-
tus ait, sitientibus Hebræis instar mellis vide-
batur.

PSALMUS LXXXI.

Titulus: *Psalmus Asaph.*

Argumentum est exhortatio ad *Judices,
ut jaste judicent. Sed ut majorem efficaciam ha-*

*libertatis, videtur Deus summus
et judex morum.*

*1. Deus jesus in Synagoga Doorn-
stem Dei judicat.*

*2. Christus semper adest, assistit præsens in
corte, in conventu Judicum; & du-
cat populos, Deus in medio eorum*

*3. Iudicari ipsos Judices, recte est sine
causa, an iniquæ.*

*4. Utrumque judicium iniquitatem,
peccatorum jomus?*

*Quis loqui certandus sit, David, an
certum est. Quibus peccatoribus in
causa inique judicandi; castigatio est,*

*mus facies & non attendit ad merita
sed gratiam divinum, potentium, qui
peccant, quod cupiant a Judicibus*

etiam justitiam anteponi.

*5. Judicare peccat, & populo, tum
imperio iustitiae.*

*6. Peccatorum Deus, sive Propheta prin-
cipium accipionis personarum; nun-
quam peccationis peccatorum, tum dis-
tinctione, tum dampnando iniquitæ. Se-
nec, ut semper in favorem pauperis
cur; sed iustitiae, & iniquitæ accusator,
facit, ut illa pauperis emineat, ne
tum potentissimum acur.*

beat exhortatio, inducitur Deus summus Judex, increpans Judices minores.

Y. 1. Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat.

Deus semper adest, assistit præsens invisibili majestate, in conventu Judicum; & dum illi judicant populos, Deus in medio eorum assistens, judicat ipsos Judices, rectæne sint eorum sententiæ, an iniquæ.

Y. 2. Usquequò judicatis iniquitatem, & facies peccatorum sumitis?

Quis loqui censendus sit, David, an Deus, incertum est. Quamdiu perseverabitis in hoc peccato iniquè judicandi; cujus ratio est, quia sumitis facies &c. non attenditis ad merita causæ, sed gratiam divitum, potentium, qui hoc ipso peccant, quòd cupiant à Judicibus gratiam suam justitiæ anteponi.

Y. 3. Judicate egeno, & pupillo, humilem, & pauperem justificate.

Reprehendit Deus, sive Propheta primo loco vitium acceptionis personarum; nunc addit vitium oppressionis pauperum, tum differendo justitiam, tum damnando injustè. Sensus Y. non est, ut semper in favorem pauperis judicetur; sed, si justus est, & injustè accusatur, Judex faciat, ut justitia pauperis emineat, nec aliorum potentia opprimatur. D 3 Y.

PSALMUS LXXXV

Argumentum est exhortatio ad iudicandum, sed iniquitatem

quia nihil ei resistit. Modus, ut in Septuaginta, ut intelligitur cellario, sed libere agere, licet agere.
 14. Inimici Domini meo in opus eorum in facula, vitur de Judicis, de quibus in mensuris sunt ei, que in montes Sinai, Exod. 24, que Dominus imperavit in opere compleverunt, onis, & rebellionis eorum, in fine mundi reliqua judicatur, Et cibavit eos ex alveis melle saturavit eos.
 nocatur maxima iudicatur, si meriti sunt Domino, iis affectis. Verò relictis Judicatum in deserto, et per Moisen eductum, que in gentibus Hebræis iudicatur.

Ego dixi, quid sitis dignatione Dei; sed nunc addam, quid sitis vitio vestro. Ex Dei munere Dii estis, & Angelis similes; sed ex peccato, quod habetis ex primo homine, sicut ceteri homines moriemini; & ex proprio vestro vitio, quo abutimini potestate vobis traditâ, sicut unus de Principibus Cælestibus, seu Angelis Apostaticis cadetis de summo gradu ad imum, de magnâ gloriâ ad extremam miseriam. Illud, sicut homines, hebraicè est, sicut Adam.

v. 8. Surge Deus, judica terram, quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus.

Conclusio duplicem sensum habet; utrumque refeto.

Quandoquidem abutuntur Judices potestate tuâ, tu Deus, summe Judex exurge, & exerce judicia in ipsos Judices, liberans pauperes innoxios, ab oppressione potentium iniquorum: quoniam possessio tua semper erit, sicuti fuit, in omni genere humano. Non enim sic distribuis Regna filiis hominum, ut tu supremam potestatem non semper retineas.

Vel: surge Deus Christe, veni in terras, judica terram, vindica eam à potestate tenebrarum; trade eam ministris tuis fidelibus; quoniam tu es hæres universorum, ut verus, & naturalis Filius Dei. Et demum surge iterum,

rum, & veni de Cælo cum Sanctis, & *judica terram* iudicio ultimo, à quo nulla dari poterit appellatio; quia *hereditabis in omnibus gentibus*, quando omnes inimici tui subiecti erunt sub scabellum pedum tuorum, & sublato omni principatu, & potestate, tu solus pacificè cum Patre, & Spiritu S. regnabis per omnem æternitatem.

PSALMUS LXXXII.

Titulus: *Canticum Psalmi Asaph. Hic est ultimus ex Psalmis, qui inscribuntur Asaph.*

Omissis aliorum sententiis, probabilissimum est, argumentum Psalmi esse de bellis Antichristi adversus Ecclesiam.

Y. 1. *Deus, quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus.*

Precatur Deum in personâ populi, ut non amplius dissimulet vindictam suam de persecutoribus populi sui. Deus, nemo tibi comparari potest in potentiâ, & robore; cum tu solus sis omnipotens: ideo ne dissimules, nec te ipse mitiges, & compescas à sumendâ vindictâ, tu qui Deus es, cui nemo resistere potest.

Y. 2. *Quoniam ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput.*

Mag-

qua ratio, cur Deus sibi non
Quam inimici tui tumultum infol
tunc, tumultum sane &c. p
Antichristo, plium, qui non a
Ecclesiam profiteri, palam le
pungent, & tum ipsi effere
ntiam, & caput commune om
rum, d. e. Antichristum.

3. Super populum tuum malig
nam, & cogitaverunt adven
t

4. Docerunt, venis, & disper
dit, & non memoret nomen
tuum.

Explicit magnitudinem periculi
difficili divinus opem. Malignum c
tate adversus totum populum tuu
mplex erit apud Antichristum, ce
tando cum Diabolo, quem occid
opabile Christum, ut Christianos c
tini probando circumcissionem, &
relocat Hebræos. Et multosum v
tanti evagaverunt in perniciem
morum, qui sanctificati sunt per la
Vergent, tibi propriè sanctificati
cari. Docerunt, efficiamus, ut non sint
pote, & populi, & ne nonen quide
dispertis, D 5

Magna ratio, cur Deus filere non debeat. Quoniam inimici tui tumultum insolitum excitaverunt, tumultuati sunt &c.: apparen- te enim Antichristo, plurimi, qui non audebant se hostes Ecclesiæ profiteri, palam se Antichristo adjungent, & tum ipsi efferent audacter caput suum, & caput commune omnium ini- quorum, h. e. Antichristum.

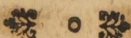
Y. 3. *Super populum tuum malignaverunt consilium, & cogitaverunt adversus Sanctos tuos.*

Y. 4. *Dixerunt, venite, & disperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Israel ultra.*

Explicat magnitudinem periculi, ut Deus non differat diutius opem. Malignum consilium inierunt adversus totum populum tuum; quod multiplex erit apud Antichristum, consilium habendo cum Diabolo, quem occultè colet; fingendo te Christum, ut Christianos decipiat; & simul probando circumcisionem, & sabbata, ut seducat Hebræos. Et malitiosum illud con- silium excogitaverunt in perniciem fidelium tuorum, qui sanctificati sunt per sanguinem Unigeniti, & tibi propriè sanctificati, & dedi- cati. *Dixerunt, efficiamus, ut non sint amplius gens, & populus, & ne nomen quidem populi Dei super sit,*

D 5

Y.

v. 5. Quoniam cogitaverunt unanimiter simul, adversum te testamentum disposuerunt tabernacula Idumæorum, & Ismahelite.

v. 6. Moab, & Agareni; Gebal, & Ammon & Amalech: alienigenæ cum habitantibus Ty- rum.

v. 7. Etenim Assur venit cum illis, facti sunt in adiutorium filiis Loth.

Per decem illas gentes intel- lige multitudi- nem Orientalium barbarorum, qui cum Anti- christo gravissimè persequuntur Ecclesiam. Illud cogitaverunt unanimiter, significat, uno animo consilium cœperunt adversum te &c. h. e. fœdus inierunt adversus populum tuum. Porro illæ gentes, quæ contra Machabæos pugnarunt, ad literam sunt, primò Idumæi, seu castra Idumæorum: hi populi descendunt ab Esau, qui & dictus Edom. Dein Ismahe- litæ, descendentes ab Ismahèle, filio Abraham ex Agar ancillâ: tertio Moab, populus sic dic- tus à Moab, filio Loth. Quartò Agareni, des- cendentes ex dictâ Agar, quæ dimissa ab Abra- ham, alteri marito nupsit. Quintò Gebal, po- pulus descendens à Gebal; quod sine nomen viri, an regionis, incertum est, cum in hoc tantum Scripturæ loco inveniat. Sextò Am- mon, populus descendens ab Animon filio Loth, fra-

Abraham. Septimò Amalech, popu- lus ab Amalech, nepote Elau. Genes. h. e. populus Philistinorum. Iudic. h. e. Tyroube, & empori- um. Decimò Assur, qui venit in a- nno, h. e. Ammonius, & Moab- iticus. Per Assyrios hos intellige- re, seu illos Assyrios, quos confu- dit Rex Assyrius in Samaria, dum t- empe tribus in Assyriam, 4. Reg. 17. Facilius sunt Madian, & Sisa- ra in torrente Cisson.

Indicet per modam imprecationis e- gentium, qui cum Machabæis erant, sed præcipue Antichristi, & ea- rum comparans illos aliis persecutoribus perierunt. Disperde illos, si- cut Gedeonis Judæis peritus pe- nitentibus. Jud. C. 4. & 7. & sicut in- terit peritibus perdidisti Sitarum, Pri- mus rex Jabin. Et sicut delevit in regem Chanaan cum exercitu suo, qui dicitur Cisson. V. 4. 5. 1. Meminit David horum Pe- nitentibus, quia victi sunt non solum à patribus hominibus, & magis à inimicis, quam viribus Judæorum

fratre Moab. Septimò *Amalech*, populus descendens ab Amalech, nepote Elau. Octavò *Alienigena*, h. e. populus Philistinorum Nonò *Tyrus*, sic dicti à Tyro urbe, & emporio nobilissimo, Decimò *Assur*, qui venit in auxilium filiis Loth, h. e. Ammonitis, & Moabitis contra Judæos. Per Assyrios hos intellige Samaritanos, seu illos Assyrios, quos constituit Salmanasar Rex Assyriæ in Samaria, dum transtulit decem tribus in Assyriam, 4. Reg. 17.

¶ 8. *Facillis sicut Madian, & Sisara, sicut Jabin in torrente Cisson.*

Prædicat per modum imprecationis exterminium gentium, quæ cum Machabæis præliabantur, sed præcipuè Antichristi, & exercitûs ejus, comparans illos aliis persecutoribus, qui similiter perierunt. Disperde illos, sicut olim tempore Gedeonis Judicis penitus prostrasti Madianitas, *Jud. C. 6. & 7.*; & sicut tempore Baruch Judicis perdidisti Sisaram, Principem militiæ Regis Jabin. Et sicut delevisti ipsum Jabin Regem Chanaan cum exercitu suo prope torrentem, qui dicitur Cisson, Vide *Jud. C. 4. & 5.* Meminit David horum Principum præter ceteros, quia victi sunt non sinè miraculo à paucis hominibus, & magis terrore à Deo immisso, quàm viribus Judæorum.

¶. 9. *Disperierunt in Endor, facti sunt, ut stercus terra.*

Describit locum, ubi perierint Jabin, & Sisara cum exercitu, scil. in Endor, Jos. 16. ibi facti sunt, ut stercus terræ, quia insepulti compuuerunt, & à maximâ gloriâ ad summam ignominiam redacti sunt.

¶. 10. *Pone Principes eorum, sicut Oreb, & Zeb, & Zebee, & Salmana.*

Redit ad Gedeonem, qui non solum Madianitas profligavit, sed & paulò post interfecit duos eorum Principes, Oreb, & Zeb, & duos Reges, Zebee, & Salmana, Jud. C. 7. & 8.

¶. 11. *Omnes Principes eorum qui dixerunt, hereditate possideamus Sanctuarium Dei.*

Sicut Reges, & Principes Madianitarum, sic pone omnes Principes eorum populorum, qui dixerunt, velut propriam possessionem vindicemus nobis Jerusalem, ut bera Deo sanctificatam, ut proprium ejus habitaculum. Per Jerusalem intellige Ecclesiam Dei, quam totis viribus oppugnabit Antichristus.

¶. 12. *Deus meus pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.*

Apertissime comparat instabilitatem cum rota, & cum stipulâ interitum impiorum. Rota semper ruit in præceps, dum tandem tota confra-

stipulae flante vento huc, huc, donec dissipata non amplius sit. Sic per modum imprecationis est instabilis ædificium cum impiis. Et certe nihil instabilius est impiorum, & finis eorum mor-

13. Sicut ignis, qui comburit in flamma comburescit montes.

14. Ita per se ipsos illi in tempore ventis turbabuntur.

reddunt impiorum supplicium, in hoc seculo, & interitum in futuro. Sic facilitatem, seu velocitatem, quæ non est contentus simul tacere, manis stipulas, comparat utam instabilitatem ligna silvarum, inter quæ arida, & facillimè absciduntur; & contentum in montibus, per ventum. Per ventum autem intelligitur ipsorum judicium, quod, nisi contentum turbidum, impio percelleret, & dissipabit.

15. Insuper facies eorum ignis erunt in conspectu Domini.

16. Instans, & conturbans eos, sicut ventus, & percellens eos, sicut ventus, & percellens eos.

stingatur: stipulæ à flante vento huc, illuc ja-
stantur, donec dissipatæ non amplius compa-
teant. Sic per modum imprecationis prædicit,
Deum justissimè acturum cum impiis persecu-
toribus. Et certè nihil instabilius est prosperi-
tate impiorum, & finis eorum mors æterna
erit.

Y. 13. Sicut ignis, qui comburit silvam,
& sicut flamma comburens montes.

Y. 14. Ita persequeris illos in tempestate tua,
& in ira tua turbabis eos.

Prædixit impiorum supplicium, instabilita-
tem in hoc sæculo, & interitum in futuro; jam
prædicit facilitatem, seu velocitatem, quâ Deus
illos puniet: nec contentus similitudine venti
dissipantis stipulas, comparat iram Dei igni
comburenti ligna silvarum, inter quæ multa
sunt arida, & facillimè absumuntur; & flammæ
comburenti scænum in montibus, præsertim
siccatum. Per tempestatem intellige iram Dei,
seu justum ipsius iudicium, quod, instar vehe-
mentissimi turbinis, impios percellet, contur-
babit, & dissipabit.

Y. 15. Imple facies eorum ignominia, &
querent nomen tuum Domine.

Y. 16. Erubescant, & conturbentur in se-
culum sæculi, & confundantur, & pereant.

✱

Disperserunt in Exilium. Ipsi sunt
774.
Ipsi locum, ubi perierunt Iam, & Si-
exercitus, (sicut, in Exilium, Ipsi
t, ut hinc in terra, quia in eis con-
ni, & à maxima gloria soluta
um redacti sunt.
Pruce Principes eorum, Ipsi
Zelen, & Salmana.
I Godeoam, qui non solum Ma-
gavi, sed & paulo post inter-
a Principes, Oreb, & Zeb, & do-
bee, & Salmana, Ipsi, C. 7, 15.
Omnes Principes eorum, quibus
Ipsi, & Principes Madianita-
mnes Principes eorum, quibus
a, velut propicia possessio in
bis Jerusalem, ut boni Deo inter-
topium eius habitaculum, per
Ipsi Ecclesiam Dei, quam
gabit Antichristus,
Deus meus pone illos in
um ante faciem tuam.
ne comparat instabilitatem con-
Ipsi in præceptis, dum tandem

¶. 17. *Et cognoscant, quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus in omni terra.*

Prædicit, ex persecutoribus alios convertendos, alios in obstinatione mansuros. *Implafacies eorum confusione, ut ignominiam suam intelligentes quærant te, ex inimicis amici facti.* Qui verò ex flagellis non molliuntur, sed instat Pharaonis magis obdurantur, æternâ confusione repleantur, & pereant in æternum. *Et cognoscant in viti, tibi soli nomen Domini propriè convenire, cui ad nutum serviunt omnia.* *Et cognoscant, quia tu solus præmines potestate super omnes Principes universæ terræ; neque ullusest, qui tecum contendere, vel tibi ullo modo comparari possit.* Hæc Prophetia nunc ex parte impletur, in die iudicii omnino, & absoluted implenda.

PSALMUS LXXXII.

Titulus : *In finem, pro torcularibus, filius Core, Psalmus.* Titulus patet ex Pf. 8, 41. & aliis.

Psalmum hunc videntur nonnulli nimis humiliter exponere, qui docent, Davidem, vel populum exprimere desiderium redeundi Ierosolytam, ut tabernaculum Domini visitare possent; aut Coritas proferre desiderium suum redeundi ex Babylone in Ierusalem, ut possint deservire ta-
ber-

gula, unde vitam capiebant. Et
tam ardenti desiderium, quod
magis, etiam ad literam,
vultu perire; Et nihil terre
vultu, multo porcum Spiritum
vultu exprime vultu; Et ideo
vultu perire, etiam post ex
vultu tabernaculum, Et
vultu, Plurimum hunc frequentat
vultu. Quam dilecti a tabernaculo
vultu concipisci, Et defici a
vultu Domini.

vultu hominis pii admirantis, &
vultu patriam, & desiderium pe
vultu. Nascitur vero hoc de de
vultu patrie, tum ex miseriap
vultu. Quam dilecti Et, o quantu
vultu tabernacula, caeteris n
vultu domine exercituum, h, e, An
vultu lapidissimum, optimorum
vultu, pul. herimorum, Conca
vultu in numero eorum, qui Ca
vultu, legenti ita desidero atria ill
vultu argum, & anima mea, pu
vultu omnium considerata, delite
vultu.
vultu, a. Curiam, Et caro mea et
vultu vultu.

bernaculo, unde victum capiebant. Existimant
 Patres, tam ardens desiderium, quale in hoc
 Psalmolegimus, etiam ad literam, ad Celestia
 tabernacula pertinere; Et nihil terrenum, nihil
 humanum, nihil corporeum Spiritum S. his suis
 vocibus exprimere voluisse; Et ideo ab Ecclesia
 Catholica peregrinante, etiam post exustum Hie-
 rosolymitanum tabernaculum, Et ipsius verbis
 versionem, Psalmum hunc frequentari.

Y. 1. *Quam dilecta tabernacula tua Domi-
 ni virtutum! concupiscit, Et defecit anima mea
 in atria Domini.*

Vox est hominis pii admirantis, & peregrin-
 antis ad patriam, & desiderium perveniendi
 declarantis. Nascitur verò hoc desiderium tum
 ex felicitate patriæ, tum ex miseriâ peregrina-
 tionis, *Quam dilecta Ec.* ô quantum diligunt
 omnes pii tabernacula, cælestes mansiones
 tuas, ô Domine exercituum, h. e. Angelorum,
 civium sapientissimorum, optimorum, poten-
 tissimorum, pulcherrimorum. *Concupiscit Ec.*
 ponit se in numero eorum, qui Cælum dili-
 gunt. Ego certè ita desidero atria illa, ut præ
 amore langueam, & anima mea, pulcritudine
 atriorum illorum consideratâ, deliquium pa-
 tiatur.

Y. 2. *Cor meum, Et caro mea exultaverunt
 in Deum vivum.* De-

7. *Exultant, qui non vident
 in solis altissimas in emittit.
 licit, ex perlocutionibus alios invenit
 alios in oblatione manibus. In
 rum conclusionem, ut ignominiam hinc
 nites querant re, ex inimicis amicitia
 d ex diabolis non molliuntur, sed
 rationis magis obdurantur, etiam con-
 picantur, & pereant in æternum. In
 iominii, ubi soli nomen Domini pro-
 nit, cui ad nutum servant omnia
 est, quia tu solus præterites potest
 nimes Principes universæ terre poci-
 qui tacum concedere, vel obviare
 comparari possit. Hæc Prophecia non
 pletur, in die iudicii omnino de
 blenda.
 PSALMUS LXXXII.
 In finem, pro vocaliter.
 Psalmi. Titulus patet ex
 is.
 in hunc videntur nonnulli amicitia
 nonere, qui docent, Davidem, qui
 rimere desiderium redemptio
 tabernaculum Domini videri
 is proferre desiderium suum
 eam Jerusalem, ut possit de-*

Declarat vim amoris, & desiderii per effectum. Mens, & lingua exultando laudaverunt Deum vivum. Dicitur *vivus*, quia ipse solus est vita, suum intelligere, & velle; fons vitae, non aliunde accipiens, sed omnibus tribuens.

ψ. 3. *Etenim passer invenit sibi domum, & turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos.*

ψ. 4. *Altaria tua Domine virtutum, Rex meus, & Deus meus.*

Hi ψ. ψ. obscuri sunt, & ab aliis aliter exponuntur; sequor Hieron. & Theodoret. Operaverat sanctus peregrinus domum caelestem; sed interim, dum ejus possessio differtur, consolatur se. *Etenim passer &c.* omnia animalia quaerunt sibi locum aliquem quietis: & ipse etiam passerculus invenit sibi nidulum aliquem; nec solum animalia, quae delectantur frequentia, ut passeres; sed etiam solitaria, ut turtures parant sibi nidos, ubi ponant pullos suos, & cum eis quasi securae quiescant. Mihi verò, siue activam vitam ducam, ut passer, siue contemplativam, more turturum, *altaria tua* sunt, ubi interim paulisper quiescam, & ubi vota mea, & casta desideria, piisque meditationes, & preces, & laudes, quasi pullos reponam. *Altaria, inquam, tua &c.* qui me re-

dim, ut passer, hoc illic va
solitaria, dum, in turtur, solita
Deus meus, cui milito, dum ante
sibi, laqueos tendunt; & I
dum, ut turtur viduus, d
Porro quid in terris nobis
tinet tabernaculum caeleste, qua
sibi quae die immolatit Agni
sibi aperuit credentibus & e
sibi futurae gloriae nobis pign
in propius aditamus, etque nre
nos sibi effundimus corda post
laudes devotius, & attentius,
salubri, decantamus.

ψ. *Beati qui habitant in domo*
in saecula saeculorum laudabunt
turtur semivivisse nidum, ubi
sed ex ipso nido admonit
nisi domos aeterna nidulo temp
turtur: *Beati &c.* Ego quidem in hi
domo caelesti; sed illi felicissime
qui habitant in domo sua, ubi
turtur habitationes multas; ubi pa
caelestis; & cum nullo ind
operari, ut tantum laudent te; n
operari tantum, quem nunquam red
amant.

regis, dum, ut passer, huc illuc vagor; & qui
 me consolaris, dum, ut turtur, solitarius gemo.
 Vel: *Rex meus*, cui milito, dum aucupes mihi,
 ut passer, laqueos tendunt; & *Deus meus*,
 cui vaco, dum, ut turtur viduus, divina con-
 templor. Porro quid in terris nobis melius re-
 presentet tabernaculum caeleste, quam sacrum
 altare? ibi quotidie immolatur Agnus Dei, qui
 sanguine suo aperuit credentibus Regna Caelo-
 rum; ibi futurae gloriae nobis pignus datur;
 ibi Deo propius adstamus, ei que intensius sup-
 plicamus; ibi effundimus corda nostra, & di-
 vinas laudes devotius, & attentius, quam ul-
 quam alibi, decantamus.

*Ps. 84. Beati qui habitant in domo tua Do-
 mine, in saecula saeculorum laudabunt te.*

Dixerat se invenisse nidum, ubi interim qui-
 esceret; sed ex ipso nido admonitus, quanto
 melior sit domus aeterna nidulo temporali, ex-
 clamat: *Beati Sc.* Ego quidem in hoc nidulo
 paulum quiesco; sed illi felicissime requies-
 cunt, *qui habitant in domo tua*, ubi divitiae, &
 gloria; ubi mansiones multae; ubi pax, & secu-
 ritas sempiterna; & cum nullo indigeant, id
 superest, ut aeternum laudent te; nec tædebit
 semper laudare, quem nunquam tædebit sem-
 per amare.

Y. 6. *Beatus vir, cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit: in valle lacrimarum, in loco quem posuit.*

Non solum beatus est, qui habitat in domo tua, sed etiam beatus, si non in re, saltem in spe ille vir est, cujus auxilium non in propriis viribus, sed in te, Domine, est: hic enim disposuit semper ascendere ad majorem virtutis perfectionem, dum est in hac mortali vita, quæ est vallis lacrimarum, quem locum ipse homo sibi posuit, quem tu in Paradiso posueras.

Y. 7. *Etenim benedictionem dabit legislator: ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.*

Declarat modum prædictæ ascensionis. Nam Deus, qui dedit legem, & eam viam esse voluit ad vitam, dabit abundantem gratiam per Spiritum S., justificando à peccatis, infundendo charitatem, pellendo timorem. Acceptâ gratiæ benedictione, proficient quotidie in melius, magis, ac magis roborabuntur, superantes omnem difficultatem, & resistentes omni tentationi (Virtus hoc loco robur significat;) & sic tandem pervenient ad montem Sion cælestem, ubi facie ad faciem videbitur Deus Angelorum, & Beatorum, qui participatione sunt Dii.

Y. 8. *Domine Deus Virtutum, exaudi orationem meam, auribus percipe clamorem meum, ad gremium suum, cupiens meum, ad dicto modo ascendunt. De precantissimus es: exaudi orationem meam corrobora in interiori homine Dei Jacob orationem tuam ex filio Jacob secundum spiritum sancto filium.*

9. *Protektor noster aspice Deum Christum.*
 roboravi Dei auxilium, sumens impetrandum, quod ipse potest & curam genti populi sui nunciat alius verbis, sed majori efficaciam virtutum, jam vocat protectorem clypeum populi sui. dicit, respice in faciem Christi sine macula, qui tollit peccata mundi eum protege nos.
 11. *Quia melior est dies misericordie tuae super milia.*
 11. *Elegi obiectus esse in domo tua, cum habitare in tabernaculo tuo.*
 Du tabernaculo tantopere petieris Deum. Quamvis magna esset precium illud non petiverem:

tionem meam, auribus percipe Deus Jacob.

Redit ad gemitum suum, cupiens esse ex illis, qui dicto modo ascendunt. *Domine Deus, qui potentissimus es, exaudi orationem meam, quâ peto corroborari in interiori homine: auribus percipe Deus Jacob orationem meam, qui sum ex filiis Jacob secundum spiritum, h. e. è numero fidelium.*

ÿ. 9. *Protector noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui.*

Imploravit Dei auxilium, sumens argumenta ad impetrandum, quod ipse potentissimus sit, & curam gerit populi sui; nunc eadem repetit aliis verbis, sed majori efficaciâ. Dixerat, *Deus virtutum*, jam vocat protectorem, quasi fortissimum clypeum populi sui. Pro, *Deus Jacob*, dicit, *respice in faciem Christi tui*, Messia, Agni sine maculâ, qui tollit peccata mundi, & propter eum protege nos.

ÿ. 10. *Quia melior est dies una in atriis tuis super millia.*

ÿ. 11. *Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum.*

Dat causam, cur tantopere petierit protectionem Dei. Quia nimis magna esset jactura, si ad patriam illam non pervenirem: melior est

enim habitatio unius diei in atriis illis cælestibus, quàm innumerabilium dierum alibi. *Elegi &c.* tanta est dignitas domus æternæ in Cælis, ut malim ibi sedere ad januam cura ultimis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum.

†. 12. *Quia misericordiam, & veritatem diligit Deus; gratiam & gloriam dabit Dominus.*

Hoc, & seq. †. consolatur virum justum, ascendentem in valle lacrimarum, & ad patriam anhelantem. *Quia Deus misericordiam, & veritatem, seu iusticiam diligit,* miserebitur, & dabit gratiam, ut in iusticiâ proficiat, & dabit gloriam, per quam glorificetur, cùm ad Sion montem pervenerit.

†. 13. *Non privabit bonis eos, qui ambulant in innocentia, Domine virtutum, beatus homo, qui sperat in te.*

Confirmat, quod dixit, & restringit promissionem gratiæ, & gloriæ ad eos, qui ambulant in innocentia. Deus misericors, & justus non privabit bonis gratiæ, & gloriæ, quæ sola sunt verè, & absolutè bona, eos, qui semel iustificati ambulant in innocentia, perseverantes, & proficientes in fide, spe, & charitate. Concludit conversus ad Deum: *Domine exercituum,*

he2-

tertia, qui in te confidit confidit, quàm fides vera, & confidit in te.

PSALMUS LXXXIV

In fine, filius Core.
 Alii Psalmum explicant de
 eorum tum Ægyptiaca, tum
 fortiter existimant, agi
 generis humani sub Principe
 liberantur per Christum: sed
 verius prædicit liberationem
 eorum, in reliquis utitur pro excelsis.
 Cur vero prædicit de re fut
 per verba temporis præteriti, ca
 vobis facta sunt, in Dei prædic
 am facta sunt.

1. Benedixisti Domine terram
 iacob.

capitulum Dei decreto de futurâ l
 primam causam, & t
 Propter peccatum Adæ
 quam fecisti; sed, te rev
 decretis in æterno ben
 terram visitare, & benedic
 per filium tuum. Aven
 misericordie: in æterno

E 3

beatus erit, qui in te confidit confidentiâ verâ, ac solidâ, quam fides vera, & conscientia bona gignere solet.

PSALMUS LXXXIV.

Titulus : *In finem, filiis Core, Psalmus.*

Alii Psalmum explicant de captivitate Judæorum tum Ægyptiacâ, tum Babylonicâ. Alii fortasse rectius existimant, agi de captivitate generis humani sub Principe tenebrarum, à quâ liberamur per Christum: sed in primis tribus versiculis prædici liberationem ab hâc captivitate. in reliquis orari pro executione prædictionis. Cur verò prædictio de re futurâ exponatur per verba temporis præteriti, causa est, quia quæ nobis futura sunt, in Dei præscientiâ, & decreto jam facta sunt.

¶ 1. *Benedixisti Domine terram tuam, avertisti captivitatem Jacob.*

Incipit à Dei decreto de futurâ liberatione, & hujusdocet primam causam, & ultimum effectum. Propter peccatum Adæ maledixisti terræ, quam fecisti; sed, te revelante, scio, quòd decreveris in æterno beneplacito tuo eandem terram visitare, & benedicere omni benedictione per Filium tuum. *Avertisti &c.* ecce effectum misericordiæ: in æterno decreto tuo

dissolvisti captivitatem populi tui Jacob, ut deinceps fruatur libertate gloriæ filiorum Dei.

¶ 2. *Remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum.*

Docet modum, quo Deus benedicens terræ dissolvit captivitatem, scilicet remittendo peccata populi. *Remisisti* &c. in mente, & decreto tuo condonasti iniquitatem populo tuo, ob quam eum tradideras Dæmoni, ut justitiæ tuæ administro. *Operuisti*, abscondisti à facie tuâ, ut non videres ad puniendum *omnia peccata eorum*, originale, & actualia.

¶ 3. *Mitigasti omnem iram tuam, avertisti ab ira indignationis tuæ.*

Sicut ira Dei causa fuit ultionis, ita dicit placationem Dei fuisse causam remissionis; placavit verò justitiam punitivam Dei *Agnus occisus ab origine mundi*, Apoc. 3. Dicit *omnem iram* mitigatam, ut significet Christi redemptionem fuisse sufficientissimam. *Avertisti te* &c. idem repetit.

¶ 4. *Converte nos Deus salutaris noster, & averte iram tuam à nobis.*

Incipit orare pro executione decreti. Incipit salutem nostram operari Deus Salvator noster; quod facies, si nobis bonam voluntatem conversionis inspires. Et ut hoc misericorditer fa-

cete

incipias. *Averte* &c. reconcilia-
tionem, quæ te nobis
conferunt. Ex ¶, discimus, imitari
de gratiam, quâ incipiamus
verum.

¶ 5. *Namquid in æternum irasceris
generati tuam à generatione
in generationem?*

¶ 6. *Deus in convertis vivificabit
te.*

¶ 7. *Offende nobis misericordiam
tuam da nobis.*

¶ 8. *Offende nobis misericordiam
tuam da nobis.*

¶ 9. *Offende nobis misericordiam
tuam da nobis.*

ere incipias, *Averte &c.* reconciliare nobis, oblitus offensionum, quæ te nobis inimicum reddiderunt. Ex *ψ.* discimus, initium salutis nostræ esse gratiam, quâ incipiamus ad Deum converti.

ψ. 5. Nunquid in æternum irasceris nobis? aut extends iram tuam à generatione in generationem?

Persistit in eâdem petitione. Num æterna erit inimicitia tua ad genus humanum? num à generatione in generationem sine fine extendetur ira tua? quali dicat: id non convenit infinitæ clementiæ, & bonitati tuæ.

ψ. 6. Deus tu conversus vivificabis nos, & plebs tua lætabitur in te.

Docet effectum secuturum ex reconciliatione. *Deus tu conversus ad nos* per depositionem iræ, & reconciliationem *vivificabis nos*: Nam *stipendium peccati mors*, gratia autem Dei *vitæ æterna*. Rom. 6. Et plebs respirans ob tam ingens beneficium, lætabunda cantabit laude tuas.

ψ. 7. Ostende nobis misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis.

Petit mitigationem iræ, reconciliationem, vivificationem, seu peccatorum per gratiam remissionem; jam petit adventum Messîæ, per quem

quem factum est, ut planè videremus benignitatem Dei erga nos. *Ostende Sc.* fac, ut experimento certo discamus misericordiam illam, quâ in mente tuâ ab æterno benedicere decrevisti terram tuam: & mitte nobis Salvatorem Filium tuum.

✿. 8. *Audiam, quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam.*

Constantitudinis gratiâ admonet nos, se loqui ex revelatione Dei. Expositâ petitione, audiam, quid Dominus mihi respondeat locutione internâ, & spiritali. *Quoniam Sc.* scio Deum locuturum esse pacem in plebem suam. Summa ergo verborum Dei est promissio pacis per Messiam, quem petierat.

✿. 9. *Et super Sanctos suos, & in eos, qui convertuntur ad cor.*

Explicat, quod dixit: *in plebem suam*: non enim promittit Deus pacem toti plebi, cum impiis non sit pax, sed *sanctis*, h. e. iis, qui ab externis ad interna convertuntur. Redit homo ad cor, dum cogitat vanitatem rerum, modicam peccati dulcedinem virtutis nobilitatem, pretium bonorum æternorum. Postea homo secum habitat; & de rebus externis non credit sensibus, filiis hujus sæculi; sed consulit rectam rationem, fidem supernaturalem, Deum ipsum.

De-

in contemplando æterna. De
repeatur: cetera omnia sperni
collare turbanda.

10. *Verum amen prope timentes
aspicit, ut laboret gloria in terris
prophetæ Messia, prædicabitur
etiam embebitur. Verum amen
Christus ipse Saluator prope erit
etiam omnipotentiam suam omni
potente sancto, ut gloria Dei ma
nifestetur in terra promissionis, ad
Salvator mittetur.*

11. *Miser cordia & veritas o
pax & pax o secular e sunt.*

12. *quæ mysterium in adventu M
estum, Misericordia, & veritas,
sicut dicitur pergere videtur
sicut, altera puniat, tempore
sicut, & amicitissime conjun
sicut se oleal buntur: h. e.
sicut & genus humanum mi
sicut, & divinæ justitiæ pleni*

13. *Veritas de terra orta e
etiam profert.*

14. *loquitur de mysterio incarnatio
etiam prædictio pro futuro, Christ*

E s

Demum contemplando aeterna, Deum, in ejus amorem rapitur; cetera omnia spernit. Haec est pax à nulla re turbanda.

¶. 10. *Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius, ut inhabitet gloria in terra nostra.*

Adveniente Messia, praedicabitur pax, sed dio postea exhibebitur. Veruntamen Iesus Dei, sive Christus ipse Salvator propè erit ad sanandum per omnipotentiam suam omnes colentes eum timore sancto, ut gloria Dei manifestetur, & inhabitet in terra promissionis, ad quam propiè Salvator mittetur.

¶. 11. *Misericordia & veritas obviaverunt sibi: justitia, & pax osculatae sunt.*

Aperit mysterium in adventu Messiae complendum. Misericordia, & veritas, seu justitia, quae aliàs in diversa pergere videntur, cum una ignoscat, altera puniat, tempore Messiae obviabunt sibi, & amicitimè conjungentur, & quasi inter se osculabuntur: h. e. per Christi passionem & genus humanum misericorditer liberabitur, & divinae justitiae plenissimè satisfiet.

¶. 12. *Veritas de terra orta est, & justitia de Caelo prospexit.*

Loquitur de mysterio incarnationis, utens tempore praeterito pro futuro. Christus, qui ve-

E S

ritas

id est, in plane videtur benigne
et erga nos. *Offendit* & haec expe-
certo dicamus misericordiam,
mente sua ad aeternum deus in aeternum
am tuam; & mitte nobis salutem
viam.
*Adhuc quid loquatur in me Dominus
quoniam loquatur pacem in plebem suam.
id est gratia admonet nos, te loquitur
Dei. Expulsa petitione, audiam
vultus tuus respondeat locutione in-
spiciam. Quomodo & hinc Deum
in esse pacem in plebem suam. Sum-
mum verborum Dei est promissio pacis te-
quem petierat.
*Et super Sanctus suus, Et inquit, qui
quod ad cor,
ut, quod dixit: in plebem suam. In-
nitit Deus pacem toti plebi, cum in-
pax, sed sanctus, h. e. is, qui
in eterna convertuntur. Reda non
lino cogitat vinitatem eorum, mal-
ati dulcedinem virtutis nobilitatem
honorum aeternorum. Postea hinc
ditur; & de rebus exterioris non
illis hujus seculi sed confidit in
idem supernaturali, Deum ip-**

ritas est, de Virgine Mariâ nascetur; & tunc
iustitia de Cælo manifestabitur, h. e. homines
per fidem Christi iustificabuntur, & ex passione
Christi patebit mundo, quanta sit ira Dei con-
tra peccatum.

¶. 13. *Etenim Dominus dabit benignita-
tem, & terra nostra dabit fructum suum.*

Dicit, veritatem ex terrâ nascituram, non
ut fruges ex terrâ aratâ, & satâ, sed ut flores
in campis silvestribus, sinè culturâ hominum,
ex pluviâ de Cælo, & radiis Solis. *Etenim &c.*
de Cælo emittet Spiritum S., qui Virginem
obumbrabit, & sic terra nostra nec arata, nec
sata, sed omnino Virgo intacta dabit fructum
suum. Unde *in Cant.* ipse ait: *Ego flos campi,
& lilium convallium.*

¶. 14. *Iustitia ante eum ambulabit, & po-
net in via gressus suos.*

Concludit, demonstrans, Christum omnino
iustum, & sanctum futurum. *Iustitia &c.*
Christus, quasi Sol quidam, & verè lux mun-
di, radios iustitiæ, & sapientiæ suæ præmitteret;
Et ponet &c. sic aggredietur iter peregrinatio-
nis suæ, ut multos peregrinos perducatur in
patriam suam.

PSALMUS LXXXV.

Titulus, & argumentum; *Oratio ipsi David.*
Psal-

Oratio est oratio Davidi à Deo in-
terrogatus, & consolatione
David enim, ut erat homo spu-
itus S. eruditus, cum va-
luerat, ad Deum, fons
contemplationem, & or-
ationem, non ad creaturas, in quibus
anima non est. Proinde Psal-
mus est tempore cuiusvisque tenta-

1. Inclina Domine aurem tuam
meam, quam inopi, & pauper sum
oracionem suam à magnitudine
terre: quæ est optima ratio
ad imperandum. Tu, qui ex
caelis, qui in imis jaceo, aure
ad rationem. exaudi me, qui
pauper sum ego. Dicitur hic pa-
verebat live non habeat, non
solum, vires, & bona omnia co-
castro animam meam, quoniam
solum fac servum tuum D-

in quo cupiat exaudiri,
in omnium intentionem
viam animæ meæ, quoniam
in sanguine filii t-

Psalmus est oratio Davidi à Deo inspirata, cum amaro esset animo, & consolatione Divinâ indigeret. David enim, ut erat homo spiritualis, & in scholâ Spiritus S. eruditus, cum variis tribulationibus premeretur, ad Deum, fontem omnis suavitatis per contemplationem, & orationem confugiebat, non ad creaturas, in quibus vera consolatio animæ non est. Proinde Psalmus nobis usvenit tempore cujuscunque tentationis, & tribulationis.

v. 1. Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me, quoniam inops, & pauper sum ego.

Incipit orationem suam à magnitudine Dei, & vilitate suâ : quæ est optima ratio precandi, apta ad impetrandum. Tu, qui excelsus es, inclina ad me, qui in imis jaceo, aurem tuam. Tum addit rationem. exaudi me, quoniam inops, & pauper sum ego. Dicitur hic pauper, qui, si ve opes habeat si ve non habeat, non in iis, sed in Deo spem, vires, & bona omnia collocat.

v. 2. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum : salvum fac servum tuum Deus meus sperantem in te.

Explicat, in quo cupiat exaudiri, quòdque meritò primum in omnium intentione esse debet. Conserva vitam animæ meæ, quia tu mihi eam dedisti, tu me, in sanguine Filii tui justificasti,

casti,

casti, sanctificasti, & per hoc vivificasti, qui in peccatis mortuus eram. *Salvum fac* *Sc.* idem est.

Ps. 3. Miserere mei Domine, quoniam ad te clamavi tota die: latifica animam servi tui, quoniam ad te Domine animam meam levavi.

Petit summum bonum, salutem animæ jam petit medium ad illum finem, nempe lætitiã spiritualem, quã fortiter toleret tentationes, & pericula exilii. *Miserere* *Sc.* misericorditer exaudi orationem meam, quoniam *clamavi* *Sc.* ardentem, & perseveranter oravi. *Latifica* *Sc.* undique angustiis tentationum premor, nihil mihi in hâc valle lacrimarum occurrit, nisi amarum, dum non minùs prosperitas terret, quàm adversitas ipsa contristat; ideo *latifica* *Sc.* quoniam non inveniens requiem in ullâ re creatâ ad te creatorem cogitatione, & desiderio quæ sunt alæ amoris, animam meam levavi.

Ps. 4. Quoniam tu Domine suavis, & mitis, & multa misericordie omnibus invocantibus te.

Ratio, cur animam ad Deum levaverit pro consolatione recipiendâ. Quia tu *suavis* es, imò & *mitis*, ut ad te accedentes non repellas, & imperfectum nostrum toleres. *Et multa misericordia* *Sc.* omnes, sinè discrimine, facillè admittis, & recipis, qui te invocant.

Antiph. percipe Domine orationem meam deprecationis meæ
partem *Ps. 1.* ad ostendendum
partem desideratam, & petitam.
in tribulationis mea clamavi
ad te.

Deus interrogare: quando
 intendam deprecationi tu
Sc. omni tempore pere
 & dolorem in ve
clamavi ad te, & eã fiduc
 te semper me exaudire solit
Non est similis tui in Deus Dom
exaudi orationem tuam.

orationem dictorum *Ps. 1. 2. 3.*
 ad Deum confugere, quia Deo
 in essentia, potentia, sa
 per Deo intelligas Ide
Sc. non videns *Sc.* De me
 Dei, ad quam facti sunt, p
 rincipes, & Judice
 participatio autoritatis, &
 omnes pultos sapientiz, &
 participatio; sed à
Non est *Sc.* Horum
 quod cum operibus De

ψ. 5. *Auribus percipe Domine orationem meam, & intende voci deprecationis mee.*

Repetit partem ψ. 1. ad ostendendum affectum erga rem desideratam, & petitam.

ψ. 6. *In die tribulationis mea clamavi ad te, quia exaudisti me.*

Poterat Deus interrogare : quando orabis? quando vis, intendam deprecationi tuæ? R. David : *In die Ec.* omni tempore peregrinationis tribulationem, & dolorem inveni, & ideo semper clamavi ad te, & eâ fiduciâ clamavi, quia tu semper me exaudire solitus es.

ψ. 7. *Non est similis tui in Diis Domine, & non est secundum opera tua.*

Dationem dictorum ψ. 1. 2. 3., nempe ideo se ad Deum confugere, quia Deorum nullus ipsi similis est in essentiâ, potentiâ, sapientiâ, bonitate. Si per Deos intelligas Idola, hæc *oculos habent, & non vident Ec.* Dæmones similitudinem Dei, ad quam facti sunt, per peccatum amiserunt. Principes, & Judices terræ Deos facit participatio authoritatis, & potentiz; homines justos sapientiæ, & justitiæ; S. Angelos utraque participatio; sed à Deo infinitè distant. *Non est Ec.* Horum Deorum nullum opus est, quod cum operibus Dei comparari possit.

ψ. 8. *Omnes gentes quasunque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum.*

Ex hoc ψ. patet, superiorem ψ. loqui de Idolis, Ideo hi Di non sunt similes Deo, quia illorum cultus aliquando cessabit, & eorum vanitas manifestè apparebit: & ex omnibus gentibus venient, qui relicta Idololatriâ, Deum verum adorabunt, & glorificabunt; imò in die iudicii omnes omnino gentes genua soli Deo curvabunt.

ψ. 9. *Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia, tu es Deus solus.*

Ideo omnes gentes adorabunt te, quia tu solus Deus es, verè magnus, & Deus faciens mirabilia, quæ nullus alius facere potest, ut patebit, cùm ad nutum Domini omnes mortui resurgent &c.

ψ. 10. *Deduc me Domine in viam tuam, & ingrediar in veritate tua: letetur cor meum, ut timeat nomen tuum.*

Redit ad orationem, quâ petit, dirigi in hâc peregrinatione, ne aberret à viâ ad patriam; & simul petit consolationem spiritualem, quasi refectionem, ne deficiat in viâ. Deduc &c. per auxilium gratiæ tuæ ostende mihi viam tuam, & illuminando mentem, & movendo voluntatem;

ingrediar iter juxta veritatem
Lamentum &c. non volo conso-
lationem, sed ut pe-
ccatus, per te verem in timor-

Confitebor tibi Domine Deus
meus, & glorificabo nomen tu-

adungi gratiarum actionem
ad impetranda nova ben-

Domine Deus meus confessi-

gratiarum actionis ex vero, &
Et glorificabo potentiam

donec vixero, sine intermissi-

Quia misericordia tua ma-
nifesta animam meam ex-

beneficium, pro quo grat-

magna misericordia tuâ,

castigasti me à peccatis,

in inferorem, locum damna-

si per gratiam lit-

hujusmodi conservation-

Dei, iniqui surrexerunt
penitentiam, quæserunt
prosperunt te in conspectu

tem; & sic ingrediar iter juxta veritatem fidei, & legis tuæ. *Latetur Se.* non volo consolationem propter consolationem, sed ut per eam quasi cibo recreatus, perseverem in timore sancto tuo.

¶. 11. *Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum.*

Orationi adjungit gratiarum actionem, quæ nihil utilius est ad impetranda nova beneficia. *Confitebor tibi Domine Deus meus* confessionem laudis, & gratiarum actionis ex vero, & pleno cordis affectu. *Et glorificabo* potentiam tuam in æternum, donec vixero, sinè intermissione.

¶. 12. *Quia misericordia tua magna est super me, & eruisisti animam meam ex inferno inferiore.*

Hoc est beneficium, pro quo gratias agit. Quia nempe ex magnâ misericordiâ tuâ, non ex meis meritis, iustificasti me à peccatis, ob quæ ad infernum inferiorem, locum damnatorum, descensus fuisssem, nisi per gratiam liberasses. Quod quantum est hujusmodi conservationis beneficium!

¶. 13. *Deus, iniqui insurrexerant super me, & Synagoga potentium quaesierunt animam meam, & non proposuerunt te in conspectu tuo.*

Post

Post actionem gratiarum redit adoratio-
nem, & liberatus per gratiam Christi ab in-
ferno, & interim prælians cum hostibus ani-
mæ suæ, graviter ingemiscit: ô Deus meus,
ecce iniqui insurrexerunt adversum me; neque
pauci, aut debiles sunt, sed congregatio mag-
na fortissimorum hostium *quesierunt animam
meam*, ut eam perdant: & excæcati, atque
obdurati non cogitaverunt, te esse protecto-
rem iustorum.

Ps. 14. *Et tu Domine Deus miserator, &
misericors, patiens, & multa misericordie, &
verax.*

Petit adversus hostes auxilium, & prædicat
multis nominibus bonitatem Dei, ut ostendat,
se non temerè à tam bono Domino opem spe-
rare. *Miserator*, hebraicè, patris affectu mi-
serans filios; *misericors*, gratiæ largitor; *pa-
tiens*, tardus ad iram; multus in misericordiâ,
& fidelitate.

Ps. 15. *Respice in me, & miserere mei, da
imperium tuum puero tuo, & salvum fac filium
ancillæ tuæ.*

Cùm tam multus sis ad miserendum, *respice
in me* oculis tantæ bonitatis tuæ, & *miserere
mei*, ut non prævaleant hostes tam multi in
servum tuum; sed contra des ser vo tuo impe-
riam.

hebraicè, robur, fortitudini
endos, & sic salva me ab eorum
excutionibus.

16. *Eae mecum speram in bo-
na, qui oderunt me, & confunda-
ta Domine adiuvisi me, &*

speram in bonum, omittis aliis.

forte intelligitur læticia sp-

iritatis. & tunc sensus erit.

in spiritualis lætitiæ, quæ etiã

reca; Et videant, qui oderunt me

patientia, & tranquillitatis ani-

fundantur, quia in Domine

orem, & consolatus es mære

tam in gaudium internum

PSALMUS LXXXVI.

Titulus: *Filiis Core, Psalmus C.*

Argumentum est *laus urbis*

nam intellige Christi Ecclesiam

titulus est convenit, quod in

umenta eius esse in montibus;

omittit cetera; præsertim quod

in Babylonicum, & Egyptiorum

in Ecclesia vero sive militantis, si

omittit cetera.

rium, hebraicè, robor, fortitudinem ad eos
subjiendos, & sic salva me ab eorum insidiis,
& persecutionibus.

Ps. 16. *Fecit mihi signum in bonum, ut
videant, qui oderunt me, & confundantur, quo-
niam tu Domine adjuvisti me, & consolatus
es me.*

Per signum in bonum, omissis aliis acceptio-
nibus, fortè intelligitur lætitia spiritualis,
quam perit Ps. 3. ; & tunc sensus erit. Da mihi
gratiam spiritualis lætitiæ, quæ etiam in vultu
appareat ; Et videant, qui oderunt me, hoc sig-
num patientiæ, & tranquillitatis animæ meæ,
& confundantur, quia tu Domine adjuvisti
certantem, & consolatus es mœrentem, &
iustitiam in gaudium internum jam con-
vertisti.

PSALMUS LXXXVI.

Titulus : *Filiis Core, Psalmus Cantice.*

Argumentum est laus urbis Jerusalem,
per quam intellige Christi Ecclesiam. Terrene
illius civitati etsi convenit, quod initio dicitur,
Fundamenta eius esse in montibus ; tamen non
conveniunt cetera ; præsertim quod in ea sit ha-
bitatio Babyloniorum, Egyptiorum, & Tyrio-
rum. Ecclesia verò sive militanti, sive trium-
phanti omnia conveniunt.

ψ. 1. *Fundamenta ejus in montibus sanctis, diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob.*

Laudat Jerusalem à fundamentis, quæ sunt montes sancti. *Fundamenta ejus* civitatis, quam mente intueor, & cujus laudes prædicare incipio, sunt *in montibus sanctis*. Porro fundamenta Ecclesiæ sunt Apostoli, Prophetæ, ministri Verbi Dei. Hi dicuntur montes propter excellentiam, & altitudinem non superbiæ, sed sanctitatis, sapientiæ, authoritatis. *Diligit Dominus* &c. dixerat urbem Dei non posse ruere, utpote fundatam non super arenam, sed supra montes sanctos; jam addit, eam non posse expugnari ab hostibus, quia Deus eam diligit ob firmissimas ejus portas, & magis diligit, quam quæcunque tabernacula Jacob: hæc enim etsi pulchra essent, & in to ordine disposita, dum iter faciebant Hebræi ex Ægypto in Palestinam; tamen erant sine fundamento, & portis, ac per hoc mutabilia, ac temporaria. Significatur hoc ψ. stabilitas, & firmitas Ecclesiæ contra assaultus Inferorum.

ψ. 2. *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.*

Cœperat ex abrupto, *Fundamenta ejus* &c. jam mutat formam dicendi, & admirandus urbem alloquitur. Non mireris, ô S, Civitas,

propterea loqui cœpi, quoniam ob
 omnium tuorum: multa enim
 significa, præstantissima dicta
 S. de te, h. e. de Cælo, de
 Etiam de terrenâ Jerusalem,
 Ecclesiæ, gloriosa dicta sunt
 civitas regia, & sacerdotali
 Domini, arca testamet
 multa let varentur; & præcip
 Angelorum, & Dominus
 miracula fecerit, redemptio
 sepulcrum suum
 S. de Cælo miserit, & Ec
 fundamenta jecerit
 Memor ero Raab, & Babylonia
 Ecce alienigena, & Tyrus,
 hi fuerunt illi.
 hæc nunc sanctam civitatem à
 Ego Deus conditor urbi
 advocandis, & conscribend
 memor ero, non tantum Ju
 Raab, h. e. Ægyptiorum, &
 equiper fidem, & cultum re
 ment me. Ecce enim etiam a
 & populus Tyri, ac Eil
 & addicente, erunt in ci
 fi

flex abrupto loqui cœpi, quoniam œbruor copia encomiorum tuorum : multa enim gloriosa, magnifica, præstantissima dicta sunt mihi à Spiritu S. de te, h. e. de Cælo, de Ecclesiâ Christi. Etiam de terrenâ Jerusalem, ut typum gerebat Ecclesiæ, *gloriosa dicta sunt*, neinpe quod esset civitas regia, & sacerdotalis, quod in eâ templum Domini, arca testamenti, & alia id genus multa servarentur; & præcipuè quod in eâ Rex Angelorum, & Dominus omnium docuerit, miracula fecerit, redemptionem hominum operatus, sepulcrum suum reliquerit, Spiritum S. de Cælo miserit, & Ecclesiæ suæ semper duraturæ fundamenta jecerit.

Y. 3. *Memor ero Raab, & Babylonis, scientium me.*

Y. 4. *Ecce alienigena, & Tyri, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.*

Laudat nunc sanctam civitatem à varietate nationum. Ego Deus conditor urbis Jerusalem, in advocandis, & conscribendis electis civibus, *memor ero*, non tantùm Judæorum, sed etiam *Raab, h. e. Ægyptiorum, & Babylo-* niorum, qui per fidem, & cultum religiosum cognoscent me. *Ecce enim etiam alienigena, h. e. Palæstini, & populus Tyri, ac Æthiopum, me vocante, & adducente, erunt in civitate S.*

Jerusalem. Hoc est : omnes nationes inhabitabunt Ecclesiam. Ponit fuerunt pro erunt, more Prophetico.

ψ. 5. Nunquid Sion dicet homo, & homo natus est in ea, & ipse fundavit eam altissimus.

Jam addit præcipuam laudem S. civitatis. Nam fieri poterit, ut homo aliquis dicat Sionem tam admirandam, nempe quòd Filius Dei, qui ut Deus eam fundavit, utpote altissimus, in eâ natus sit homo? cùm Christus sit natus in Bethlehem, non in Sione, per hanc intellige Ecclesiam.

ψ. 6. Dominus narrabit in scripturis populorum, & Principum: horam qui fuerunt in ea.

Respondet ad quæstionem. Quòd in eâ natus sit homo, Filius Dei, Dominus narrabit in illis scripturis, in quibus continentur nomina populorum, & Principum renatorum in ipsâ civitate. Per Principes intelligit Apostolos, quos constituit Dominus Principes super omnem terram.

ψ. 7. Sicut lesansum omnium habitatio est in te.

Hic finis Psalmi continet summam felicitatem habitantium in illâ civitate, cujus fundamenta initio Psalmi descripta sunt. Sicut & cetera erit habitatio in cælesti Jerusalem similis habi-

abit convivium, vel nuptiarum celebrantur. Iam in Ecclesia militante, qui sunt in celo, omnes spe gaudent.

PSALMUS LXXXVII.

Titulus: Canticum Psalmi filii Coraem pro Mahaleto, ad respondendum Eman Ezraita.

Mahaleto alii intelligunt Chorum musicum. Eman Ezraita, qui cantor dicitur, Paralip. 19. licet & alii hoc nomine dicitur.

Titulus erit: Canticum Psalmi ad canendum usque in finem super instrumento, Mahaleto, alternatim cavendo reverentiam, sive intelligentiam, Eman Ezraita.

Titulus Psalmi est Passio Domini Christi.

Titulus: Domine Deus salutis mea, in cælesti habitate.

Titulus: Domine Deus salutis mea, in cælesti habitate, variè incipit, Deus meus, Deus meus, Incipit ab ore Domini Deus, à quo salutem

tationi, ubi convivium, vel nuptiæ cum lætitiâ, & canticis jucundè celebrantur. Impletur hoc etiam in Ecclesiâ militante, qui sunt descripti cives in cælo, omnes spe gaudentes.

PSALMUS LXXXVII.

Titulus : *Canticum Psalmi filii Core, in finem pro Mahaleth, ad respondendum, intellectus Eman Ezraita.*

Per Mahalet alii intelligunt Chorum, alii instrumentum musicum. Eman Ezraita videtur ille esse, qui cantor dicitur, Paralip. 6., nepos Samuelis, licet & alii hoc nomine dicti sint.

Sensus tituli erit : Canticum Psalmi, filii Core datum ad canendum usque in finem super choros, vel super instrumento, Mahalet dicto, ad respondendum alternatim canendo, in quo explicatur eruditio, siue intelligentia, mysterio plena. Eman Ezraita.

Argumentum Psalmi est Passio Domini nostri Jesu Christi.

v. 1. Domine Deus salutis mea, in die clamaui, & nocte coram te.

Loquens in personâ Christi, ut ostendat magnitudinem passionis, variè inculcat illud Christi in cruce, *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me.* Incipit ab oratione ad Patrem: *Domine Deus, à quo salutem exspecto*

F 3

per

loci: omnes habitati in habitati. Ponit fuerunt per erant, etica.
Sicut dicitur homo, & homo
Sicut fundavit eam ab ipso,
præcipuam laudem S. spiritus
est, ut homo aliquid dicit S. spiritus
trandum, nempe quod filia
Deus eam fundavit, utpote ab
atque sit homo! cum Christus
them, non in Sione, per hanc in
am.
omnes narrabit in scripturis
recipiam; hanc qui fuerunt in
re ad quætionem. Quod in cælo
Filius Dei. Dominus narrabit in
in quibus continetur hominibus
& Principum retatorum in ipsâ
Præcipue intelligi Apolos
in Dominus Principes super om-

per celerem resurrectionem, *in die clamavi Sc.*
clamavit in die passionis in cruce; *Deus meus,*
Deus meus Sc.; nocte præcedente ter clamavit:
Pater, si fieri potest, transfer calicem hunc à me.

¶. 2. *Intret in conspectu tuo oratio mea,*
inclina aurem tuam ad precem meam.

Metaphoricè petit, ut oratio sua exaudia-
tur. *Intret Sc.* admittatur quasi orator qui-
dam ad præsentiam tuam hæc oratio mea; præ-
be illi benignam aurem, ut cum fiduciâ expo-
nat petitionem suam.

¶. 3. *Quia repleta est malis anima mea,*
& vita mea inferno appropinquavit.

Hæc aptè respondent verbis Christi in cru-
ce, relatis ¶. 1. tunc enim planè repleta erat
malis anima Christi ob ingentes dolores totius
corporis sui, & adstantis Matris suæ, & vita
ipſius propinquissima erat morti, & per hoc
inferno, ad quem tunc omnes animæ defun-
ctorum descendebant.

¶. 4. *Aestimatus sum cum descendentibus*
in lacum: factus sum sicut homo sine adjutorio,
inter mortuos liber.

Retulit dolores corporis, ob quos vicinus
erat morti; jam refert ignominiam, & con-
temptum, quem patiebatur jam mortuus ex
opinione hominum. *Aestimatus sum Sc.*

pu-

omnes, me descendisse in lo-
cum, sicut alii infirmi mortales des-
cendunt, & coactum: factus
sum in lacum indigentium, quasi
inter mortuos intulabant dicentes:
sicut, sepulchrum non potest saluum fa-
cere, nisi solus liber sum, ut liber
liberemur a mortuis,
sicut dormientes in
lacum non est mortuus amplius, &
sepulchrum.

per expellere opinionem hominu-
m, estimatus sum, sicut alii
in sepulchris jacentes sopor-
antem tu Deus curam dep-
entibus habes, provida
manu &c., cum amplius
mors, *Et ipſi Sc.* idem dicit,
sicut a manu providentiæ. Chri-
stus oculus, sepultus, erat aliis
sepulchrum relucere.

sepulchrum me in lacum inferiori-
bus, & in umbra mortis,
sicut de descensu ad limbum,
estimatus mei, qui me occiderunt
descenderent ad inferiores parte
viam animam. Limbum vocat locum

paraverunt homines, me descendisse in locum
animarum, sicut alii infirmi mortales descen-
dunt, scilicet invitum, & coactum: factus sum,
opinione hominum insipientium, quasi homo
sine adjutorio: id est insultabant dicentes: alios
salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.
Inter mortuos ego solus liber sum, ut liberè mor-
tiar, & liberè returgam a mortuis.

*v. 5. Sicut vulnerati dormientes in sepul-
chris, quorum non es memor amplius, & ipsi de
manu tua repulsi sunt.*

Pergit explicare opinionem hominum de
morte suâ, Existimatus sum, sicut alii vulne-
ribus occisi, & in sepulchris jacentes sopore mor-
tis oppressi: quorum tu Deus curam deposuisti,
quam de hominibus habes, providendo vi-
ctum, vestitum &c., cum amplius non sint
inter homines. *Et ipsi Sc.* idem dicit, nempe
repultos esse à manu providentiæ. Christus etsi
vulneribus occisus, sepultus, erat ab aliis dissimi-
lis, quia se poterat resuscitare.

*v. 6. Posuerunt me in lacu inferiori, in te-
nebris, & in umbra mortis.*

Loquitur de descensu ad limbum. *Posue-
runt Sc.* inimici mei, qui me occiderunt, fece-
runt, ut descenderem ad inferiores partes terræ
secundum animam. Limbum vocat loca tene-
bra-

brōsa, umbram densissimam, qualis est umbra mortis. Vide Ps. 42. v. 4.

v. 7. Super me confirmatus est furor tuus, & omnes fluctus tuos induxisti super me.

Duabus metaphoris declarat magnitudinem passionis. *Furor*, h. e. zelus iustitiae, quo peccata omnia vindicari volebas, super me non solum effusus est, sed & roboratus, ut indè non recederet, donec plenissima satisfactio existeret. Deinde comparat passionem Christi omnibus fluctibus totius maris, agitantibus, & allidentibus ad varios scopulos hominem in mare præcipitatum.

v. 8. Longè fecisti notos meos à me; posuerunt me abominationem sibi.

Addit ad ceteras passiones aversionem notissimam ab ipso. *Longè fecisti &c.* permisisti, ut qui me noverant conversantem inter ipsos, & docentem, longè recederent à me, non credendo me esse Messiam; *Posuerunt &c.* excrebantur me, ut seductorem, samaritanum, dæmoniacum, amicum Publicanorum &c.

v. 9. Traditus sum, & non egrediebar, oculi mei languerunt præ inopiâ.

v. 10. Clamavi ad te Domine tota die, expandi ad te manus meas.

Explicatâ magnitudine passionis, redit ad
ejus

Plurimum. Traditus
& conclusus in digne
passionem, unde egredi no
lacrimis multis est
quasi seccati sint præ inopiâ
Expendi in cr
ratio oblato sacrificio fi
mibi celem te sacrè
meo mystico liberatione

11. Nūquid mortuis facies
suscipiant, & consuebunt
12. Nūquid narrabit aliqui

13. Nūquid cognoscentur
14. & iustitia tua in

15. rationem, cur Christus à se
16. motem, optans, & pete

17. rationem. Nūquid mortuis
18. cupio vitam conservari,

19. mibi, & fidelibus meis: qu
20. vivunt, nec sentiunt, frust

21. multa opera tua, quæ tamen
22. debent esse facere, & iusto

23. tunc, & tibi gratia agantur
F 3

ejus, & Psalmi initium. *Traditus sum quasi*
in carcerem, & conclusus undique in decre-
tam à te passionem, unde egredi non potero;
& ideo oculi mei, lacrimis multis effusis, languerunt,
ut quasi siccati sint pro inopiâ huiusmodi.
 y. 10 patet ex . 1. *Expandi in cruce manus*
meas, ut tanto oblato sacrificio facilius in-
petratem & mihi celerem resurrectionem, &
corpori meo mystico liberationem à morte
eternâ.

y. 11. *Nunquid mortuis facies mirabilia,*
aut medici suscitabunt, & consuebuntur tibi?

y. 12. *Nunquid narrabit aliquis in sepulchro*
miserordiam tuam, & veritatem tuam in per-
ditione?

y. 13. *Nunquid cognoscentur in tenebris*
mirabilia tua, & iustitia tua in terra obli-
visionis?

Dat rationem, cur Christus à se, & suis de-
 precetur mortem, optans, & petens celerem
 resurrectionem. *Nunquid mortuis &c.* horreo
 mortem, cupio vitam conservari, aut brevi
 restitui mihi, & fidelibus meis: quia mortuis,
 qui non vivunt, nec sentiunt, frustra ostende-
 res mirabilia opera tua, quæ tamen mirabilia
 honorificum est te facere, & iustum est, ut
 agnoscantur, & tibi gratiæ agantur. *Nunquid*

deus sum, quia est umbra
 Ps. 124. 4.
 per me confitetur & spero
 in te, & non in oculis
 hominum, & non in
 fortibus, & non in
 virtute hominis, sed
 in te, & in te solo.
 Deinde comparat passionem
 ad huiusmodi mare, agitatio-
 nis ad varios locos homi-
 nis, & in
 meo, & non in
 oculis hominum, &
 non in fortibus, &
 non in virtute hominis,
 sed in te, & in te solo.
 Deinde comparat passionem
 ad huiusmodi mare, agitatio-
 nis ad varios locos homi-
 nis, & in
 meo, & non in
 oculis hominum, &
 non in fortibus, &
 non in virtute hominis,
 sed in te, & in te solo.
 Deinde comparat passionem
 ad huiusmodi mare, agitatio-
 nis ad varios locos homi-
 nis, & in
 meo, & non in
 oculis hominum, &
 non in fortibus, &
 non in virtute hominis,
 sed in te, & in te solo.

quid *Ec.* quare non exaudis, & facis, ut calix iste transeat à me? quare avertis *Ec.*, cur me derelinquis? His significatur magnitudo passionis, quam Christus naturaliter horrebat, quanquam absolute eam, ut remedium tollendi peccata nostra, omnino elegit, & Pater eam semper exaudivit in eo, quod absolute petit.

ÿ. 16. *Pauper sum ego, & in laboribus à juventute mea: exaltatus autem humiliatus sum, & conturbatus.*

Ne putarent homines Christi passionem trium horarum, aut unius diei tantum fuisse, ait: *Pauper Ec.* cum in formâ Dei etlem beatus, & dives, propter vos homines egenus factus sum, & in laboribus à pueritiâ, imò natiuitate meâ, ut patet ex stabulo, præsepi fugâ in Ægyptum, imò constanti memoriâ futuræ passionis. *Exaltatus* autem in cruce, velut in solio Regni, habens super caput scriptum titulum, *Jesus Nazarenus Rex Judæorum*, *humiliatus sum* usque ad mortem, *& conturbatus* ob cæcitatem, & ruinam populi mei.

ÿ. 17. *In me transferunt ira tua, & terrorestui conturbaverunt me.*

Dat causam, cur exaltatus humiliatus sit. *In me transferunt ira tua*, quæ super iniquos

ca-

casuræ erant : *Et terrores tui*, quibus iniqui percellendi erant, *conturbaverunt me*, Ideo in horrore cepit pavere, tædere, mæstus esse, quia terrores Dei conturbabant eum, ut qui pro peccatis totius Mundi divinæ justitiæ erat satisfactorius.

ÿ. 18 *Circumdederunt me sicut aqua tota die, circumdederunt me simul.*

Declarat iram illam, & terrores Dei fuisse instar maris deglutientis, & absorbentis hominem. Illud *totâ die* significat undique, & semper me opprimebant, & absorbebant. Idem repetit, dicens : *Circumdederunt me simul.*

ÿ. 19. *Elongasti à me amicum, & proximum, & notos meos à miseria.*

Hoc demum ad cumulum malorum accedebat, quòd solus calicem illum amarum bibere opus illi erat, nullo partecipe, & societante calamitatis. *Elongasti* tempore passionis *à me amicum, & proximum*, nempe Judam, qui longè a me recessit factus proditor, & hostis ex amico, & proximo. *Et notos meos*, nempe Apostolos, *elongasti à miseria mea*: nam, *relictò eo, omnes fugerunt*. Et licet postea mulieres, & Joannes accesserint, hi dolorem non minuebant, sed augebant.

PSAL-

Intellectus Ethan
De Ethan: Ex ait à fit me
pant inter viros sapie
nans ex Principibus Can
Verum an isti sint unus,
si diversi, quis eorum
merum est.
quamentum est, desideriu
mate possit, ne cito Christi
spis, adveniat. Itaque à
cur promissio facta Davi
quibus, Deus à ÿ. 37.
tam promissionem non f
umalibus, & Regno ter
m à 1. 45. ad finem pan
m, ut promissio impleatu
perpetuo Rege, de quo
nem de terreno Regno;
me intellectus in titulo post
1. Misericordias Dom
licet est propositio, & arg
Cantabo misericordi
de heras, h. e. benefici
illa, que nunquam di
nam pertinet ad nomen

PSALMUS LXXXVIII.

Titulus : *Intellectus Ethan Ezraie.*

De Ethan Ezraie fit mentio 3. Reg. c. 4. ubi is ponitur inter viros sapientes. Est etiam Ethan unus ex Principibus Cantorum 1. Paralip. 6. Verum an isti sint unus, & idem, an diversi; & si diversi, quis eorum in hoc titulo ponatur, incertum est.

Argumentum est, desiderium populi Dei, in captivitate positi, ut cito Christus, tanto ante promissus, adveniat. Itaque à v. 1. ad v. 37. explicatur promissio facta Davidi de perpetuitate Regni ipsius. Deum à v. 37. ad v. 45. ostenditur eam promissionem non fuisse impletam in filijs carnalibus, & Regno temporali Davidis. Denum à v. 45. ad finem ponitur desiderium, & oratio, ne promissio impleatur in Christo, vero, & sempiterno Rege, de quo intelligenda erat, non autem de terreno Regno; atque hoc admodum vox Intellectus in titulo posita.

v. 1. *Misericordias Domini in aeternum cantabo.*

Hæc est propositio, & argumentum totius Psalmi. Cantabo misericordias Domini stables, & firmas, h. e. beneficia misericorditer promissa, quæ nunquam deficient. Illud in aeternum pertinet ad nomen misericordias, ut

scilicet

Et terrorum, quibus iniqui
etate, conturbaverunt. Ideo
provere, cadere, multasque, quia
conturbabant eum, in qui pro
us mundi divine salutis erat. fa-

Circumdederunt me quasi aqua tota
tederunt me simul.

tam illam, & tempore Dei fuisse
ghis, & adlocutionis ho-
litudinis significat undique, &
opprimebant, & adlocutionem
dicens: Circumdederunt me

Evangeliæ me amicum, & primum
meum a misericordia.

num ad circumdolum malorum acco-
ad solus calicem illum amarum bi-
litem, nullo particeps, & socius
nitatis. Evangelij tempore passio-
ni, & primum, nempe Judas
imè ab eorum calice factus proditor
amicus, & proximo. Et notum me
postulans, Evangelij a misericordia
illa est, non inierunt. Et in pro-
res, & Joannes accesserunt, inbi-
re inueban, sed augebant.

sensus sit, *æternas misericordias cantabo.*
Vide *ψ. 3.*

*ψ. 2. In generationem, & generationem,
annuntiabo veritatem tuam in ore meo.*

Repetit, & explicat *ψ. priorem.* Ego *ipse*
cantabo fidelitatem Domini in servandis pro-
missis, quæ in generationem, & generationem
permanebit. Illud *in generationem & genera-
tionem* non ad verbum *annuntiabo*, sed ad no-
men *veritatem* pertinet.

*ψ. 3. Quoniam dixisti, in æternum miseri-
cordia edificabitur in Cælis; preparabunt veri-
tas tuam eis.*

Probat, misericordiam, & veritatem Dei
æternam esse, seu in æternum duraturam. Ego
cantabo misericordiam, & veritatem tuam,
quæ in æternum erit, *quoniam tu dixisti, &*
mihî Prophetæ tuo revelasti: In æternum &c.
beneficia misericorditer Davidi promissî, fir-
ma, & stabilia erunt, ut ædificium immobile,
quod nullâ temporum duratione destrui potest.
In Cælis autem hoc misericordiæ ædificium
erit, ubi sunt omnia æterna. *Preparabuntur &c.*
fidelitas tua, quâ imples promissa, non poterit
ab ullâ creaturâ impediri, quia in cælis stabili-
tur, & cælis simis est, qui permanent in sæcu-
lum sæculi.

ψ.

*4. Disposui testamentum
David servo meo, usque
in æternum.*

*5. Et edificabo in genera-
tionem sedem tuam.*

Explicat misericordiam fid-
elitem factam Davidi,

Disposui &c. percussis fi-
liis electis; promissum cum ju-
dici populi electi; hoc e-

stabilem sobolem ej-

us, ut nunquam desit filio-

5. &c. multiplicabi-

in æternum. Hæc omnia
solum conveniunt,

David, & regnaturus
*6. Confitebuntur Cæli
veritatem tuam*

capitula summâ promissî
sub illam explicet, e-

scdm Dei, ut offerat sa-

crificionis, *Confitebuntur &*
laudi, quanta tibi

sed Angeli habitantes in
sedem misericordiam t-

am, & fidelitatem tuam
tuam, qui tibi semper assist

ψ. 4. *Disposui testamentum electis meis : juravi David servo meo , usque in æternum præparabo semen tuum.*

ψ. 5. *Et edificabo in generationem, & generationem sedem tuam.*

Explicat misericordiam fidelem, seu promissionem factam Davidi, quæ refertur 2. Reg. 7. *Disposui &c.* percussi fœdus cum populo meo electo; promisi cum juramento Davidi Principi populi electi : hoc erit pactum juratum, ut stabiliam sobolem ejus usque in æternum, ut nunquam desit filius aliquis Davidi. *Edificabo &c.* multiplicabo tempora Regni tui in æternum. Hæc omnia sine dubio in Christum solum conveniunt, qui futurus erat de semine David, & regnaturus in æternum.

ψ. 6. *Confitebuntur Cæli mirabilia tua Domine , etenim veritatem tuam in Ecclesia Sanctorum.*

Expositâ summâ promissionis Dei, antequam fusiùs illam explicet, excurrit in laudem ejusdem Dei, ut offerat sacrificium gratiarum actionis. *Confitebuntur &c.* ego non sum par tantæ laudi, quanta tibi pro hac re debetur, sed Angeli habitantes in Cælis laudabunt admirabilem misericordiam tuam, etiam veracitatem, & fidelitatem tuam in cœtu Ss. Angelorum, qui tibi semper assistunt.

Y. 7. *Quoniam quis in nubibus aequabitur Domino : similis erit Deo in filiis Dei?*

Probat Angelos non recusaturos officium, laudandi Deum, utpote Deo inferiores. *Quoniam quis Sc.* nullus eorum, qui super nubes exi degant, Deo æqualis erit, omnes servi ipsius; dein idem dicit, & vocat Angelos Dei filios.

X. 8. *Deus qui glorificatur in consilio Sanctorum magnus, & terribilis super omnes, qui in circuitu ejus sunt.*

Ostendit, verè nullum Ss. Angelorum conferri posse cum Deo : quoniam *Deus* est, qui in cœtu supernarum potestatum gloriosus agnoscitur; & *magnus* est potentiâ, & sapientiâ, & ideo reverendus, & metuendus super omnes Angelos, *qui in circuitu Sc.* h. e. qui eum undique aspiciunt.

Y. 9. *Domine Deus virtutem quis similis tibi potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.*

Dicit idem, sed Deum alloquendo, Tu, Domine, es Deus exercituum, scil. multorum millium Angelorum, quorum nullus tibi perfectè similis est, quia tu solus omnia potes facere, & *veritas tua Sc.* & etiam reipla facis, quod promittis te facturum, *fidelis es enim*

io

G

in omnibus verbis tuis. Veritas, h. e. veracitas, & fidelitas est *in circuitu Dei*, quia est velut cingulum Dei, *Isa. 11. v. 5.* ut cingulum adstringit vestes, ut corpori firmiter adhaereant, sic veracitas adstringit verba promissionum, ut non mutantur, sed impleantur.

v. 10. Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

Dixerat Deum esse potentem, quod probat ex dominio ejus in mare. Hoc aliquando horrendum in modum fremit, & fluctus suos usque ad caelum extollere videtur, ideo creatoris omnipotentia in eo sedando, & compescendo cernitur. Vide *Job. 38. v. 10. & 11.* Patuit hoc dominium praecipue in mari rubro *Exod. 14.*

v. 11. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum: in brachio virtutis tuae dispersisti inimicos tuos.

Hæc rectè subjunguntur *v. priori*, & videntur intelligenda de Pharaone, & exercitu ejus, vide *Isai. 51. v. 10. Tu humiliasti superbum, dejiciens illum in profundum maris; humiliasti autem illum nullo negotio, ut facillimè prosterneretur graviter vulneratus. Brachio tuo potentissimo dispersisti per mare rubrum inimicos tuos, nempe exercitum Pharaonis.*

ψ. 12. *Tui sunt cali, & tua est terra, orbem terrarum, & plenitudinem ejus tu fundasti; Aquilonem, & mare tu creasti.*

Docet, non esse mirum, si Deus tam facile compescuit mare, & humiliavit superbum, quia est omnium Creator, & Dominus. *Tui sunt cali*, & omnes habitantes in eo; *tua est terra*, seu mundus inferior, & quidquid in eo est; nam tu orbem terrarum à fundamentis fecisti, nullo præsupposito fundamento, ab alio architecto constituto. Tu fundasti orbem cum omnibus suis partibus. Per *Aquilonem* ventum intellige septentrionem, per *mare* partem australem: nam mare oceanum maxime jacet ad austrum.

ψ. 13. *Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt: tuum brachium cum potentia.*

Nunc addit orientem & occidentem, sed more poëtico. Thabor, & Hermon sunt montes Palaestinae, unus ad orientem, alter ad occidentem. *Thabor &c.* oriens, & occidentes à te creati *exultabunt*, h. e. in laudes tuas tuo more prorumpent, ob tam insigne beneficium creationis. *Tuum brachium &c.* ex omnibus jam dictis colligimus, tuum brachium esse omnipotens.

ψ. 14. *Firmetur manus tua, & exaltetur*

dex-

tra tua, justitia, & ju-

sticia

laudavit &c. Dei potentiam hucalque explicuit, & quæ etiam justitia, &

scilicet &c., opto quidem tua roboretur, seu p-

laudeatur, & magnificetur

nam est: sed simul misericordiam

ostendit hic rectè intelligi

ex y, seq.

15. Misericordia, &

in tuam: beatus populus:

misericordia, & veritas,

in tuam tuam, ut præp-

ad judicandum veneris,

judicaturum, nisi just-

itiam, ut minus in ve-

stabiliter red has unieuique

Beatus &c. docet in p-

sa Davidis maxime lo-

quæ sit per notitiam, &

laudat, & scit magno

dexterarua, iustitia, & iudicium preparatio sedis tuae.

Laudavit *ψ 8.* Dei potentiam, & veritatem: priorem hucusque explicuit, nunc agit de veritate, quæ etiam *iustitia, & iudicium* dicitur. *Firmetur &c.*, opto quidem, & gaudeo, quod manus tua roboretur, seu potens sit, eademque laudetur, & magnificetur ab omnibus, ut æquum est: sed simul misericordia, & iustitia præparent, ornent, stabiliant thronum tuum. Per *iustitiam* hæc rectè intelligitur misericordia, ut patet ex *ψ. seq.*

ψ. 15. Misericordia, & veritas præcedens faciem tuam: beatus populus, qui scit iubilationem.

Misericordia, & veritas, h. e. *iustitia præcedent faciem tuam*, ut præparent sedem tuam, cum ad iudicandum veneris, h. e. certi sumus, te non iudicaturum, nisi iustissimè, & præmissâ misericordiâ, ut minus invenias, quod punias, & fideliter redas unicuique secundum opera ejus. *Beatus &c.* docet in populo Dei, & in personâ Davidis maximè locum habere potentiam, misericordiam, & iustitiam Dei. Verè præ omnibus populis felix est populus Israeliticus, qui scit per notitiam, & experientiam has Dei laudes, & scit magno affectu Deum laudare.

Tui iudicij. Et tuas iustitias, orbes
& pietatis tuas que in fundamentis
& muris creasti.
non esse mirum, si Deum facile
mare, & humilitatem spirituum,
omnes Cælestes, & Dominos. Tui
omnes habentes in eo, una est
fundamentum, & quod in eo
in terram a fundamentis
a præsupposito fundamento, ad
no contrito. Tu fundasti orbem
in his partibus. Per Apollonem
hæc septem vocem, per mare par-
tem: nam mare oceanum maxime
trium,
Thabor, & Hermon in numerum
tuam iudicium cum potentia,
addit orientem & occidentem, he-
lico, Thabor, & Hermon sunt mon-
tes, ut usque ad extremum, aliter ad oc-
Thabor &c. orientis, & occidentis
habent, h. e. in laudes vestras non mi-
erit, ut remigie beneficium tu-
tam tradam &c. ex omnibus
glorias, cum brachium esse mo-
Firmetur manus tua, & iudicium
tuum.

ψ. 16. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur.*

Explicat, quare beatus sit populus qui seie jubilate. Quoniam homines ejus populi, non ambulabunt in tenebris, sicut gentes, quæ Deum ignorant; sed conversi ad Deum *in lumine vultus Sc.* Lumen vultus Dei est illuminatio intellectus per notitiam legis Dei, tum favor gratiæ, quâ inflammatur affectus: Lux enim illuminat, & calefacit: *Et in nomine tuo Sc.* ex istâ ambulatione sequitur constans lætitia bonæ conscientiæ, & gratiarum actio, *Et in iustitia Sc.* qui ita ambulat, quotidie magis proficiunt, & ascendunt ad majorem Dei notitiam, & amicitiam; & inde donis majoribus cumulantur.

ψ. 17. *Quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.*

Pergit humiliare superbiam hominum, tributentium sibi, quæ Dei sunt. *Dixi: in iustitia Dei exaltabuntur*, quoniam tu es robur eorum, unde proficiunt, & ascendunt; unde in te solo gloriari debent. Et in bonâ voluntate tuâ erga nos, à quâ bona omnia procedunt, fortes erimus contra inimicos nostros.

18. *Quia Domini est regnum Israel Regu nostri.*

hoc apparuit beneplacito populi terrarum pl in populum peculiari regunt. Dicitur Deus San populo peculi riter san haberi, & dici, nec ulli voluit.

19. *Tunc locutus es in Saxisi, posui adiutu calvari electum meum de tua, & sequentia videntur de Davide, sed im per Christum, Tunc, q uel in populum peculi in Regem: nam locutu actis nois Propheris, Sa dicitur constitui auxilium p iocri ad resistendum in de omni plebe meâ el gna, ac defensore popu*

20. *Inveni David ser timen iuxta eum.*
Explicat, quis sit ille vir i Davidem, quem inv gatur, & in Regem un

*v. 18. Quia Domini est assumptio nostra,
& sancti Israel Regis nostri.*

In hoc apparuit beneplacitum Dei, quod ex omnibus populis terrarum placuit ei assumere Israel in populum peculiarem, ac Rex noster esse voluit. Dicitur Deus *Sanctus Israelis*, quia ab hoc populo peculi riter sanctificari, h. e. sanctus haberi, & dici, nec ullo modo blasphemari voluit.

v. 19. Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti, posui adiutorium in potente, & exaltavi electum meum de plebe mea.

Hæc, & sequentia videntur ad litteram exponenda de Davide, sed implenda magnâ ex parte per Christum. *Tunc*, quando assumpseras Israel in populum peculiarem, provdisti ei etiam Regem: nam locutus es in revelatione sanctis tuis Prophetis, Samueli, Nathan, & dixisti: constitui auxilium populo meo in homine forti ad resistendum inimicis ejus, quia eum de omni plebe meâ electum exaltavi in Regem, ac defensorem populi.

v. 20. Inveni David servum meum, oleo sancta meo unxi eum.

Explicat, quis sit ille vir potens, ac dicit esse ipsum Davidem, quem invenit dignum, qui eligeretur, & in Regem ungeretur à Samuele,

Domine in nomine tui exaltabitur...

quæ beatissimus in populo qui...

in rebus, sicut gentes, quæ...

Et Lumen vultus Dei illuminavit...

Quoniam gloria virtutis vestre...

hominare superbia hominum...

in se, quæ Dei sunt. Dixi: in populo...

Deus invenit, h. e. non casu eligit, sed facit sine labore inquirendi, quod faciunt homines post longam, & maturam inquisitionem.

Y. 21. *Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachium meum confortabit eum.*

Y. 22. *Nihil proficiet inimicus in eo, & finis iniquitatis non apponet nocere ei.*

Y. 23. *Et considam à facie ipsius inimicos ejus, & odientes eum in fugam convertam.*

Hæc de Davide utcumque, de Christo verius exponuntur. David etsi sæpius Dei ope hostes vicerit; in eo tamen profecit, h. e. eum decipit inimicus Dæmon perducendo ad adulterium, homicidium; profecit Absolon expellendo è Regno, & ad fugam compellendo. Sed manus, & brachium Domini, quod est ipsum Dei verbum, potentiâ, & sapientiâ Patris, ita corroboravit humanitatem Christi, ut nihil in eo homine proficere potuerit ullus inimicus. Passus est, sed voluntariè, & hâc ipsâ passione Diabolum vicit gloriosissimè, & captivos illi eripuit. Judæos quoque, inimicos Christi, videmus hodie dispersos per orbem terrarum, quasi exercitum fusum, & fugatum.

Y. 24. *Et veritas mea, & misericordia mea eum ipso, & in nomine meo exaltabitur cornu ejus.*

Hæc

in Davide vix adumbratissime implera sunt. Christo fuit assumptio h. e. morte quidem distructo fuit, quod Deus sic Luc. 1. Regni ejus non est seu potentia in eo est omne genua flectatur, & infertoriam.

25. *Et ponam in manibus dexteram ejus.* Hæc Christo conveniunt ratione Christi, filii ejus in mare, fluxina, orbem, cujusmodi habuit.

26. *Ipse invocabit me, & susceptor salis mei.* David nunquam Deum invocavit, unde hæc Christi, Pater meus, & Deus meus, quoad nunc salus mea, quoad nunc.

27. *Et ego primogenitum præ Regibus terræ.* Christus, qui secundum carnem, secundum huma-

Hæc in Davide vix adumbrata, in Christo perfectissimè impleta sunt. Misericordia Dei cum Christo fuit assumptio humanitatis, quæ unio ne morte quidem dirumpi potuit. Veritas in eo fuit, quod Deus fideliter implevit illud *Luc. 1. Regni ejus non erit finis*, exaltatio coronæ, seu potentia in eo est, quod in nomine ipsius omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & infernorum.

v. 25. *Et ponam in mari manum ejus, & in fluminibus dexteram ejus.*

Hæc Christo conveniunt, non Davidi, nisi fortè ratione Christi, filii ejus. Promittitur hic potestas in *mare, flumina*, h. e. in totum terrarum orbem, cujusmodi potestatem David nunquam habuit.

v. 26. *Ipse invocabit me, Pater meus es tu, Deus meus, & susceptor salutis meæ.*

David nunquam Deum invocat sub nomine Patris; unde hæc Christo conveniunt. *Ipse invocabit me, Pater meus es tu*, quoad Divinitatem; *Deus meus*, quoad humanitatem, *susceptor salutis meæ*, quoad mortalitatem.

v. 27. *Et ego primogenitum ponam illum, excelsum præ Regibus terra.*

Christus, qui secundùm Divinitatem *Unigenitus*, secundùm humanitatem *primogenitus*.

us est primò in prædestinatione: in illo enim velut in capite Deus nos prædestinavit; secundò quia primus est in secunda generatione ad vitam immortalẽ, sic dicitur *primogenitus mortuorum*; tertio quia ipse habuit jura primogenitorum, quem constituit Pater heredem universorum. Nec solùm posuit eum Pater primogenitum, sed & Principem Regum terræ.

†. 28. *In æternum servabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidei ipsi.*

Hanc Regni æternitatem non habuit David, nisi ratione solius Christi. *In æternum &c.* misericordia, quã illum elegi ante sæcula, ut esset Filius Dei in virtute, primogenitus, & excelsus præ Regibus terræ, semper manebit, quia unio hypostatica nunquam dissolvetur. Et pactum meum cum ipso de stabiliendo Regno ejus in æternum, fideliter semper observabitur.

†. 29. *Et ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies cali.*

Modus conservandi Davidi misericordiam in æternum erit hic: quia dabit illi semen, h. e. filium Christum, qui manebit, & regnabit in sæculum sæculi, & sic thronus ejus, h. e. Regnum Davidis nunquam finem habebit; sed tempora ejus erunt, sicut dies cali, h. e. sicut

tem-

quo celum durabit
etiam est.

10. Si autem deliqueris

11. Et in judicis meis non

12. Si justitias meas

13. Quia mea non custodierim

14. Visitabo in virga i

15. reberibus peccata eorum

16. Misericordiam a

17. num ab eo, neque nocebo

18. Neque profan

19. Quae procedunt de

20. in terra.

21. occupat objectionem

22. deitatem Domini malè

23. in populo quidam peccan

24. non tamen irritum fa

25. cito promissit. Si autem

26. Davidis posterì, legen

27. tiam, sive ceremonialem

28. veritas, Et in judicis t

29. talis hæc, si justitias &

30. is hæc, & mandata &

31. ab eo non relinquam

32. tiam, sed paternè cast

33. itiam, non ob scelera fi

34. tate beneficium, quod

G 5

tempus, quo cælum durabit, quod quidem æternum est.

Y. 30. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, Et in judiciis meis non ambulaverint.

Y. 31. Si justitias meas profanaverint, Et mandata mea non custodierint.

Y. 32. Visitabo in virga iniquitates eorum, Et in verberibus peccata eorum.

Y. 33. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea.

Y. 34. Neque profanabo testamentum meum, Et que procedunt de labiis meis, non faciam irrita.

Præoccupat objectionem, ac dicit : si filii Davidis iram Domini malè vivendo provocaverint, ipsos quidem peccantes puniendo corripiet, non tamen irritum faciet, quod jurejurando promisit. Si autem dereliquerint filii ejus, Davidis posterì, legem meam, sive judicialem, sive ceremonialem, sive moralem, Hac verba, Et in judiciis &c. agunt de lege judiciali; hæc, si justitias &c. de lege ceremoniali; hæc, Et mandata &c. de lege morali, visitabo &c. non relinquam eorum scelera impunita, sed paternè castigabo. Misericordiam &c. non ob scelera filiorum, removebo à patre beneficium, quod misericorditer promisi.

no in predestinatione nullo enim
potebat nos predestinare secun-
dum ut in secunda generatione ad
natura, sic dicitur promittas
; tunc quia ipse habuit pri-
um, quem constituit in se eorum
m. Nec solum possit cum Pater
um, sed & Principem Regum terra,
in æternum servabo tunc interver-
Et testamentum meum sicut ipse
egit æternitatem non debuit Da-
vidione, Iohannes Chrysol. in eternum
fœdus, quia illi non elegi ante lacta-
tus Deo in virtute, promittens tunc
de Regibus terra, sed per manum
hypocritarum nonquam dilabatur,
I meum cum ipso de stabilendo
is in æternum, fideliter tempore ob-
Et panem in sacrum sicut semper
tempore ejus, sicut dicitur cali.
s conservandi Davidi misericorditer
meri hic : quia dabit illi tempus
in Christum, qui manebit & respo-
sultum sicut, & sic Hieronymus ejus hic
Davidis nonquam finem habebit
ejus etiam, sicut dicitur, in a. dicitur

missi. *Neque nocebo in veritate mea*, h. e. veritati meæ, sive non offendam veritatem meam, cui utique nocerem, si irritum facerem, quod promisi. *Neque profanabo*, non polluam pactum meum, illud non servando. *Et quæ procedunt &c.* non irritabo promissa mea. Secundum sensum literalem, filii David sunt ejus posterii carnales; si per Davidem intelligas Christum, filii ejus erunt Christiani.

¶ 35. *Semel juravi in sancto meo, si David mentiar, semen ejus in æternum manebit.*

¶ 36. *Et thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in celo fidelis.*

Ratio, cur velit stabilire Davidis Regnum, et si filii peccaverint: quia *semel*, h. e. immutabiliter juravi per sanctitatem meam. *Si David mentiar*, hoc est, non Davidi mentiar. Tum subdit juramentum: *Semen ejus &c.* filius ejus Christus in æternum vivet, & Regnum ejus sempiternum erit. Juratam promissionem illustrat similitudine Solis, Lunæ plenæ, & arcûs cælestis: his significat Regnum, seu Ecclesiam Christi fore semper illustrem, & perspicuam, non obscuram, seu invisibilem, ut somniant Hæretici. Nihil enim clarius, & pulchrius, quàm Sol de die, & Luna plena de nocte

in nubibus arcus cælestis à Leo hominibus fore diluivium. Christus in communi Sol in die undique perfectione fulget ut Luna: ubi ad extra est perspicuus, simile est Iridi in nubibus. Tu vero repulisti Christum tuum.

hoc aliter parte Psalmi populi captivi, orat pro eis: quam est juramentum rogari, ut eam impleret monendo Deum, qui velle servare pactum promissisti bona, nunquam repulisti nos à profectione, quos magni facere te Regem populi tui, & Becciam, qui captivum.

¶ 37. *Evertisti castram in terra sanctuarium, quomodo Deus evertit populum suum. Evertite pactum in initio*

nocte, & in nubibus arcus caelestis, qui testis est fidelis à Deo hominibus datus, nunquam amplius fore diluuium aquarum. Porro Regnum Christi in communi prosperitate luget, ut Sol in die undique sereno; in communi perfectione fulget ut Luna plena in tenebris noctis: ubi admixta est persecutio prosperitas, simile est Iridi in nubibus.

v. 37. Tu verò repulisti, & despexisti, distulisti Christum tuum.

In hac alterâ parte Psalmi Propheta in personâ populi captivi, orat pro implendâ promissione; quam etsi juramento firmaverit, vult tamen rogari, ut eam impleat. Orat autem, quasi admonendo Deum, quòd differendo non videatur velle servare pactum, & juramentum. *Tu verò promissisti bona, nunc verò reddis mala, quia repulisti nos à protectione tuâ, & despexisti nos, quos magni facere videbari: elongasti à te Regem populi tui, Jechoniam nempe, & Sedeciam, qui captivi ducti sunt in Babylonem.*

v. 38. Evertisti testamentum servi tui profanasti in terra sanctuarium eius.

Explicat, quomodo Deus repulerit, & despexerit populum suum. *Evertisti, h. e. videbatur retractare pactum iniuriam cum servo tuo*
Da-

David, quasi nolles ejus Regnum esse perpetuum. Petm serat Deus totam Palæstinam occupari ab Assyriis. Interim promissio Dei non erat intelligenda de Regno terreno, sed spiritali, & cælesti. *Profanasti* projiciendo in terram sacrum diadema ejus. Hoc contigit, deurbatis de folio Jechoniâ, & Sedeciâ.

ψ. 39. *Destruxisti omnes sepes ejus: posuisti fundamentum ejus formidinem.*

ψ. 40. *Diripuerunt eum omnes transeuntes viam, factus est opprobrium vicinis suis.*

Tu Deus nos protectione, & ope tuâ destituens, in causâ fuisti, ut, instar vineæ destructâ sepe, diriperemur ab hostibus Assyriis, & quidem sapius: fecisti, ut, aliâs fortissimi milites, te deterente, facti sint timidi, & imbelles, ut hostibus nullo modo resistere possent. Diripuerunt populum Dei hostes, ut diripiunt vineas omnes transeuntes per viam, disjectis sepibus, vel maceris. Indè factum est, ut omnes vicini irrideant populum Dei, qui nulli hosti resistere valeat.

ψ. 41. *Exaltasti dexteram deprimentium eum, laetificasti omnes inimicos ejus.*

ψ. 42. *Avertisti adjutorium gladii ejus, & non es auxiliatus eum bello.*

Pergit narrare calamitates populi Dei, in
quas

delectus à Deo,
hostes, ut faciliùs
Indè verò secutus
hostes ob tam fac
verò avertisti adjuto
Regis, vel
idem clarius:
ideo Reges
hostibus suis
Destruxisti eum a
collisisti.
pars priorem
Destruxisti, celsare fec
Regis, quæ
erant; & th
terram, & confri
Minorasti dies ten
confusione.
est ultima, & pri
Deus promississe
videretur
ad brevissimum
Regnum ter
& Sedeciâ finitum
David in posteris suis con
Uquequo Domi
sunt ignis ir a tua?

quas incidit desertus à Deo. *Exaltasti*, juvisti, roborasti hostes, ut faciliùs deprimerent populum tuum. Indè verò secuta est laetitia magna apud hostes ob tam facilem victoriam. Contrà verò avertisti adjutorium tuum à gladio ejus, nempe Regis, vel exercitus populi tui. Jam dicit idem clariùs : *Non es auxiliatus ei in bello*; ideo Reges Juda resistere nequerunt Assyriis hostibus suis

Ÿ. 43. *Destruxisti eum ab emundatione, & sedem ejus in terram collidisti.*

Posterior pars priorem obscuram explicat, *Destruxisti*, cessare fecisti, spoliasti Regem vestibus Regiis, quæ mundissimæ, & splendidissimæ erant; & thronum Regni ejus detraxisti in terram, & confregisti.

Ÿ. 44. *Minorasti dies temporis ejus: perfudisti eum confusione.*

Hæc est ultima, & principa'i calamitas, quodd, cum Deus promississet Davidi Regnum perpetuum, jam videretur illam promissam eternitatem ad brevissimum tempus contraxisse: nam illud Regnum temporale Davidis in Jechoniâ, & Sedeciâ finitum est; indè repletus est David in posteris suis confusione.

Ÿ. 45. *Usquequo Domine avertes in fine nostræ ardentes sicut ignis iras tuas?*

Hic

Hic jam incipit oratio pro acceleratione adventus Messiae, ut impleatur promissio jurata Dei. *Usquequò, quamdiu avertes faciem tuam in finem, usque ad ultimam perniciem, sine spe reconciliationis? quamdiu exardescet indignatio tua, sicut ignis, qui non cessat, donec omnia in cinerem redegerit?*

¶. 46. *Memorare, quae mea substantia, nunquid enim vanè constituisti omnes filias hominum?*

¶. 47. *Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem? eruet animam suam de manu inferi?*

Ex brevitate hujus vitae desiderat illam æternam, ideòque Deum rogat, ut citò mittat Messiam. *Memorare, quàm brevis, & ærumnosa sit subsistentia mea in terris. Num creasti homines, ut solùm hanc vitam viverent, tam brevem, tam ærumnis plenam? id enim esset frustra condidisse genus humanum, si nulla ejus pars finem ultimum attingeret. Quis est Sc. quòd sit brevis, & ærumnosa hæc vita, ex eo patet, quia nemo potest mortem evadere. Nemo eruet animam suam de manu inferi? nam inferus nullo discrimine omnes mortales ad se trahit.*

¶. 48. *Ubi sunt misericordiae tuae antiquae?*

quas jurasti Davidi, aperitius à Deo exhibitionis. *Ubi sunt promissio tua magna olim facta, juramento confirmasti? ubi jurans, ac dicens: Sicut manebit, & thronus ejus, & regnum, quod continui in perpetuum.*

ratio, cur tanto affectu Messiae: quia infideles non sunt populo Dei, quòd non ex æterno ex semine Ebraeorum vituperationis, qui non sunt fidelibus: quod opprobrium mihi objectum, ego non continuo, h. e. taceret, sed poteram ostendere, quòd non tam, vel brevi, accideret. *Quod exprobrat, quòd non continuo, quòd exprobraverunt tibi.*

accidit opprobrium, quòd non continuo, quòd inimici Domini Dei, qualem compendit à Deo pro tam amplius, nempe Regni sui.

Domine, quas jurasti David in veritate tuas

Hic apertius à Deo exorat impletionem
promissionis. Ubi sunt promissiones ex miseri-
cordiâ tuâ magnâ olim factæ David, quas
etiam juramento confirmasti, per ipsam tuam
veritatem jurans, ac dicens: Semen ejus in æter-
num manebit, & thronus ejus, sicut dies cali?

¶ 49. Memor esto Domine opprobrii servo-
rum tuorum, quod continui in sinu meo multa-
rum gentium.

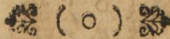
Alia ratio, cur tanto affectu petat adven-
tum Messie: quia infideles exprobrare non
cessabunt populo Dei, quòd frustra speraverit
Regem æternum ex semine David. Memor esto
Domine vituperationis, quam patiuntur servi
tui ab infidelibus: quod opprobrium, à multis
gentibus mihi objectum, ego populus tuus in
sinu meo continui, h. e. tacens, ac dolens tuli,
quia non poteram ostendere promissionem
Dei impletam, vel brevi, ac ceterò implendam.

¶ 50. Quod exprobraverunt inimici tui
Domine, quod exprobraverunt commutatio-
nem Christi tui.

Hoc est opprobrium, quod portabat in sinu
suo, quòd inimici Domini exprobrarent po-
pulo Dei, qualem compensationem habuisset
David à Deo pro tam amplis promissis, destru-
ctionem nempe Regni sui.

†.

in incipit oratio pro acceleratione
Messie, ut impletur promissio jurata
messias, quando avertet faciem tuam
aliquo ultimum petrosam. Iure spe
tionis / quando exorat in manu
tut igni, qui non cellat donec om-
nem redigent?
Memorare, que non solentis
nem vult conditasti omni sua ce-
Quis est homo, qui vivit? Non viden-
tem? eras scilicet suam suam de marea
evitare huius vite debilita illam
ideoque Deum rogat, ut cito im-
tam Memorare, quam brevis si-
la in sublimitate mea in terra. Non
domine, ut solam hanc vitam vive-
am brevem, tam æternam plenam
esset scilicet conditasti genus huma-
li nulla epopas finem ultimum acco-
Quis est? quod in brevis, & acco-
nac vita, et eo patet, quia nemo pot-
est evadere. Nem eras animam tam
an inferi nam interius nullo dilucet
mortales ad se trahi.
48. Ubi sunt misericordia tuæ
Dei

v. 51. *Benedictus Dominus in aeternum fiat, fiat.*

Conclusio satis docet, Prophetam intellexisse, promissionem factam Davidi stabilem, & invariabilem fuisse, & omnino implendam tempore suo. *Benedictus* &c. laus, & gratiarum actio semper Domino deferatur, quoniam iustus est in omnibus verbis, & sanctus in omnibus operibus suis. *Fiat, Fiat*, sive Amen, Amen, h. e. opto, ut fiat, seu Deus benedicatur in aeternum. Atque hic est finis libri tertii secundum Hebraeos.

PSALMUS LXXXIX.

Titulus: *Oratio Moysi hominis Dei. Inscríbítur Psalmus Moysi, quod ipsum loquentem inducat, qui scripsit creationem mundi, peccatum primorum parentum, & poenas inde secutas.*

Argumentum est oratio ad Deum pro humano genere, quod ob peccatum originale in maximas incidit calamitates, & auxilio gratiae assidue indiget, tum ut erumnet huius vitae fuitas toleret, tum ut ad gaudia aeterna perveniat.

v. 1. *Domine refugium factus es nobis, à generatione in generationem.*

Orditur à gratiarum actione pro acceptis beneficiis, quae est via obtinendi nova be-

Domine fatemur no
noxios; sed te prote
generatione &c. h. e. or
Primum nam montes fie
terra, & orbis: à saeculo
rei Deus.

Deum semper potu
in eum, quia ipse
pepens, sapiens, & b
&c. non solum ante
coltam, & deser
tam cultam, & habita
aeterno in aeternum, Ni

ut ostendat veram
ditatio immutabilis;

Ne avertas hominem
conversimini filii ho

orate Deum, ne sit
Ne finas averti hu

vultus tui ad extrem
veri boni sectetur e

h. e. nam dixisti; t
presentiam tui pet

inspirationes;
Quoniam mille ann

quo diei besterna, qua p

beneficia. Domine fatemur nos variis periculis esse obnoxios; sed te protectorem experti sumus à generatione Sc. h. e. omni tempore.

v. 2. Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, Et orbis: à seculo; Et usque in seculum tu es Deus.

Docet, Deum semper potuisse esse refugium sperantibus in eum, quia ipse semper est, nempe aequè potens, sapiens, & benignus. Priusquam Sc. non solum ante montes, ante terram, puta incultam, & desertam; ante orbem, h. e. terram cultam, & habitabilem, sed etiam es ab aeterno in aeternum. Non dicit eras, eris; sed es, ut ostendat veram aeternitatem Dei, quae est duratio immutabilis.

v. 3. Ne avertas hominem in humilitatem; Et dixisti, convertimini filii hominum.

Incipit orare Deum, ne sinat humanum genus perire. Ne sinas averti humanum genus à lumine vultus tui ad extremam abjectionem; ut oblitum veri boni secedat caduca, & pereat: Et dixisti, h. e. nam dixisti, hortatus es homines ad poenitentiam tum per Prophetas, tum per internas inspirationes.

v. 4. Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternae, quae praeterit.

11. Benedictus Dominus in terra
 saluti docet, Prophetas intellex-
 istimonia factam David habet, &
 tibus, & omnino in plenitudine tempore
 edat: & laus, & gratiam a chlo
 mino deferatur, quoniam ipse est
 is ratio, & factus in omnibus op-
 fan, fiat, vive Amen, Amen, h. e.
 at, sed Deus benedicitur in aet-
 que hic est finis libri tertii secundum

PSALMUS LXXXIX.

is; Oratio Moysi homini Dei. In-
 ter Plures Moysi, quod significat
 at, qui sermo creatorem mundi,
 primum iam parentem, & postea cele-
 stitem est ratio ad Deum prohi-
 bere, quod est peccatum originale in
 u incertis calentes, & auxilio gratia
 adipsa, cum ut orationem huiusmodi
 ter, tum ut aeterna aeterna peruen-
 t. Domine regnum factus et
 atione in generationem.
 tar à gratiam a chlo
 is, quae ut vi obtinenda miter-

v. 5. Et custodia in nocte, qua pro nihilo habentur, eorum anni erunt,

Describit abjectionem hominis post Adæ peccatum ex brevitæ vitæ comparatæ cum Dei æternitate. In vilitatem maximam conversi sumus, quoniam tu quidem æternus es, ita ut apud te mille anni sint velut una dies, quæ statim præterit, aut velut una nocturna vigilia, quæ tribus horis absolvitur. Hominum autem, qui ad tuam imaginem creati, & ideo semper vivere deberent, anni post peccatum numerantur inter ea, *qua pro nihilo habentur*, h. e. sunt brevissimi, ac pene nulli.

v. 6. Manè sicut herba transeat, manè floreat, & transeat: vespere decidat, induret, & arescat.

Comparat annos vitæ cum scæno. Manè, primâ parte diei homo quasi herba vitens apparebit in pueritiâ, & non ibi sistet, sed mox transibit. Manè item in eâdem parte diei floreat in juventute, & nec ibi consistet, sed mox transibit. Vespere in alterâ parte ejusdem diei decidet in virilitate, flore scilicet juventutis cadente; *indurabitur in senectute*, amisso vigore virilitatis, & *arescet in morte*, siccato humore vitæ. *Illud transeat, floreat &c.* hebraicè est *transibit, floreat &c.*

Quia defecimus in

causam brevitatis vi-

amam iram Dei, quam i-

nit. Defecimus, morte

vitæ iram tuam,

causam brevitatis vi-

amam iram Dei, quam i-

nit. Defecimus, morte

vitæ iram tuam,

causam brevitatis vi-

amam iram Dei, quam i-

nit. Defecimus, morte

vitæ iram tuam,

causam brevitatis vi-

7. *Quia defecimus in iratua, & in furore tuo turbati sumus.*

Dicit, causam brevitatis vitæ nostræ esse justissimam iram Dei, quam iniquitas humana incendit. *Defecimus*, mortales effecti sumus, quia irritavimus iram tuam, & *conturbati sumus* mortis horrore ob furorem tuum, qui securi antea vivebamus. *Deus furit, irascitur* improprie, h. e. non parcit peccatori, sed punit.

8. *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo : seculum nostrum in illuminatione vultus tui.*

Dixerat causam brevitatis vitæ nostræ fuisse iram Dei; jam dicit, causam iræ Dei fuisse peccatum originale, quod vocat *nostras iniquitates* quia nobis commune fuit, & plures malitias in se continet. *Posuisti ante conspectum tuum peccata nostra : seculum &c.* idem est: iniquitates vitæ, seu temporis nostri luce vultus tui detexisti, ut earum turpitudine nota esset, & juste puniretur.

9. *Quoniam omnes dies nostri defecerunt; & in iratua defecimus.*

Quod Deus viderit, & condemnaverit peccata nostra, pœna ipsa mortis nobis inflictæ demonstrat. Quoniam omnes dies nostri abierunt, ut nulli jam supersint; imò & nos cum

illis consumpti sumus. Si Adam non peccasset, fluxissent dies, sed fluere non cessassent, nec nos cum illis detecissemus.

¶. 10. *Anni nostri sicut aranea meditantur; dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni.*

¶. 11. *Si autem in potentatibus, octoginta anni, & amplius eorum labor, & dolor.*

Dixit, mortem esse pœnam peccati; jam addit, vitam ipsam esse miseram, & brevem. *Anni nostri*, h. e. tempus vitæ nostræ exercebitur vanis laboribus, doloribus, timoribus, suspitionibus in temporalibus bonis procurandis, & talibus malis avertendis sicut aranea exercetur in texendis retibus, omni re fragilioribus, non sinè propriæ substantiæ consumptione. *Dies annorum nostrorum in ipsis*, h. e. tempus vitæ nostræ in se ipso conclusum, ac definitum, non transcendit ultra 70. annos; & in robustioribus usque ad 80.; & si quid ultra sit, erit ætas infirma, variis malis, & ærumnis obnoxia.

¶. 12. *Quoniam supervenit in consuetudo, & corripiemur.*

Quoniam pro veruntamen, vel certè ex labore, & dolore senectutis hoc boni consequimur, ut, deposito fastu juvenili, humiliemur,

consequamur, ac inde conprobeci esse Deo, & id superest, in ejus timore

13. *Quis novit potestatem iram tuam dinumerare? Quis novit gravitate pœnæ infligere levitatem iræ Dei? cogitando poterit affectu acuitas iræ tuæ, Domine, timere, quantum timorem mensurare*

14. *Dexteram tuam in corde in sapientia.*

capitare pro genere humani ad ulte punivit pœnam dicit respicere, & pœna vitæ mortalis per se in jam tandem innotescit, qua nos per gratiæ tuæ. Et simul notat, Prophetas, Apostolos, & non falsa hujus mundi

15. *Convertere Domine, et miserere super servos tuos, quia non rogat. Tu, Domine,*

& mansuescamus , ac inde corripiamur , discamus subjecti esse Deo , & id parum temporis, quod superest, in ejus timore & amore consumere.

¶ 13. *Quis novit potestatem irae tuae, & pra timore tuo iram tuam dinumerare?*

Ex gravitate pœnæ inflictæ peccato Adæ colligit severitatem iræ Dei adversus peccata. Quis cogitando poterit assequi, quanta sit vis, & efficacia iræ tuæ, Domine? quis poterit te tantum timere, quantum timendus es, & juxta hunc timorem mensurare magnitudinem iræ tuæ?

¶ 14. *Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia.*

Incipit orare pro genere humano, ut, sicut Deus illud justè punivit pœnâ mortalitatis, ita misericorditer respicere, & adjuvare dignetur in hujus vitæ mortalis peregrinatione. Fac Deus, ut jam tandem innotescat nobis dextera tua, quâ nos per gratiæ tuæ munera suscipias, & sustentas. Et simul notos fac nobis homines &c. Prophetas, Apostolos, qui habebant cor verâ, non falsâ hujus mundi sapientiâ eruditum.

¶ 15. *Convertere Domine usquequò, & deprecabilis esto super servos tuos.*

Idem rogat. Tu, Domine, avertisti à nobis

H ;

fa-

10. Anni nostri fecit arripere medita-
11. Si autem in potentatione, allegoria
12. Quoniam speraverit in misericordia
13. Notam pro veritate, vel certitate
14. & dolore lenitiam hoc boni compo-
15. ut, depolito falso pveclli, humilitate,

faciem tuam, iratus nobis propter peccata nostra; sed aliquando tandem placatus convertere ad nos, & respice nos oculo benignitatis tuæ: & sine te exorari à servis tuis, quos ipse formasti, & alis, ac sustentas in obsequium tuum.

ψ. 16. *Repleti sumus manè misericordia tua, exultavimus, & delectati sumus omnibus diebus nostris.*

ψ. 17. *Latati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti, annis, quibus vidimus mala.*

Hæc pertinent ad tempus patriæ. Initio verè illius diei, quo Solem justitiæ aspicerè cœpimus, repleti sumus magnâ illâ misericordiâ tuâ, quæ nullum locum miseriæ relinquit. Ideo *exultavimus* &c. hoc restat beatis, & liberatis à malis omnibus, ut exultantes laudent Deum, eoque fruantur. Etiam *latati sumus pro diebus* &c. & *pro annis* &c. nam dulciora sunt bona post experientiam malorum, & ipsa patientia in malis hæc nobis tanta bona promeruit.

ψ. 18. *Respice in servos tuos, & in opera tua, & dirige filios eorum.*

Postquam perivit summum bonum, quod est finis ultimus hominis, & actionum nostrarum, jam petit media, seu gratiam bene ope-

ran-

Respice, illumina servos tuos: & respice in opera tu operati cœpisti: & in filios servorum tuorum spirituales, ut omnes mandatorum perseverent

19. *Et sit splendor Domini: & opera manuum*

20. *Opus manuum nostrarum: & opus manuum nostrarum*

21. *petit alis verbis, ut*

22. *quod petit. Sit splendor Domini: Deus ut Sol respice in te, tu præsidens nostris*

23. *legem tuam servamus, legem tuam servamus*

24. *manuum nostrarum peccata: & opera omnia revocavit: & est radix omnium,*

25. *PSALMUS*

26. *David: Laus Cantici. & multis codicibus*

27. *computatur autem postea*

28. *Psalmum à Davide: & a Moysè, cujus mentis*

29. *argumentum Psalini est*

H

randi. *Respice, illumina servos tuos, & accende ad amorem tuum : & respice in opera bona, quæ tu operati cæpisti in illis. Respice etiam in filios servorum tuorum, seu naturales, seu spirituales, ut omnes te dirigente, in viâ mandatorum perseverent, & tandem salventur.*

Ps. 119. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos : & opus manuum nostrarum dirige.

Idem petit aliis verbis, ut ostendat, se valde optare, quod petit. *Sit splendor &c. & respice idem est : Deus ut Sol respiciendo illuminat. Et opera &c.* tu præsidens nobis, fac, ut rectè operemur, legem tuam semper sequendo. *Et opus manuum nostrarum perseveranter dirige.* Ostendit opera omnia revocari ad unum opus, quod est radix omnium, nempe opus charitatis.

PSALMUS XC.

Titulus: *Laus Cantici David. In Hebraicis, & multis codicibus græcis hic titulus deest: putatur autem postea additus, ut intelligeremus, Psalmum à Davide fuisse compositum, non à Moyse, cujus mentio fit in Psalmi precedentis titulo.*

Argumentum Psalmi est *cohortatio ad fiduciam*

quam in Dei auxilio firmissimè collocandam. Id enim in principio ponitur, & per totum Psalmum variis rationibus confirmatur.

Forma Psalmi est dramatica: nunc enim loquitur Prophet a, nunc homo justus, nunc ipse Deus. Psalmus est plenus metaphoris, & ideo non minus elegans, quam difficilis. Cùm Psalmus hic sit valde utilis, & ad mores formandos accommodatus, cum Ecclesia, quotidie in officio divino frequentat, idque ad initium noctis, ut, Deo protegente, nocturna pericula, hoc armati clypeo propulsemus.

1. Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei celi commorabitur.

Quicumque, sive dives, sive pauper &c. fiduciam firmam, ac constantem collocat in adiutorio Altissimi, spe suâ non frustrabitur, sed omnino à Deo protegetur. Dicitur Deus Altissimus, h. e. in altissimo loco sedet, & videt omnia nostra pericula.

2. Dicit Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, sperabo in eum.

Probat factam propositionem testimonio justici confidentis in Deo, qui de experimento suo testatur. Confitebitur Domino beneficium protectionis acceptum; & hoc est primum, dum Deus hominem lapsum, & ad gehennam

in suscipie; & hujus susce-
ptio homo post lapsum jam
ferret, & cautior. Et re-
dulerum beneficium, quò
tentatione refugium op-
timum. Tertium benefi-
cium, Et Deus meus, seu sur-
sum in celo. His tribus b-
nè conclusit, sperabo
tulo, & tentatione.

Quoniam ipse libera-
torum. & a verbo as, ero.

quibus, qui dixerat, spe-
per, quoniam ipse liberavit &

omnes intellige primò in
omnium hominum, & tunc

omni detrimentum tempe-
tur; nam verbum He-
breo ipsa re. Intellige

omnium, & jam verbum a-
spirituale, seu mors anir-

4. Scapulus meus obumbr-
meus sperabis.

scipit jam Prophet a ipse
verba hominis justici, c-

sperabo in eum, quia s-
relicta aquila, aut gal-

uentem suscipit; & hujus susceptionis signum est, si homo post lapsum jam resurgat humilior, fortior, & cautior. *Et refugium meum*, hoc est alterum beneficium, quod Deus ipse erit in omni tentatione refugium optimum, atque legitimissimum. Tertium beneficium, & maximum, *Et Deus meus*, seu summum bonum, quod erit in cælo. His tribus beneficiis animatus justus concludit, *sperabo in eum* in omni periculo, & tentatione.

v. 3. *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium. Et à verbo as, ero.*

Vir justus, qui dixerat, *sperabo in eum*, subjungit, *quoniam ipse liberavit* &c. Per *laqueum venantium* intellige primò insidias, & fraudes malorum hominum. & tunc *verbum asperum* est ipsum detrimentum temporale, quod inde sequitur: nam *verbum* Hebræi passim accipiunt pro ipsâ re. Intellige secundò insidias Demonum, & jam *verbum asperum* est damnum spirituale, seu mors animæ.

v. 4. *Scapulis suis obumbrabit tibi, Et sub pennis ejus sperabis.*

Incipit jam Propheta ipse loqui, & confirmat verba hominis justii, quali dicat: Merito dixisti, *sperabo in eum*, quia ipse liberavit me &c. Nam velut aquila, aut gallina sub alis suis re-

H s

col=

colliget, & sic scapulis suis obumbrabit tibi, ut nec ab æstu Solis, nec à pluvîâ, & ventis, nec à morsu milvorum timeas, & sic sub ejus defensione constitutus, spera liberationem, & incolumitatem.

¶ 5. *Scuto circumdabit te veritas ejus, non timebis à timore nocturno.*

¶ 6. *A sagitta volante in die, à negotio per ambulante in tenebris, ab incurso, & demone meridiano.*

Circumdabit te veritas Domini instar scuti. Galea tegit solum caput; lorica pectus, & scapulas; sed *scutum* generalis quædam defensio est, cum possit attolli, demitti, converti ad omnes partes, & opponi omnibus ictibus. *Veritas Domini* vel est veracitas in servandis promissis, vel est veracitas fidei revelata, e. g. de novissimis &c.; utraque, si bene considerentur, sunt scutum contra tentationes, tam in prosperis, quàm adversis. *Non timebis &c.* jam refert pericula. Non afficeris timore ab ullâ re, quæ de nocte terrere potest; nec timebis offensionem, seu calamitatem ullam diurnam. *A negotio &c.* repetit idem: negotium hic est quæcunque res, vel actio nocturna. *Ab incurso &c.* est idem ac *à sagitta volante in die.*

¶ 7. *Cadent à latere tuo mille, & decem*

mil-

dexteris tuis: ad te au-

tem.

est victoria hominis fide-

is clypeo veritatis. Pe-

per justos, ut magni facian-

tes, quia rara est, & ad p-

eritiam in hoc prælio ex e-

ludere, sinitrâ tuâ. & deci-

ad ipsum autem non appr-

nocturnus, nec sagiti-

ultram, h. e. tempore adv-

centi mille; ad dexteram

prospicitatis, decem mil-

litudine pereunt, quàm

1. Veruntamen oculis t-

visionem peccatorum ut

est nova causa lætitiæ l-

lum promittitur victori-

agnâ voluptate proprii

amicos suos jacentes, & j-

que promissio aliquan-

simè implebitur in d-

minanes impiorum labo-

9. Quoniam tu es Don-

um polisti refugium tus

quoad verba facil-

sed de connexionè non

millia à dexteris tuis : ad te autem non appropinquabit.

Hæc est victoriâ hominis fidentis in Deo, & intè utentis clypeo veritatis. Porrò David hic admonet justos, ut magni faciant gratiam hujus victoriæ, quia rara est, & ad paucos pertinet. *Cadent enim in hoc prælio ex commilitonibus mille à latere, sinistrâ tuâ, & decem millia à dexteris : ad ipsum autem non appropinquabit, nec timor nocturnus, nec sagitta volans &c.* Ad sinistram, h. e. tempore adversitatis, dicuntur casuri mille ; ad dexteram verò, h. e. tempore prosperitatis, decem millia : plures enim ex prosperitate pereunt, quàm ex adversitate.

¶ 8. Veruntamen oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum videbis.

Hæc est nova causa lætitiæ homini justo, cui non solum promittitur victoria, sed etiam quòd cum magnâ voluptate propriis oculis visurus sit inimicos suos jacentes, & pro meritis punitos. Quæ promissio aliquando hic impletur, sed plenissimè implebitur in die judicii, ubi patebunt inanes impiorum labores.

¶ 9. Quoniam tu es Domine spes mea, altissimum posuisti refugium tuum.

Hic quoad verba facillè patet ex *¶ 1. & 2.*, sed de connexionione non levis quæstio est; omit-

ipulis suis occurreret tibi, nec à pluvia, le ventis, cum timeas, & te libe- tus, spera libertatem, & c. *considerabis te verum qui, non timo.* *à volante in du, à nocturno timor, ab incurso, & demeritis Domini in hac seculi. capon, loica petis, & ca- generalis quædam defensio accollit, demittit, convertit ad opposit omnibus libus. vel est veracitas in servandâ h. veracitas fidei revelata, e. g. ; utraque, si bene confide- am contra tentationes, tum in adversis, *Navitimbu* &c. Non afficietis timore ab illa te terre: potest, nec timetis tu calamitatem ullam dicitur. reperit idem : negotium hic est idem : vel essio nocturna, *ab idem : à latere tuo mille, & c.**

omissis ceteris, sequemur Euthymium. Dixit Propheta viro justo : *Deus obumbrabit tibi Sc. scuto circumdabit te Sc. non timebis Sc.* His auditis, vir justus interloquitur (diximus post Argumentum, Psalmum esse Dramaticum) conversus ad Deum : credo, quæ audi- vi, & hæc vera sunt, *quia tu es Domine spes mea*, non confido meis viribus, armis, sed in te uno &c. Propheta hoc intelligens, subjun- git, rectè, ac sapienter posuisti Deum spem tuam, quia sic *Altissimum posuisti refugium tuum*. Illud Altissimum nomen Dei est, ut sit sensus, elegisti in arcem refugii Deum, qui est *Altissimus*.

Y. 10. *Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.*

Explicat, quid boni consequatur justus ex eo, quod refugium sibi constituit in Altissimo. *Non accedet ad te malum* culpæ, vel præservando te à lapsu, vel lapsum ad justitiam revocando. *Et flagellum*, h. e. malum pœnæ, &c. Justus habitans per desiderium in caelesti tabernaculo, mala hæc temporalia vix sentiet, & omnino contemnet; imò mala esse non reputabit, sed bona, quia sunt materia patientiæ, & seges gloriæ. Quanquam liberatio à malo culpæ, & à flagello, teu malo pœnæ perfecta erit in cælo.

Y.

11. *Quoniam Angelis suis* *custodiant te in omnibus* &c. *Quoniam* connectit hunc sensus sit; ideo in maiorem gloriam Angelis suis maius vultus dicere. in cælo atque in terra, sed quis me custodiet in cælo recto vivere, vel incipiam? R. Propheta: *Angelis suis Sc.* Illud maius vultus, cur Angeli nos dicitur, Dicit *Angelis*, nam Angeli communes custodes sunt omnibus Regnis &c. *Psalm. 3. in Eunomium.*

12. *In manibus portantis lapidem pedem tuum* &c. *plenus est metaphoris.* *Mans Angelorum* &c. *omnes seu sapientia & pœnitentia, & volendo omnino sunt impedimenta* &c. *vicia, sive temporalia* &c. *rationes, &c.* *sunt nostri affectus, &c.* *amor, & timor.* *Pœnitentia* &c. *juvamus, ut vel occidamus* &c.

¶. 11. *Quoniam Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.*

Illud *Quoniam* connectit hunc ¶. cum seq. ¶., ut sentius sit; ideo *in manibus portabunt* &c. *quoniam Angelis suis mandavit* &c. Potuisset justus dicere. in cælo ab omni malo ero securus; sed quis me custodiet in viâ, ne forte errem à recto itinere, vel incidam in latrones, aut foveam? R. Propheta: ne timeas, *quoniam Angelis suis* &c. Illud mandatum est præcipua causa, cur Angeli nos diligentissimè custodiant. Dicit *Angelis*, nam præter proprium habemus communes custodes, eos nempe, qui præsentur tribus, Regnis &c. Vide *Dan. 10. S. Basil. L. 3. in Eunomium.*

. 12. *In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.*

Hic ¶. plenus est metaphoris, sed tamen facillimus. *Manus Angelorum* sunt intellectus, & voluntas seu sapientia & potentia: nam intelligendo, & volendo omnia faciunt. *Lapides in viâ* sunt impedimenta, occurrentia in hac vitâ, sive temporalia, sive spiritualia, scandala, tentationes, persecutiones &c. *Pedes* sunt nostri affectus, & ex his duo principales, amor, & timor. Porro ab Angelo Custode ita juvamus, ut vel occasio peccati tollatur,

ur, h. e. lapis ille de viâ removeatur ; vel
 anicus ita illustretur ad vera bona, & vera ma-
 la internoscenda, ut pede, h. e. affectu elevato
 à terrâ, occasio temporalis boni, quod sinè pec-
 cato acquiri non potest, facilè contemnatur, &
 malum temporale, quod sinè peccato vitari
 non potest, patientissimè toleretur.

ÿ. 13. *Super Aspidem, & Basiliscum am-
 bulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.*

Dixerat, Angelos bonos justum, in Deo con-
 fidentem, custodituros ; addit, Angelos malos
 eidem non prævalituros. Satanam vocat ser-
 pentem propter astutiam, & leonem propter
 ferociam. Et quia multa sunt genera serpenti-
 um vocat eum aspidem, basiliscum, & dra-
 conem : aspis cum astutiâ, quæ omnibus ser-
 pentibus communis est, conjunctam habet ob-
 stinationem, basiliscus crudelitatem, draco vi-
 riuum potentiam, quæ omnia Diabolo mirificè
 conveniunt.

ÿ. 14. *Quoniam in me speravit, liberabo
 eum ; protegam eum, quoniam cognovit nomen
 meum.*

Hic testimonio Dei confirmat hactenus di-
 cta. & usque ad finem addit octo Dei pro-
 missa : quatuor pertinent ad hanc v. tam :
Liberabo eum, protegam eum, exaudiam eum,

ipso sum in tribulatione
 vitam futuram : Eripit
 angustiam dierum re
 curare meum.

quoniam in me speravit
 timide vitiorum, qua
 omnino iusto : um, & pe
 veras omnes maxime

Et. nam qui
 timide vitiorum, no
 eget protectione Dei,
 tur ab hostibus ; ut
 ia, donec perveniat :

propterea cognovit nomen Dei
 certam, & bonitatem
 on, & fiduciam firmissi

15. *Clamabit ad m
 in ipso sum in tribu
 liberabo eum.*

quatuor alia promissa
 alio, ut oratio exaudi
 nam clamor indica
 mea amore, & fiducia

amabile promittitur de
 Et. promittitur
 spiritualis in adver

ab omni omnino tribu

cum ipso sum in tribulatione : quatuor reliqua ad vitam futuram : *Eripiam eum, glorificabo eum, longitudine dierum replebo eum, ostendam illi salutare meum.*

Quoniam in me speravit, liberabo eum, E. g. à tyrannide vitiorum, quæ est libertas propria hominum iustorum, & perfectorum, & præter ceteras omnes maximè expetenda. *Prosequam eum* &c. nam qui in hac vitâ liberatur à tyrannide vitiorum, non perfectè liberatur, sed eget protectione Dei, ne iterum captivus ducatur ab hostibus; ut proficiat in libertate gratiæ, donec perveniat ad libertatem gloriæ. Porro *cognoscit nomen Dei*, qui ejus potentiam, sapientiam, & bonitatem cognoscit, unde in spem, & fiduciam firmissimam erigitur.

ÿ. 15. *Clamabit ad me, & ego exaudiam eum; cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.*

Quatuor alia promissa recense. Præcipua conditio, ut oratio exaudiatur, est, *clamabit ad me*; nam clamor indicat vehementiam desiderii ex amore, & fiduciâ procedentem. *Exaudiam*, hic promittitur donum patientiæ: *cum ipso sum* &c. promittitur donum solatii, & lætitiæ spiritualis in adversis. *Eripiam* in morte *eum* ab omni omnino tribulatione. *Glorificabo eum*;

eum;

enim : hæc gloria aliquando hic utcumque, in
caelo perfectè impletur.

¶ 16. *Longitudine dierum replebo enim, &
ostendam illi salutare meum.*

Hæc sunt duo beneficia postrema, promissa
fidentibus in Deo. Primò hic describitur vera
æternitas, cum dicitur: *Longitudine dierum* &c.
dein vera felicitas, cum additur: *Et ostendam*
&c. Per *salutare* intellige salutem, quæ est vi-
sio, & amor Dei.

PSALMUS XCI.

¶ **T**itulus, & Argumentum: *Psalmus Cantab
in die Sabbati.*

*Hic titulus habetur in omnibus codicibus,
Hebraicis, Græcis, & Latinis: & continet argu-
mentum Psalmi, quod est, ut cantetur in die
Sabbati, ad erudiendum populum, ne discat die
Sabbati vacare laudibus Dei, præsertim ob crea-
tionem, & gubernationem mundi.*

¶ 1. *Bonum est confiteri Domino; & psal-
lere nomini tuo Altissime.*

Incipit ab exhortatione ad laudandum
Deum. Confiteri Domino confessionem lau-
dis non tantum corde, & linguâ, sed & instru-
mento musico, quale imprimis psalterium est,
laudes personare gloria tuæ, ô Altissime, bo-
num est, h. e. iustum, quia debitum; utile,

qui

meritorium; delect.
anti laudare dilectum
mus est quasi propriu

¶ 2. *Ad annuntiand
nam, & veritatem t
hæc est materia confesi
annuntiandum &c. u
misericordia tua, quâ
tia, quâ mundum gub
misericordiz manife
stare, seu de die: quis
& terram, & quidqu
condita ex misericordi
necessitate, vel debito?
necesse est, cum arca
suffragantur, & iniqui e
annuntiatur per nocte
in luce cognitionis.*

¶ 3. *In decachordo ps.
tera.*

¶ *Hic psallendum esse it
sed non sine dulci cant
decachordo vide Ps. 32*

¶ 4. *Quia delectasti n
in operibus ma*

quia meritorium; delectabile, quia dulce est amanti laudare dilectum; honorificum, quia munus est quasi proprium cælestium potestatum.

Ÿ. 2. *Ad annuntiandum manè misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem.*

Hæc est materia confessionis, de quâ Ÿ. 1. *Ad annuntiandum* &c. ut prædiceretur omnibus misericordia tua, quâ mundum creasti; & justitia, quâ mundum gubernas. Et quoniam opus misericordiæ manifestum est, annuntiat *manè*, seu de die: quis enim ignorat, cælum, & terram, & quidquid in eis est, à Deo fuisse condita ex misericordiâ, & bonitate, non ex necessitate, vel debito? quia verò opus justitiæ occultum est, cum arcano Dei judicio sæpe justii affligantur, & iniqui exaltentur, ideo hoc opus annuntiat *per noctem*, in obscuro fidei, non in luce cognitionis.

Ÿ. 3. *In decachordo psalterio cum cantico, in cithara.*

Dicit psallendum esse in psalterio, & citharâ, sed non sinè dulci cantico vocis humanæ. De decachordo vide *Ps. 32. v. 2.*

Ÿ. 4. *Quia delectasti me Domine in factu-
ratua, & in operibus manuum tuarum ex-
ultabo.*

Incipit ab opere creationis, quod ad misericordiam pertinet. Contemplatus pulcritudinem, varietatem, excellentiam, virtutes, utilitates facturæ tuæ, cæli, terræ, uiderum, animalium, plantarum, animo ascendi ad innotitam pulcritudinem tuam considerandam, & cœpi te admirari, & delectari, & jugiter exultans laudabo te in operibus tuis.

ψ. 5. *Quàm magnificata sunt opera tua Domine! nimis profunda factæ sunt cogitationes tue.*

Dixerat, se valde delectatum in operibus Dei; negat tamen se eorum excellentiam comprehendisse animo, vel cogitatione. *Nimis profunda* &c. sapientissimæ illæ cogitationes, quibus inuenisti res tam mirabiles, ac perfectas, tam occultæ sunt, ut omnem intelligentiam superent.

ψ. 6. *Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.*

Concludit primam partem, quæ est de creatione rerum, affirmans, non esse *virum insipientem, cognoscere*, quàm magnificata sint opera Domini, *nec stulti, intelligere*, quàm profunda factæ sint cogitationes ejus: hæc enim docta ignorantia sapientium tantum est, qui quod magis ignorantiam suam intelligunt, eò magis

admirantur opera Dei; propinquat, Stultus non cognoscit voluptatem; uti in bestiis commune est, non habent, nec ignorantiam. Cum exortus fuerint: & apparuerint operum.

Transit ad optis gubernationem providentiæ Divinæ, quod impil ad terram, æternâ ariditate cœlestium in justis accidit, magna copia; ut solet in peccatores, & floruerint de divinis abundantis.

ψ. 8. *Ut intendant in altissimis in æternum*

ideo dabis iniquis pro

ut teminerentur a

ob scelera sua ju

Tu Domine val

nati illi ad breve

nam altitudinem; et

ps. 9. *Quoniam ecce quoniam ecce ini*

gis admirantur opera Dei, & ad veram sapien-
tiam propinquant. Stulti tantum in rebus
quærent voluptatem, utilitatem, quod ipsis
cum bestiis commune est, quæ nec intelligen-
tiam habent, nec ignorantiam suam nôrunt.

*v. 7. Cum exorti fuerint peccatores sicut
fœnum: & apparuerint omnes, qui operantur
iniquitatem.*

Transit ad opis gubernationis, & ait justi-
tiam providentiæ Divinæ in eo præcipuè elu-
cere, quod impiis ad tempus florere permit-
tuntur, æternâ ariditate damnandi, & quodd
contrarium in justis accidat. Cum repenti. &
in magnâ copiâ, ut solet fœnum, germinave-
runt peccatores, & floruerint, in sublimitate põ-
siti, & divitiis abundantes.

*v. 8. Ut intereant in sæculum sæculi, tu au-
tem altissimus in æternum Domine.*

Ideo dabis iniquis prosperitatem tempora-
lem, ut temerentur aliqua bona opera eo-
rum, & ob scelera sua justè in æternum dam-
nentur. Tu Domine valde dissimilis es ini-
quis: nam illi ad breve tempus emergunt ad
aliquam altitudinem; tu autem in æternum
altissimus es.

*v. 9. Quoniam ecce inimici tui Domi-
ne, quoniam ecce inimici tui peribant;*

Et dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.

Probat, impios ad tempus solùm, idque breve prosperandos. Illud *ecce* significat repentinam mutationem. Illa geminatio, *ecce inimici tui, ecce inimici tui*, auget execrationem: & verè execrandus est, qui ut amicus sit hujus mundi, non timet constitui inimicus Dei. *Dispergentur &c.* ut fœnum aridum à vento raptatur, ut non ampliùs compareat: sic impii à Deo de terrâ tollentur, ut etiam memoria eorum pereat.

¶. 10. *Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum, & senectus mea in misericordia uberi.*

Ab opposito dicit, justos à Divinâ providentiâ, & justitiâ verè exaltandos; & loquitur in suâ personâ, sperans, quòd ipse sit de numero justorum. *Cornu meum*, potentia, & gloria mea crescet in altum, non ut fragile fœnum, sed ut cornu excelsum, & robustum, quale gestat unicornis in fronte. *Et senectus &c.* in gloria, ac felicitas mea diuturna erit & continuata, nam & senectus mea erit in abundantia misericordiâ apud Deum.

¶. 11. *Et despexit oculus meus inimicos meos, & in insurgentibus in me malignantibus audivit auris mea.*

felicitatem addit
Oculus meus &c.

operantes, quia
mihi nocere non
possabentes, qui
egre cogitant, au
rentia eorum.

12. *Justus ut palma
multiplicabitur.*

post de se Propheta

justos, quos ele

et Cedro, ut oppo

neret. Palma

fructus

maniflorebunt, & fru

Cedrus Libani cel

erit et ornatur

ita: sic justus ange

rum altitudinem

rum operum, & fru

ctus innoxii, nullo

rum: & tandem i

ad ornanda laque

Jerusalem.

13. *Plantati in
Dino streflorebu*

tionem dat, cur j

Ad

1

Ad felicitatem addit securitatem ab hostibus. *Oculus meus* &c. vidi, & contempsi inimicos præsentés, quia Divina providentia fecit, ut mihi nocere non possint: quantum ad inimicos absentes, qui maligni cum sint, in me exurgere cogitant, *audiet auris mea* nuntium de interitu eorum.

¶. 12. *Justus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur.*

Quod de se Propheta dixerat, jam transfere ad alios justos, quos eleganter comparat Palmæ, & Cedro, ut opponat iniquis, quos sermo comparaverat. Palma stabilis est; longo tempore floret, & fructus conservat: sic justii in æternum florebut, & fructus dulcissimos adferent. Cedrus Libani celsissima est, & robustissima: ex eâ ornantur palatia, & laquearia Regum: sic justii angebuntur, & crescent in maximam altitudinem: multiplicatis ramis bonorum operum, & firmissimis radicibus perseverantiæ innixi, nullo tentationum vento dejectentur: & tandem utiles eruat instar ligni cedrini ad ornanda laquearia Regis Regum in caelesti Jerusalem.

¶. 13. *Plantati in Domo Domini, in atriiis domus Dei nostri florebut.*

Rationem dat, cur justii instar Cedrorum,

& Palmarum sint futuri. Quia non in campis
silvæ, nec desertis montibus, sed in Ecclesiâ
Dei per rectam fidem plantati, & aquis Sacra-
mentorum, & verbi Dei rigati, in caritate fun-
dati, & radicati flores honestatis, & fructus bo-
norum operum patient.

ψ. 14. *Adhuc multiplicabuntur in senectâ
uberi, & bene patientes erunt, ut annuntient.*

Quod ψ. 10. dixerat de se, iam dicit de aliis
justis. *Adhuc*, præterea justis multiplicabunt
dies vitæ suæ usque ad senectutem viridem, &
pinguem humore vitali, & adhuc facile pati-
entes erunt laborum, ob firmam corporis con-
stitutionem. *Illud, ut annuntient*, pertinet ad
ψ. seq.

ψ. 15. *Quoniam rectus Dominus Deus nos-
ter, & non est iniquitas in eo.*

Hæc omnia evenient justis, ut notum faciant
omnibus aut verbo, aut exemplo suo, quod
Dominus Deus noster justus est, & nulla in eo
iniquitas: quoniam licet ad tempus impios
prosperari sinat, tamen suo tempore justitiæ suæ
judicia exercet, remunerando justos, & puni-
endo iniquos.

PSALMUS XCII.

Titulus, & Argumentum: *Laus cantici ipse
David in die ante Sabbatum, quando sabbatum
data*

est terra. Titulu
bus Græcis, & La
videtur, qui titulu
nem decantari feri
sabbatum, quia hic
est firmatam, vel
m, scil. ab homine,
sunt factum esse fi
passionem, ac
est terra, & sti
triumphat
Ecclesia Christiana F
aurorâ Dei Domin
est Regnum acq
fundamenta novæ ter
possessionem Regn
est, & tunc induit d
est in aurorâ Do
redimus.
i. Dominus re
indutus est Domi
sunt se.
Senatus esse potest l
redemptione mundi.
ate cepit; indutus et
cellarium, & accin
tubernandum, Per
I

data est terra. Titulus hic solum habetur in codicibus Grecis, & Latinis, licet non omnibus.

Videtur, qui titulum addidit, voluisse Psalmum decantari feriâ sextâ, quæ est dies ante Sabbatum, quia hic narratur, terram à Deo fuisse firmatam, vel, ut alii legunt, inhabitatam, scilicet ab homine, & animalibus, quod rectè dicitur factum esse feriâ sextâ. Eodem die per Christi passionem, ac mortem renovata, ac reparata est terra, & stabilita in Regnum Christi, devicto, & triumphato mundi Principe. Porro Ecclesia Christiana Psalmum hunc canere solet in aurorâ Diei Dominicæ, ad Laudes: quia Christus etsi Regnum acquiserit per passionem, & fundamenta novæ terræ jecerit feriâ sextâ; tamen possessionem Regni accepit, quando resurrexit, & tunc induit decorem, & fortitudinem, quod in aurorâ Dominicæ diei factum esse credimus.

1. Dominus regnavit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Sensus esse potest literalis & de creatione, & redemptione mundi. Dominus regnavit, regnare cœpit; indutus est gloriam, & robur Regi necessarium, & accinxit se ad regnandum, & gubernandum. Per creationem regnare cœ-

ALMUS XCII.
& Argumentum: Laus gratia
in die ante Sabbatum, p. 135
data

pit, quia cœpit habere subditos. Christus in resurrectione accepit Regnum; indutus est decorem gloriosi corporis, & fortitudinem, quia data est illi omnis potestas in cælo, & in terrâ: præcinxit se ad propagandum Regnum suum per Apostolos usque ad fines terræ.

Y. 2. *Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.*

Regnare cœpit Deus ab initio mundi, quia tunc *firmavit*, ab imis fundamentis constituit orbem terræ, ut commoveri non possit, & sic præbuit hominibus, qui Deum Regem agnoscere, eique servire debent, stabilem mansiōnem. Christus per passionem, & resurrectionem suam orbem terræ, qui variis motibus à Dæmonibus agitabatur, dum alii aliis Diis serviebant, firmavit, ac stabilivit in unâ, ac verissimâ religione, & fide.

Y. 3. *Parata sedes tua ex tunc: à seculo tu es.*

Quamvis *sedes Regni tui parata sit ex tunc*, h. e. ex rerum creatione; vel ex resurrectione; tamen non tunc esse cœpisti, sed à seculo, ab æternitate, sinè principio es, nempe plenitudo essendi, in quâ omnia continentur; tu nec ante creationem pauper, nec post eam locupletior. Solâ caritate, & misericordiâ mundum

increavit, & reparavit, & communicaret.

Y. 4. *Elevaverunt*

flumina vocem suam

Y. 5. *Elevaverunt*

flumina aquarum multam

Y. 6. *Mirabiles elatus Dominus.*

Hac sita creationem

edum, quo Deus te

ellet firma sedes g

in creationis, aquæ

dent, & magno me

melevabantur; sed

Y. & in infinitum p

impelcavit aquas, eâs

metate, eis que præc

atur operire terram.

tantur, per Y. 4, inte

corum, qui continuo

trare contra Evangel

obscere. Per mare, que

alius, intellige p

imitiani, aliorumque

in. Sed Dominus in

apparuit, cum de o

stiam reportaverit

dom creavit, & reparavit, ut nobiscum bona sua communicaret.

ψ. 4. *Elevaverunt flumina Domine, elevaverunt flumina vocem suam.*

ψ. 5. *Elevaverunt flumina fluctus suos, & vocibus aquarum multarum.*

ψ. 6. *Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus.*

Hæc si ad creationem referantur, significant modum, quo Deus terram habitalem fecit, ut esset firma sedes generis humani. Initio enim creationis, aquæ terram universam operiebant, & magno motu inundationes aquarum elevabantur; sed Deus altior, & excellentior, & in infinitum potentior increpuit, & compescuit aquas, easque in cavernas terræ conclusit, eisque præcepit, ut non revertentur operire terram. Si hæc ad Christum referantur, per ψ. 4, intellige persecutiones Judæorum, qui continuo cœperunt vocem suam elevare contra Evangelium, & illi ubique contradicere. Per mare, quod fluminibus est multo altius, intellige persecutiones Neronis, Domitiani, aliorumque Principum Romanorum. Sed Dominus in altis habitans, mirabilior apparuit, cum de omnibus persecutoribus victoriam reportaverit, & invitis omnibus,

Regnum suum per omnes terras propagaverit,

7. Testimonia tua credibilia facta sunt
nimis, domum tuam decet sanctitudo Domine in
longitudinem dierum.

Quantum attinet ad sensum priorem, res-
pondet Propheta tacitæ objectioni, unde scilicet
ea sciamus, quæ ab initio Psalmi hucusque di-
cta sunt, cum nullus testis adfuerit, quia præ-
cellerunt hominum omnium creationem, &
id haberi ex testimonio Dei, qui hæc revelavit
servo suo Moyli; & testimonium illud valde
credibile esse, cum Moyles multis signis, &
prodigiis, aliisque modis servum Dei fidelem,
& Prophetam verum se esse probaverit. Idem
dici potest de sensu posteriori: testimonia enim
Christi per Apostolos ad nos delata credibilia
facta sunt nimis, tum ob signa, & prodigia
Christi, & Apostolorum; tum quia videmus
impleta, quæ dicta sunt; tum ob infinita alia,
quæ fidem Christianam omnino credibilem
faciunt. ut nemo possit, posteaquam prædica-
tores audierit, sine magnâ temeritate non cre-
dere. Tum concludit: *decet*, ut domum, Eccle-
siam Dei, in quâ testimonia illa continentur,
& prædicantur, omnes ut sanctam veneren-
tur. Item *decet*, ut, qui in illâ sunt, moribus
sanctis respondeant sanctitati testimoniorum

tuo.

Demum dece-
bita. & sancta con-
firmationem sæculi,

PSALM

Titulus Psalmus ipsi

Titulum hunc in

stantium, velut à

Hebræis, legunt Hiero-

nym, &c. Illud, quod

titulus solutum ab Hebræis

titulus, h. e. in medijs h

Argumentum est pro-

batum in alios. & bonos

videtur iusto iudicio s

non appropiari.

1. Deus ultionum

non habere egit.

Deus, qui propriè

omnia servit, est sui

hinc celerum omnium

inque punire voluit

quia neminem timet, n

emo et resistere potest

Ilavio, Sodomâ, Pha

2. Exaltare, quod

gratulationem superbis

Dixit, Dominum

tuo.

notum, *Demum decet, ut à te, Domine, in-*
violata, & sancta conferveretur usque ad con-
summationem sæculi,

PSALMUS XCIII.

Titulus *Psalmus ipsi David, quarta Sabbati,*
Titulum hunc in Grecis, & Latinis codi-
cibustantium, velut à septuaginta, vel ab alius
adjectum, legunt Hieron. Aug. Theodoret. Eu-
thym. &c. Illud, quarta Sabbati, significat
cantari solitum ab Hebraeis, quartà die post Sab-
batum, h. e. in medio hebdomada.

Argumentum est *providentia Dei, punientis*
tandem malos. & bonos remunerantis, licet in-
terdum justo judicio sinat prosperari malos, &
bonos opprimi,

Y. 1. Deus ultionum Dominus: Deus ultio-
num liberè egit.

Deus, qui propriè solus Dominus est, cui
omnia serviunt, est summus Judex, ad quem
omnia scelerum omnium pertinet: & quanda-
cunque punire voluit peccatores, liberè egit,
quia neminem timet, nullius personam accipit,
nemo ei resistere potest. Id patuit in Lucifero,
Dilavio, Sodomâ, Pharaone &c.

Y. 2. Exaltare, qui judicasti terram, redde
retributionem superbis.

Dixerat, Dominum esse ultorem scelerum,
jam

jam precatur, ut fungatur officio suo. *Exaltare*, ascende solium tuum, qui Judex es universæ terræ: profer sententiam damnationis in homines superbos, & sic vindictam sume de præcipuo scelere generis humani, quod est superbia.

ψ. 3. *Usquequò peccatores Domine, usquequò peccatores gloriabuntur.*

ψ. 4. *Effabuntur, & loquentur iniquitatem, loquentur omnes, qui operantur injustitiam?*

Dat causam, cur petat judicium in impios, & superbos; quæ est, quia nimium jam diu videntur superbia, & impietas eorum durasse. Per modum precationis, ad consolandos justos afflictos, prædicit, brevi futurum, ut superbi, & impii dispereant licet in præsentis tempore diuturna videatur eorum potentia. *Usquequò &c. gloriabuntur.* de viribus, prosperitate, & sceleribus suis? jactabunt, & prædicabunt injusta opera sua? liberè, & sine timore ullo loquentur de rebus suis gestis, vel gerendis homines impii?

ψ. 5. *Populum tuum Domine humiliaverunt, & hereditatem tuam vexaverunt.*

ψ. 6. *Viduam, & advenam interfecerunt, & pupillos occiderunt.*

Explicat impiorum injustitiam, dum furete

per

erantur. Cælum
populus tuus est, à te e
gentes, & persequ
tam tuam possessione
visti, vexaverunt, in
tam populum in com
personas miserabile
videndo viduas, mat
advenas, proc
verlantes; & pupillo
hoc auxilio eorum in
7. Et dixerunt,
intelliget Deus Jacob.
Ratio, cur tam au
erant apud se: Non
intelliget Deus Jacob, h
audiendi cognosceret
intelligentiâ illa ex am
8. Intelligite in spiri
quando sapite.
9. Qui plantavit
sicut oculum, non con
10. Qui corripit
humilem scientiam?
Versu 9. resutat prim
Versu 10. alteram pat
re, & audire, quia

in linguarum confusio. Et
 tum tam, qui Juberis uni-
 ser leoniam danoniam
 s, & de vindictam sine de
 generis humani, quod est
 peccatorum Domini, & pe-
 catorum,
 & loquentur iniquitatem,
 in operantur iniquitatem?
 peccati iudicium in impio, &
 quia nimium iam dei vide-
 impietas eorum dicitur. Ver-
 nis, ad consolandos iustos
 futuri, ut speret, &
 licet in presentem tempore
 ut eorum potentia. Ut speret
 r. de vobis, prospere, &
 etiam, & predicabunt in-
 libere, & sine timore ullo lo-
 suis gestis, vel gerendis ho-
 mine tam Domine humili-
 tatem tam vexaverunt.
 am, & advenam interfectum,
 derunt.
 piorum iniquitatem, non time-
 re.

permittuntur. Caelum piorum, qui proprie
 populus tuus est, à te electus, humiliaverunt
 affligentes, & persequentes: eundem caelum,
 quem tuam possessionem, & hæreditatem esse
 voluisti, vexaverunt, injustè opprimentes. Nec
 solum populum in commune vexaverunt, sed
 in personas miserabiles furorem effuderunt,
 occidendo viduas, maritorum solatio destituta-
 tas; & advenas, procul à patriâ inter igno-
 ros versantes; & pupillos, qui parentibus, dum
 adhuc auxilio eorum indigerent, orbatii sunt.

V. 7. Et dixerunt, non videbit Dominus,
 nec intelliget Deus Jacob.

Ratio, cur tam audacter peccent: quia
 dixerunt apud se: Non videbit Dominus, nec
 intelliget Deus Jacob, h. e. nec sensu videndi,
 aut audiendi cognoscet opera nostra, nec men-
 tis intelligentiâ illa examinabit.

V. 8. Intelligite insipientes in populo, & stulti
 aliquando sapite.

V. 9. Qui plantavit aurem, non audiet: aut
 qui finxit oculum, non considerat?

V. 10. Qui corripit gentes, non arguet? quis
 docet hominem scientiam?

Versu 9. refutat primam partem Versûs 7.,
 & Versu 10. alteram partem. Probat, Deum
 videre, & audire, quia ipse dedit hominibus
 au-

aures, quibus audiunt, & oculos, quibus vi-
 dent; proinde multò magis ipse audit, & vi-
 det, non organo materiali, sed mentis intelli-
 gentiâ. Dein probat, Deum intelligere, quia
 ipse est author hominibus, ut intelligant; ipse
 enim eos erudit, docet, dum in creat nedat
 eis mentem, rationis capacem, & intelligen-
 tiæ lumen infundit. Illud, *plantavit aurem*,
 significat, sensum audiendi, uti alios sensus,
 non nasci ex corpore terreno, sed plantari à
 Deo: ut arbores non oriuntur à terrâ, vi ipsius
 terræ, quæ inanimata est; sed plantantur ab
 hominibus in terrâ, & in eâ cresunt. Illud,
firmavit oculum, significat mirabilem structuram
 oculi, & mirabiliorẽ vim, quam habet ad res
 videndas, à Deo factam esse eâ facilitate, quâ
 figulus vas quodvis fingere solet. Illud, *insipi-
 entes in populo*, significat, impios præ reliquis
 stultiores.

. 11. *Dominus scit cogitationes hominum,
 quoniam vanae sunt.*

Facta refutatione, subjungit, hanc calum-
 niam impiorum Deo non esse novam: *Ipse enim
 scit cogitationes hominum, quòd vanae sint*: ho-
 mo enim, post Adæ peccatum, vana factus
 est, similis jumentis, quæ non nisi præsentia
 cogitant.

. 12. *Beatus homo
 est, & de lege tua
 Hoc sequitur ex
 res hominum, quas
 beatus, non vanus ei
 nis. Ad ea videnda, q
 ut ea perveniat, eru
 illudes, legi Divina
 videndum esse.*

. 13. *Ut mitiges ei
 tuar peccatori fovea.
 Ecce unum ex fructi
 iusto ad hoc utilis ei
 no, quæ oritur à tem
 bulationis, donec per
 quam deiciendi sunt
 ore carebunt, qui tec
 dolot hic non tollit
 emingatur. Non est t
 ut puniantur, quia
 m plene effossa: porro
 porum est effossio f
 mevehuntur, eò pro
 . 14. *Quia non re
 m: & hereditatem)
 Ratio, cur dixerit: do
 natum enim interitus**

¶. 12. *Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.*

Hoc sequitur ex 3. priori; si enim cogitationes hominum, quas ex se habent, vanæ sint, ille *beatus*, non vanus est, cui tu, Deus, oculos aperis. Ad ea videnda, quæ verè bona sunt; & ut ad ea perveniant, *erudieris*, h. e. intimè illi persuades, legi Divinæ toto mentis affectu obediendum esse.

¶. 13. *Ut mitiges ei à diebus malis, donec fodiatur peccatori fovea.*

Ecce unum ex fructibus doctrinæ Divinæ: illa justo ad hoc utilis erit, ut mitiges ei tristitiam, quæ oritur à tempore persecutionis, & tribulationis, donec perficiatur effossio foveæ, in quam dejiendi sunt impii: tunc enim iusti dolore carebunt, qui ceciderit in injustos, justorum dolor hinc non tollitur omnino, ut in cælo, sed mitigatur. Non est mirum, si non statim impii puniantur, quia nondum est fovea eorum plenè effossa: porro felicitas, & exultatio impiorum est effossio foveæ eorum; & quod altius evehuntur, eò profundius fovea foditur.

¶. 14. *Quia non repellet Dominus plebem suam: & hereditatem suam non derelinquet.*

Ratio, cur dixerit: *donec fodiatur* &c. Præparatur enim interitus peccatoribus à providene

dene

dentiâ Divinâ, *quia Dominus non repellet plebem suam*, licet ei videatur ad tempus irasci, & affligi eam sinat. Plebs, & hæreditas Dei est cœtus piorum electorum.

v. 15. *Quoad usque justitia convertatur in judicium, & qui juxta illam omnes, qui recti sunt corde.*

Declarat, cœtum justorum non repellendum à Deo usque ad diem ultimi judicii, h. e. quamdiu versamur in periculis tentationum. *Quoad usque &c.* usque ad illum diem, quo justitia Divina, quæ nunc videtur esse quasi in habitu, vel in potentiâ, dum non punit impios, nec remuneratur pios, prodibit in actum judicii, reddens omnibus pro meritis suis; & tunc juxta Divinam justitiam, quæ in nubibus admirabilis apparebit, qui proximè sedebunt, erunt omnes ejus amatores, qui eam non timebunt, sed diligent, cum sint *recti corde*, h. e. justii.

v. 16. *Quis consurget mihi adversus malignantes? aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?*

Dixerat, in ultimo judicio cessaturam omnem injustitiam, & tunc regnaturam esse justitiam; jam ait, interea temporis nobis opus esse ope Divinâ. *Quis consurget pro me, defenden-*

quanto numero malorum? *Quis stabit &c.*
 17. *Nisi quia Dominus*
non habuisset in inferno
 clarat magnitudinem
 non adjuvasset me, parum
 spectat, quia nempe
 item, & de ipsâ Divini
 illud paulo min
 18. *Si dicebam, mor-*
tua tua Domine adjuv-
 dicat predictum auxi
 & confitebar infirmita
 tiam ad superandas
cordia tua adjuvabat.
 tam, purificans affectu
 que sufficerent ad
 in via mandatorum tu
 19. *Secundum mult*
in corde meo, consol-
ationem meam.
 solum Deus justis da
 miam consolationem
 qui tristitiam in
 consolationes tua &c. :
 tamen tribulat

dendo à tanto numero malorum hominum, ac
Dæmonum? *Quis stabit* &c. idem est.

ψ. 17. Nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea.

Declarat magnitudinem periculi. Nisi Dominus adjuvisset me, parùm abfuissem à morte sempiternâ: quia nempe tentationibus succubuissem, & de ipsâ Divinâ providentiâ dubitassetem. Illud paulo minus idem est, ac paulo post.

ψ. 18. Si dicebam, motus est pes meus, misericordia tua Domine adjuvabat me.

Explicat prædictum auxilium. Si agnoscebam, & confitebar infirmitatem meam, & insufficientiam ad superandas tentationes, tunc misericordia tua adjuvabat me, illuminans intellectum, purificans affectum, vires dans voluntati, quæ sufficerent ad stabiliendos pedes animæ in viâ mandatorum tuorum.

ψ. 19. Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tue latificaverunt animam meam.

Non solùm Deus justis dat patientiam, sed etiam miram consolationem. Juxta mensuram dolorum, qui tristitiam in corde meo gignebant, consolationes tue &c. : Hæ etsi non tollant, vertunt tamen tribulationes in materiam gaudii.

K

ψ. 20.

ŷ. 20. Nunquid adhaeret tibi sedes iniquitas, qui fingis laborem in praecepto?

Ratio, cur Deus justos consoletur in tribulationibus. Nunquid adjungitur tibi tanquam socius thronus iniquè judicantium, tibi inquam, qui facis, ut praecepta tua non sine magno labore possint impleri: certè Deus, cum sit justissimus, jugum legis, alioqui durum, oleo consolationis levit, & suave reddit.

ŷ. 21. Captabunt in animam justi, & sanguinem innocentem condemnabunt.

Concludit Psalmum, affirmans impios iniquè acturos contra justos; sed providentiam Dei vigilaturam, & utrisque pro meritis retribuendam. *Captabunt* &c. homines iniqui more suo insidiabuntur justis, ut capiant eos, ut venatores prædam: & postquam laqueo suo irriterint, morti cum addicent, licet innoxium esse sciant.

ŷ. 22. Et factus est mihi Dominus in refugium: & Deus meus in adjutorium spei meae.

Loquitur in personâ justorum. Sed *Dominus factus est mihi in refugium*, ut non mihi nocent insidiæ eorum: & *Deus meus factus est mihi quasi petra solida*, in quâ tutò innititur spes mea.

ŷ. 23. Et reddet illis iniquitatem ipsorum.

malitia eorum disper
ditur Deus noster.

Deus facies, ut iniqui
ty, qui ob patientiam e

ty, qui ob malitiam p

&c. idem explicat. I
dicitur, dispersum; u

Dominus Deus noster,
gaverant, vel sprevera

PSALMUS

Titulus: *Latus Cantici*
Titulus in Hebræo n

Titulus à septuaginta
Titulus à septuaginta

Titulus à septuaginta
Titulus à septuaginta

Titulus à septuaginta
Titulus à septuaginta

Titulus à septuaginta
Titulus à septuaginta

Titulus à septuaginta
Titulus à septuaginta

Titulus à septuaginta
Titulus à septuaginta

Titulus à septuaginta
Titulus à septuaginta

Et in malitia eorum disperdet eos; disperdet illos Dominus Deus noster.

Deus faciet, ut iniquitas impii non noceat iusto, qui ob patientiam coronatur, sed ipsi in iusto, qui ob malitiam puniuntur. *In malitia eorum* Sc. idem explicat. Non dixerat, quis esset redditurus, disperdendus; unde ait: *Disperdet illos Dominus Deus noster*, cujus providentiam negaverant, vel spreverant.

PSALMUS XCIV.

Titulus: Laus Cantici ipsi David.

Titulus in Hebræo non est; sed vel excidit, vel additus à septuaginta, ut indicarent, argumentum Psalmi esse laudem Deo vocis, non instrumentis musicis decantatam.

Psalmus continet invitationem ad laudandum Deum, corde, voce, & opere. Quare Ecclesia Catholica rectissime hunc Psalmum esse voluit initium nocturna Psalmodia, quæ ut longissima est, ita istâ præparatione, & exhortatione indigebat.

V. I. Venite exultemus Domino, jubilemus Deo salutarî nostro.

Omnes simul uniti exultemus spiritu, coram Domino præ lætitiâ gestientes, & voce jubilemus Deo, qui est salus nostra. *Illud, venite,*

est exhortatio, & invitatio ad conjungendos animos, & voces in laudem Dei.

ŷ. 2. *Præoccupemus faciem ejus in confessione, & in psalmis jubilemus ei.*

Antequam Dominus ad judicium veniat, & vindictam de peccatis sumat, præveniamus iram ejus, confitendo peccata nostra, & simul jubilemus in psalmis, magnis vocibus extollendo misericordiam ejus. Illud, *facies* in Hebræo sumi potest pro irâ.

ŷ. 3. *Quoniam Deus magnus, Dominus, & Rex magnus super omnes Deos.*

Dat 5 rationes, cur Deus à nobis laudandus sit. Prima: quia Dominus noster est magnus Deus super alios omnes Deos, & Rex magnus super alios omnes Reges, qui etiam Diidici solent.

ŷ. 4. *Quia non repellet Dominus plebem suam, & in manu ejus sunt omnes fines terre, & altitudines montium ipse conspicit.*

Altera Ratio est à potestate, quam Deus habet in orbem terræ, sive longitudinem, & latitudinem, sive etiam altitudinem consideres; proinde omnes terræ incolæ illi subiecti sunt, & sacrificium laudis debent. Hunc ŷ., ut jacet, Ecclesia communiter sic legit ex antiquo quodam codice: ceterum Patres ex codice Hebræo,

&

Græco legunt: *Quia in*

fines terre, & altitudines

omnisso etiam illo, non

ŷ. 5. Quoniam ipseus

& aridam fundaver.

tertia ratio: quoniam

maris, sed etiam mari

fecit illud, & arenam

in quâ, velut in vase

um est, homines, qu

moda percipiunt, ei g

are;

ŷ. 6. *Venite adoremus*

et adorabimus coram Do

Quarta ratio: quia ip

am, maria, sed etiam n

fectorem nostrum of

temus, proclamamus, & d

nostram, & peccata

ŷ. 7. *Quia ipse est Deus*

et populus ejus, & or

Altera ratio: quia Dom

sed particulari provi

proprium gregem.

os Pastores, & Doct

Deus tamen peculia

facit, ut negligentia

& Græco legunt: *Quia in manu ejus sunt omnes fines terre, & altitudines montium ipsius sunt, amisso etiam illo, non repellet Et.*

ÿ. 5. *Quoniam ipse est mare, & ipse fecit illud, & aridam fundaverunt manus ejus.*

Tertia ratio: quoniam Deus noster non solum terræ, sed etiam maris Dominus est: nam ipse fecit illud, & arenam siccam illi circumdedit, in quâ, velut in vase continetur. Quare æquum est, homines, qui ex mari maxima commoda percipiunt, ei gratias agere, & eum laudare.

ÿ. 6. *Venite adoremus, & procidamus ante Deum: ploremus coram Domino, qui fecit nos.*

Quarta ratio: quia ipse non solum fecit terram, maria, sed etiam nos homines, nos autem factorem nostrum offendimus, *venite, adoremus, procidamus, & defleamus ingratitude nostram, & peccata.*

ÿ. 7. *Quia ipse est Dominus Deus noster, nos autem populus ejus, & oves pascuæ ejus.*

Ultima ratio: quia Dominus non solum nos creavit, sed particulari providentiâ nos regit, ut pastor proprium gregem. Licet populus Dei per alios Pastores, & Doctores pascatur, & regatur; Deus tamen peculiarem ejus curam habet, nec sinit, ut negligentia, vel ignorantia,

vel etiam malitia Pastorum illis noceat. Ergo populus Dei in Deo summo Pastore confidere, & ad illum per orationem recurrere debet.

ψ. 8. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.*

Hâc aliterâ Psalmi parte hortatur populum Dei, ut non solum voce, sed etiam opere Deum laudent. At sacrificium operis Deo gratissimum est obedientia, quæ exhibetur præceptis ejus. Inducit Deum loquentem, ut exhortatio majoris vim habeat. *Hodie*, h. e. dum tempus vite durat, *si vocem ejus*, h. e. Domini audieritis, *nolite obdurare corda vestra*, resistendo inspirationibus &c.

ψ. 9. *Sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me Patres vestri, probaverunt. Et viderunt opera mea.*

Ponit exemplum obdurationis in Patribus, eductis per Moysen de Ægypto. Sicut quando me ad iram provocarunt juxta diem illum, quo explorare voluerunt, num verè Deus essem, ubi etiam experti sunt, me esse omnipotentem, quia viderunt opera mea, quæ solus Deus verus facere potest. Vide num. 14.

ψ. 10. *Quadragesima annis proximus fuit Arca Domini. generationi huic, Et dixi, semper hi errant corde.*

Explicat clarè
in deserto.

in deserto, de p
erent, aut loqu
is desideris, &
viam salutis,

11. *Ipsi ver
nibus juravi in i
nem meam.*

Isti, qui sempe
me, approbarun
quiem, ac per h
juravi in irâ
eram intellige te

PSA

Titulus, & A
David, qui
appetitatem.

Titulum, quem

locus, & Latinis

quod verius t

cantari in re

ntem Babylonic

unc Psalmum co

me temple: came

Ex.

Explicat clarè tempus irritationis, & tenta-
tionis in deserto. Toto tempore, quo duxi eos
per desertum, de proximo vidi, & audivi, quid
agerent, aut loquerentur; & dixi: ducuntur
variis desiderijs, & ideo errant, & vagantur ex-
tra viam salutis.

11. *Ipsi verò non cognoverunt vias meas,
quibus juravi in ira mea, si introibunt in re-
quiem meam.*

Isti, qui semper errant corde, non cognove-
runt, approbarunt vias meas, quibus ituc ad
requiem, ac per hoc in illam non introierun-
t, prout juravi in irâ meâ &c. Per requiem hic ad
literam intellige terram promissionis.

PSALMUS XCV.

Titulus, & Argumentum: *Canticum ipsi
David, quando domus edificabatur post
captivitatem.*

*Titulum, quem habemus tantum in codicibus
Graecis, & Latinis, vel addiderunt septuaginta,
vel, quod verius videtur Esdras addidit, dum
jussit cantari in reedificatione templi post capti-
vitatem Babylonicam. Quamvis autem David
hunc Psalmum composuerit occasione reductio-
nis Arca Domini. 1. Paralip. 16.; & Esdras
eundem Psalmum cantari jussit in reedifica-
tione templi: tamen certum est, intentionem pri-*

mariam Davidis, & ipsius Spiritus S. fuisse
 prædicere adventum Christi, & Regnum ejus.
 Recte enim observavit S. Aug., in toto Psalmo
 nullam fieri mentionem adificationis templi, nec
 reductionis Arce, ac per hoc, vel Psalmum non
 convenire cum titulo, vel exponendum esse, ut
 verba sonant, de Regno, seu Ecclesiâ Christi in
 omnibus gentibus adificandâ. Ita sentiunt Hie-
 ron. Aug. Ambros. Latini, Chrys. Theodoret.
 Euthym. Greci.

Ps. 1. Cantate Domino canticum novum,
 cantate Domino omnis terra.

Incipit ab exhortatione, ut pro communi be-
 neficio communiter ab universâ terrâ gratiæ
 agantur Deo: ideo ait: *cantate omnis terra,*
 & non Judæa solum. Vocat *canticum novum,*
 h. e. pulcrum, sapienter compositum, vel can-
 ticum pro novo beneficio.

Ps. 2. Cantate Domino, & benedicite no-
 mini ejus: annuntiate de die in diem salu-
 rare ejus.

Explicat materiam cantici, quæ est Salvato-
 ris adventus. Cantando laudate potentiam
 ejus, quæ per nomen significatur; nisi fortè
 per nomen insinuetur nomen Salvatoris, ut
 clariùs indicat, subdens: *Annuntiate &c.* præ-
 dicare cum cantu & laudibus venturam salu-
 tem, idque omni die. ¶

Ps. 3. Annun-
 tiate omnibus populis
 Dixit, Deum
 imper laudandum
 Notam faci-
 ebant Prophetæ
 us gloriam Dei.

nte omnibus gen-
 quibus manifest-
 quæ pertinet ad A-

Ps. 4. Quonia-
 labilis nimis: terri-

Ps. 5. Quonia-
 na, Dominus aute-

Declarat, quæ
 illa opera ejus.

agnus sit absolu-
 ritiam, sive bonita-

ritas, sive quæcur-
 et laudabilis valdè

tur: hinc enim
 a ejus. Demum

Deos gentium, &
 ritus mali, à

annati ad pœna-

non est Spiritus cre-
 ali fecit, corpor-

v. 3. *Annuntiate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.*

Dixit, Deum ob tam ingens beneficium semper laudandum, jam addit, *ubique laudandum.* Notam facite non solum Judæis, ut faciebant Prophetæ veteres, sed etiam gentilibus gloriam Dei. Dein idem explicat. annuntiate omnibus gentibus admiranda opera Dei, ex quibus manifestatur gloria ejus. Hoc præcipue pertinet ad Apostolos Domini,

v. 4. *Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes Deos.*

v. 5. *Quoniam omnes Dii gentium Damonia, Dominus autem Cælos fecit.*

Declarat, quæ sit gloria Domini, quæ mirabilia opera ejus. Hæc est gloria Domini, quod magnus sit absolutè, sive potentiam, sive sapientiam, sive bonitatem, sive imperium, sive divitias, sive quæcunque alia consideres: & ideo est laudabilis valde, & re ipsâ ab omnibus laudatur: hinc enim pleni sunt Cæli, & terra gloria ejus. Demum *terribilis est super omnes Deos gentium*, quia ii non sunt veri Dii, sed Spiritus mali, à Deo propter superbiam condemnati ad pœnas æternas: Dominus autem non est spiritus creatus, sed spiritus creator, qui *Cælos fecit*, corpora illa maxima, & pulcherri-

n. a, & quæcunque Cæli ambitu continentur.

v. 6. *Confessio, & pulchritudo in conspectu ejus: sanctimonia, & magnificentia in sanctificatione ejus*

Dixerat, Deum esse magnum, terribilem; jam addit, eundem esse undique laudabilem, pulcherrimum, gloriosum, sanctissimum, idque præcipuè cerni in cælesti sanctuario ab Angelis, & Beatis. *Confessio*, seu materia laudis, & *pulchritudo*, sive decor, & gloria, est in circuitu ejus, h. e. undique conspicitur. *Sanctimonia*, sive puritas, & *magnificentia*, sive majestas, & gloria conspicitur in templo sancto, quod in Cælis ipse Deus habet. Eadem David clariùs dicit Pl. 103. v. 2.: *Confessionem, & decorem induisti, amictus lumine, sicut vestimento.*

v. 7. *Afferte Domino patria gentium, afferte Domino gloriam, & honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus.*

Prædixerat, prædicandam esse notitiam Dei omnibus gentibus per Christi adventum, jam per modum hortantis prædicit, convertendas esse omnes gentes, & glorificaturas Deum. O familia gentium, cùm annuntiata vobis fuerit gloria Domini, qui de cælo ad terram descendit, & peractâ redemptione, iterum ad cælum gloriosus ascendit, accurrite ad tabernaculum
Dei,

Dei glorificate, &
libus Dei in & li
Tollite hi
durate Dominum
Invisitas gentil
renatis, & offera
de lute cor contri
tatis, jejuna, el
9. Comm
irraditate in gen
Quasi Mellia
exultat, & horta
nam universam
more, & rever
ante faciem Don
nibus ge-ribus, c
le per fidem in
tatis sic.

v. 10. Eten

in commovebit
rtoe Regnu
probat duplici r
qui cum in fort
con dicit, stabili
horrigente est, v
pauo v quia ipse
mellifera.

Dei, glorificate, & honorificate verbis, & opo-
ribus Deum; & sanctum nomen ejus.

Ps. 124. Tollite hostias, & introite in atria ejus, adorare Dominum in atriis sancto ejus.

Invitat gentiles, ut ad Ecclesiam Domini veniant, & offerant hostias, utique spirituales, ut sunt cor contritum, confessio peccatorum, oratio, jejunia, eleemosynæ &c.

Ps. 9. Commoveatur à facie ejus universa terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnavit.

Quasi Melliam venientem cernat, spiritu exultat, & hortatur ad venerationem, & latitiam universam terram. Commoveantur timore, & reverentiâ omnes habitatores terræ ante faciem Domini venientis; prædicate omnibus gentibus, quod Regnum suum, spirituale per fidem in cordibus hominum, auspiciatus sit.

Ps. 10. Etenim correxit orbem terra, qui non commovebitur; judicabit populos in equitate.

Hoc Regnum meritò convenire Christo, probat duplici ratione. Prima: quia ipse est, qui cum in formâ Dei esset, orbem terrarum condidit, stabilivit, ne commoveri posset: justum igitur est, ut in eâdem terrâ regnet. Altera ratio: quia ipse suo tempore judicabit orbem justissime.

Ps.

...que Lati ambire colligentur.
...*Ps. 124. Tollite hostias, & introite in atriis sancto ejus.*
...*Ps. 9. Commoveatur à facie ejus universa terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnavit.*
...*Ps. 10. Etenim correxit orbem terra, qui non commovebitur; judicabit populos in equitate.*
...*Ps.*

¶. 11. *Letentur Celi, & exultet terra, commoveatur mare, & plenitudo ejus: gaudebunt campi, & omnia, quæ in eis sunt.*

¶. 12. *Tunc exultabunt omnia ligna silvarum à facie Domini, quia venit; quoniam venit judicare terram.*

Excitat ad lætitiã omnia creata propter adventum Domini, tum primum, tum secundum. *Letentur Sc.*, nominat partes mundi principales. *Commoveatur etiam mare, & plenitudo ejus*, sive insulæ, sive pisces. *Gaudebunt Sc.*, sic erit, ut optavi. *Gaudebunt campi, & omnia, quæ in eis sunt*, sive pecora, sive plantæ: imò ipsa sterilia ligna silvarum exultabunt ad præsentiam conditoris, quia venit Dominus. Redempturus orbem terræ in misericordiã, & quoniam iterum venit judicare orbem terræ in justitiã.

¶. 13. *Judicabit orbem terra in equitate, & populos in veritate sua.*

Concludit, prædicens, quale futurum sit judicium; nempe *in equitate*, seu justitiã; & *in veritate sua*. h. e. in eã veritate, & fidelitate, quã semper implet, quod promisit, nempe se redditurum cuique secundum opera sua, sine personarum acceptione.

PSAL-

Titulus, & Arg
quando terra
Cum titulus non
in curia scriptor
ingita. Porro Pj
intelligendus a
tra, quam et Abs
em ejusmodi in Ps
propheta, occasione
tu S. affatus cecim
ationem perfectam
nam judicium, qu
si omnibus, & om
bus ejus constitutis,
tranquillitate fruetur
universa creatur
Duobus modis ad
s, primum de Regi
igno Christi post R
anno referemus.
¶. 1. Dominus r
cur Insula multa.
Dominus Deus et
illi Reges sunt se
entur, sive habite
Dominus Christ

PSALMUS XCVI.

Titulus, & Argumentum: Huic David, quando terra ejus restituta est.

Cum titulus non sit in codice Hebraeo, vel ex-
cidit in curia scriptorum, vel additus est à sep-
tuaginta. Porro Psalmus non videtur ad lite-
ram intelligendus de restitutione Regni, aut
terra, quam ei Absolon filius abstulerat; nihil
enim ejusmodi in Psalmo legimus, sed videtur S.
Propheta, occasione terra a se recuperata, Spi-
ritu S. afflatus cecinisse restitutionem, & consti-
tutionem perfectam Ecclesia, futuram post ulti-
mum judicium, quando, remotis persecutio-
bus omnibus, & omnibus inimicis Christi sub pe-
dibus ejus constitutis, Ecclesia pace perpetuâ, &
tranquillitate fruetur, & Christus ipse pacifice
in universâ creaturâ regnabit.

Duobus modis ad literam Psalmus exponi po-
test, primum de Regno Dei absolute, deinde de
Regno Christi post Resurrectionem: utrumque
sensum referemus.

ψ. i. Dominus regnavit, exultet terra, la-
tentur Insulae multae.

ψ. Dominus Deus est verus, & supremus Rex,
& alii Reges sunt servi ejus, ideo exultent, &
latentur, sive habitent in continenti, sive insu-
lis. Dominus Christus, qui aliquando humilis

an-

ante Reges judicandus stetit, jam regnavit, quia data est ei omnis potestas, in celo, & in terra; ideo exultent &c.

Y. 2. *Nubes, & caligo in circuitu ejus; justitia, & judicium correctio sedis ejus.*

Dominus Rex noster invisibilis est; verè tamen adest, & judicat populos justissimo judicio. Illud *correctio* idem est, ac *directio*, *rectitudo* &c. Posteriori sensu significatur adventus Christi ad judicium: veniet enim in nubibus Cæli, splendore magno circumdatus.

Y. 3. *Ignis ante ipsum procedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.*

Quandocunque voluerit Deus judicare, & punire impios, emitter à sede suâ virtutem efficacissimam, quæ subito *inflammabit*, & consumet *in circuitu*, ut non sit ullum effugium, omnes *inimicos ejus*.

Altero sensu significatur ignis, in fine mundi consumpturus omnia; fit autem tantum mentio impiorum, quia his solis ignis ille nocebit.

Y. 4. *Illuxerunt fulgura ejus orbi terre, vidit, & commota est terra.*

Quando illi placuit, in promptu habuit sagittas fulgurum, & ubi illa *illuxerunt orbi terre*, hæc, quasi sensum haberet, tota commotus.

Al-

Altero sensu in
um ignis maxi
omnia, scil. per
Y. 5. Monte
Domini, à facie
Juxta urtume
Domini per effe
illere ante facie
& peteat: sic m
durissimi sint, i
mentorum solidi
sustinere non pot
sumere, & annil
Y. 6. Annu
& viderant omni
Ex conspectu
continuis eorum
intelligere, Deu
rum orbis terra
seu claritas nom
Altero sensu:
institium ejus, q
rundum opera
populi, nullo ex
lectetur omne g
Y. 7. Consi
fulpula, & qui

Altero sensu indicatur modus, quo ante judicium ignis maximus exorietur, & consumet omnia, scil. per frequentissima fulgura.

Y. 5. *Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra.*

Juxta utrumquè sensum explicat potentiam Domini per effectum. Ut cera non potest subsistere ante faciem ignis, quin statim liquefiat, & pereat: sic montes, quantum vis maximi, & durissimi sint, imò omnis terra, omnium elementorum solidissima, vim Divinæ potentix sustinere non posset, si Deus eam repente consumere, & annihilare veller.

Y. 6. *Annuntiaverunt Celi justitiam ejus, & viderunt omnes populi gloriam ejus.*

Ex conspectu Solis, Lunæ, Stellarum, & continuis eorum motibus potuerunt homines intelligere, Deum esse moderatorem justissimum orbis terræ; ex quo consequitur gloria, seu claritas nominis ejus.

Altero sensu: *Annuntiabunt Angeli de celo justitiam ejus, qui veniet reddere unicuique secundum opera ejus: & tunc videbunt omnes populi, nullo excepto, gloriam ejus, dum ipsi flectetur omne genu.*

Y. 7. *Confundantur omnes, qui adorant, simulacra, & qui gloriantur in simulacris suis.*

Cum

Cum jam satis constet, unum solum esse verum Deum, Dominum Cæli, & terræ, confundantur, qui Deos inanes adorant; & multò magis confundantur, qui gloriantur in Idolis suis, cum errore decepti gloriantur in eâ re, ob quam maximè erubescere debent.

Altero sensu, per modum imprecationis, prædicitur confusio maxima, quæ operiet in die iudicii omnes Idololatrias: tunc enim appetitissimè cognoscent, Idola nihil fuisse, & Idolorum habitatores fuisse spiritus immundos, cum quibus ad æterna supplicia damnabuntur.

Y. 8. *Adorate eum omnes Angeli eius; audivit, & letata est Sion.*

Y. 9. *Et exultaverunt filie Juda propter iudiciatua Domine.*

Ut probet, meritò se dixisse, *Confundantur Sc.* convertit se ad Angelos, & invitât eos ad adorandum Deum. Si enim illi, qui sunt nobilissimæ creaturæ, non debent adorari, tanquam Dii, sed ipsi Deum adorare debent, ut ejus servi; quanto minùs Dæmones, vel Idola colenda sunt? *Audivit Sion*, h. e. populus Dei; Deum ubique regnare, Idola nihil esse, ipsos Angelos subjectos esse Deo; ideo *Sion, & filia Juda*, h. e. idem populus Dei valde letatus est,

quod tanto magis iudicio judicabitur.

Altero sensu iudicium ad iudicium hominum pro tribuna gloria affici, nebus orietur maxime. *Y. 10. Quos sper omnem terram adorant Deos.*

Ratio, cùm per additis illis, quæ Dominum peccatis elevat & exaltat in maiori sunt Dii per peccata Deos falsos, gentibus.

Altero sensu in se manifesta minime homines, qui curvabunt genitibus. *Y. 11. Qui dicit Dominus Deus meus peccatoris.* Concludit horum vitam sanctam.

est, quod tantum habeat Regem, qui omnes
iusto iudicio iudicat.

Altero sensu indicatur Majestas Christi ven-
turi ad iudicium: cum fideles viderint, Chri-
stum pro tribunali sedentem ab Angelis tantâ
gloriâ affici, nempe adorari, indè in veris fide-
libus orietur maxima lætitia.

¶. 10. *Quoniam tu Dominus Altissimus
super omnem terram, nimis exaltatus es super
omnes Deos.*

Ratio, cûr populus Dei exultare cœperit,
auditis illis, quæ dicta sunt: nam ex iis colligi-
tur, Dominum populi Dei, esse verè supremum
Dominum, elevatum super omnes Reges terræ,
& exaltatum maximè super omnes Angelos;
qui sunt Dii per participationem, & super om-
nes Deos falsos, qui per errorem colebantur
à gentibus.

Altero sensu indicatur gloria Christi, maxi-
mè manifestanda in die iudicii, quando omnes
omnino homines, & Angeli, tam boni, quàm
mali curvabunt genua ante illum.

¶. 11. *Qui diligitis Dominum, odite malum:
custodit Dominus animas Sanctorum suorum;
de manu peccatoris liberabit eos.*

Concludit horrando populum Dei ad se-
cundam vitæ sanctitatem. O vos omnes, qui
verè,

h

verè,

vere, & ex corde Deum diligitis, odite malum.
 Tum subjungit præmium: nam Dominus est
 custos fidelis, & diligens, fortis, & prudens. Diligens se, ut vitam ipsorum defendat, & liberet de potestate iniquorum, qui ordinariè inimici sunt hominum justorum. Deus custodit sæpe vitam corporalem Sanctorum suorum, semper autem vitam spiritualem, faciendo, ut omnia iis cooperentur in bonum.

Altero sensu custodiet animas Sanctorum suorum in die novissimo, ut nihil eis noceant accusationes inimici: & perfectissimè de manu peccatoris liberabit eos, quia post ultimam illam sententiam nihil amplius poterunt peccatores adversus justos.

12. *Lux orta est justo, & rectis corde letitia.*

Alterum præmium justorum est lux intelligentiæ, quæ incipit practicè cognoscere bonum, & malum, eligendo, quod verè, & non apparenter tantùm, justum, & bonum est: & recto cordi ineffabilis lætitia infunditur, ut nihil contristare justum possit.

v. 13. *Latamini justum in Domino, & confidentiam memoria sanctificationis ejus.*

Ex dictis sequitur, ut justum latentur non in vanitatibus, sed in Domino, qui justitiam, & læ-

titiam donat: &
 bus celebrent n
 Deus nos ex imp
 P S.

Titulus: Psa
 Hebraus

religiosa credentia
 Argumentum

itur scil. adventu
 ille ad salvandam

v. 1. Cantu
 quia mirabilia fe

Vide Pl. 95.
 quod sit concep

gine, innocentia
 miracula, resurr

versionis mundi pe
 v. 2. Salvatus

sanctum ejus.

Explicat unum
 tinetur. Hoc

ipse solus virtut
 aguit locis, arm

di eiecit foras, &
 v. 3. Notum

in conspectu gen
 ni. Christus ipse

titiam donat; & non obliviscantur, sed laudibus celebrent memoriam tanti beneficii, quo Deus nos ex impiis sanctos, & justos effecit.

PSALMUS XCVII.

Titulus: *Psalmus ipsi David.*

Hebraeus tantum habet Psalmus; unde reliqua creduntur à septuaginta fuisse addita.

Argumentum idem, quod Pl. 95., *predicitur scil. adventus Christi primus, & secundus, ille ad salvandum, iste ad judicandum.*

Ps. 1. Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit.

Vide Pl. 95. *Ps. 1. Mirabilia Christi sunt, quod sit conceptus de Spiritu S., natus de Virgine, innocentia viræ, justificatio peccatorum, miracula, resurrectio, missio Spiritûs S., conversio mundi per Apostolos, viles, idiotas &c.*

Ps. 2. Salvavit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus.

Explicat unum mirabile, in quo cetera continentur. Hoc mirabile fecit Dominus; quod ipse solus virtute suâ salvavit mundum; non eguit socijs, armis: ipse solus Principem mundi ejecit foras, & nos de ejus potestate liberavit.

Ps. 3. Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu gentium revelavit justitiam suam.

Christus ipse tribus annis, & amplius prædi-

cavit salutem, quam attulerat, & dabat credentibus in eum, & mysterium abscondi, um, seu *justitiam suam*, h. e. impletionem pro missionis, olim factæ Patribus de Redemptione generis humani, per Apostolos gentibus revelavit,

¶ 4. *Recordatus est misericordia sua, & veritatis sue domni Israel.*

Dat rationem ¶ prioris, *Recordatus est Deus Pater misericordie sue*, quâ promisit Patribus Salvatorem; & *recordatus est Deus Filius misericordie sue*, quâ venturum se pollicitus est; & simul recordatus est uterque fidelitatis in implendâ promissione factâ domni Israel. Dicitur Deus recordari, si implet, quod implere distulit, quasi oblitus esset.

¶ 5. *Viderunt omnes termini terra salutare Dei nostri.*

Declarat fructum prædicationis Apostolicæ. Illud *viderunt* significat fidem actualem cum notitiâ conjunctam, quæ movet voluntatem ad amandum, & desiderandum.

¶ 6. *Fubilate Deo omnis terra, cantate, & exultate, & psallite.*

Signum fidei est gratias agere Deo. Omnes fideles ex universâ terrâ conversi de tenebris ad lumen admirabile, ad notitiam veri Dei, & Sal-

Salvatoris Jesu
gratias agite, ca
psalite moribus
quia multiplicia
strumenta.

¶ 7. *Psallite
& voce Psalmi, i
vocate.*

Hæc 4. instru
voca dicitur, et
Hebræos: his,
qui videntur salu
cupiunt per spec

¶ 8. *Fubilate
moueat mare,
rum, & qui habi*

Invitat nunc e
lum. Cum adv
Dominus omni
audiente: mare,
tur motu exult
illet; eodem mo
homines,

¶ 9. *Flumi
vocate exultabu
nam venit judic
Mare, & terra*

Salvatoris Jesu Christi, magnâ voce laudate, & gratias agite, cantate linguis, exultate animis, psalite moribus, seu virtutum operibus; quæ quia multiplicia sunt, ideo multa subjicit instructa.

7. *Psallite Domino in cithara, in cithara, & voce Psalmi, in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.*

Hæc 4. instrumenta, *cithara. psalterium, tuba ductilis, tuba cornea* erant in usu apud Hebræos: his, hortatur, ut psallant Domino, qui videntur salutare Dei per fidem, & videre cupiunt per speciem.

8. *Jubilate in conspectu Regis Domini: moveatur mare, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & qui habitant in eo.*

Invitat nunc omnes partes terræ ad jubilandum. Cùm advenerit Rex magnus, qui est Dominus omnium, jubilate, ipso vidente, & audiente: mare, & quidquid in eo est, moveatur motu exultationis, ac si sensu præditum ellet; eodem motu moveatur terra, & omnes homines,

9. *Flumina plaudent manibus, simul montes exultabunt à conspectu Domini, quoniam venit judicare terram.*

Mare, & terram invitavit, invitat nunc flumines

mina, & montes. Metaphoræ hæc omnes significant, Prophetam ex amore, & desiderio erga Messiam venturum optare, ut omnes res creatæ, quo modo possunt, latentur, & laudent, Illud, *quoniam venit* &c., ad utrumque adventum referri potest. Primo adventu dicitur terram *judicare*, seu regere optimis legibus,

10. *Judicabit orbem terrarum in justitia, & populos in equitate.*

Judicabit omnes populos judicio, in quo nihil erit obliquum, nihil iniquum.

PSALMUS XCVIII.

Titulus: *Psalmus ipsi David.*

Hunc titulum soli habent codices Greci, & Latini.

Argumentum est *cohortatio ad agnoscendum Regnum Dei, eandemque Deum adorandum, & invocandum, ut fecerunt magna cum sua utilitate Adofes, Aaron, & Samuel.*

Psalmum duplici sentu, qui verbis inest, breviter exponemus. Primus est de tempore David, cum in domo ejus Regnum esset stabilitum: alter est de Regno Christi, de S. ejus Ecclesiæ, & de gloriosa corpore ejus, quorum typi fuerunt Regnum David, mons Sion, Arca Testamenti, quorum Psalmus meminit.

1. *Dominus regnavit, et ascendentur populi: qui sedet super Cherubim, & moveatur terra. Da-*

David non
num attribuit.

stabilivit in Jer
ur expulsi Jeb

Qui sedet &c. i

minus regnavit
prelides Spiriti

& turbetur terr

Altero sentu
sti, facta posi

quantumvis in
latis,

1. 2. *Dom*
saper omnes pop

Ideo frustra

Sion regnans, e

tentia, sapientia

Idem est de Cl

militante, tum

1. 3. *Conf*
niam terribile;

dicum diligit.

Utroque ser

lum non iratca
laudent eum,
li, quæ Regis p
pississimi sancti

David non sibi, sed Deo principaliter Regnum attribuit. Jam Dominus Regnum suum stabilivit in Jerusalem, quantum vis indignentur expulsi Jebusæi, & Chananæi Idololatæ. *Qui sedet &c.* idem ait, & sensus est: ille Dominus regnavit, *qui sedet super Cherubim*, seu prælidet Spiritibus Angelicis; moveatur licet, & turbetur terra.

Altero sensu indicatur dilatatio Regni Christi, facta post Ascensionem per Apostolos, quantum vis invitis, & repugnantibus Idololatris.

v. 2. *Dominus in Sion magnus, & excelsus super omnes populos.*

Ideo frustra irascuntur, quia Dominus, in Sion regnans, excellit omnes magnitudine, potentiâ, sapientiâ, ut nullo modo superari possit. Idem est de Christo regnante in Ecclesiâ tum militante, tum triumphante.

v. 3. *Confiteantur nomini tuo magno, quoniam terribile, & sanctum est, & honor Regis iudicium diligit.*

Utroque sensu hortatur populos, ut non solum non irascantur contra Deum, sed potius laudent eum, quia nomen sive Dei, sive Christi, quâ Regis potentissimi terribile est, & quâ iustissimi sanctum, ac venerabile, *Et honor &c.*

nam Regia dignitas, vel sanctitas, vel auctoritas id propriè requirit, ut amore iustitiæ rectè iudicet, non coactus timore, necessitate, passione.

v. 4. *Tu parasti directiones, justitiam, & iudicium in Jacob tu fecisti.*

Jam illud, *Honor Regis &c.* probat per Apostrophen ad Ieremum, sive Christum. Verè tu diligis justitiam, nam leges rectissimas, & ad dirigendos mores aptissimas tulisti, & justitiam te diligere demonstrasti in populo tuo. Jacob puniendo peccata, & benefacta remunerando. Idem contingit in novo testamento.

v. 5. *Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorare scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est.*

Ex dictis colligit, adorandum esse Deum, non solum in se ipso, sed etiam in arcâ fœderis, quæ scabellum erat pedum ejus. 1. Paralip. 28. *Exaltate &c.* corde, & voce laudando, & magnificando majestatem ejus, prosternite vos ad arcam fœderis, quia sancta est, seu Deo dicata. Altero sensu indicat, humanitatem Christi, quæ est scabellum divinitatis, esse adorandam.

v. 6. *Moyse, & Aaron in Sacerdotio ejus, & Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus.*

Exemplum ponit, quod imitemur, & nominat

nae tres Prin
taverunt, &
Moyse sum
sumum Sa
re dotena ra
merat in Sac
hediosè De
te, & populo

v. 7. *Inter
dicbar eos, in*

Ostendit v
provocabant D

ut amicos fu

quam legatu

us columna m

in bis loqueb

Aug. per col

locutionem :

ille locurum :

v. 8. *Cy*

septim, quod
Ratio, cur
cassidiebant c
erat t omnibu
chilando Sa
fili &c. Præte
ro regimine,
ipes a populi p

nae tres Principes viros, qui Dominum exal-
taverunt, & addiderunt scabellum pedum ejus,
Moysen summum Principem politicum, &
summum Sacerdotem; Aaronem summum Sa-
cerdotem tantum; Samuelem, quem non nu-
merat in Sacerdotibus, sed Levitis, sive is, qui
Audiosè Deum colebant, & invocabant pro
se, & populo.

v. 7. *Invocabant Dominum, & ipse exau-
diat eos, in columna nubis loquebatur ad eos.*

Ostendit viros istos fuisse amicos Dei: nam
invocabant Dominum pro se, & populo, & ipse
ut amicos fideles *exaudivat eos*. Cum nul-
quam legatur, Deum ad Samuelem locutum
in columna nubis, vel sensus erit: in columna
nubis loquebatur ad aliquos eorum; vel cum S.
Aug. per *columnam nubis* intellige obscuram
locutionem; hoc modo certum est, Deum fu-
isse locutum Samueli 1. Reg. 3.

v. 8. *Custodiebant testimonia ejus, & pre-
ceptum, quod dedit illis.*

Ratio, cur Deus illos promptè audiret: nam
custodiebant oinnia mandata, quæ communia
erant omnibus; de non colendis Idolis, de san-
ctificando Sabbato, de parentibus honoran-
dis &c. Præterea *custodiebant præceptum* de re-
cto regimine, quod propriè ad ipsos, ut Prin-
cipes populi pertinebat. L 5. X. 2.

ψ. 9. *Domine Deus noster tu exaudiebas eos. Deus tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum.*

Simplicior, expositio est hæc S. Aug: *Exaudiebas eos, cum iusta peterent: propitius fuisti facilis ad ignoscendum, cum in te peccarent, non sinens impunita peccata eorum.*

ψ. 10. *Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorare in monte sancto ejus: quoniam sanctus Dominus Deus noster.*

Concludit, repetendo serè ψ. 5., quia in eo continetur summa totius Psalmi. Sensu priori hortatur David Hebræos, ut adorent Dominum in monte Sion, ubi erat tabernaculum, & ubi futurum erat templum. Sensu altero hortatur Christianos, ut adorent Deum in Ecclesiâ Catholicâ, quæ mons est sanctus, & Sion spiritualis, & fugiant conventicula Schismaticorum, & Hæreticorum, *quoniam sanctus est Dominus Deus noster.* & ideo odit montes, seu cætus falsis religionibus pollutos.

PSALMUS XCIX.

Titulus: *Psalmus in confessione.*

Huic titulo Hebraico Græci addunt nomen *Davidis.*

Argumentum est *hortatio populi, ut frequenter & diligenter Deo confiteantur confessionem laudis, quia nos condidit, pascit, dulcissima est*

ejus

us commemor
cordia & fidei

ψ. 1. *Jubi
mo in laetitia.*

Omnes, que
que litis in uni
que ei obedie
non cum amat
laetitia, ut libe
est, & dilectio

ψ. 2. *Introu*

Deus quide
cipue in temp
mum Dei, u
Deum, & con
exultatione ce
mato, ut Deu
videat.

ψ. 3. *Sci*

Deus, ipse fe

Ad excitat

quisitam, juv

& beneficioru

& laudandus

quod ipse sit

melius cogit

tam, & tot

patres gigt

ius commemoratio, & perpetua erga nos misericordia & fidelitas.

ψ. 1. Jubilate Deo omnis terra: servite Domino in letitia.

Omnes, qui Deum verum colitis, ubicunque litis in universâ terrâ, Deum laudate: *servite* ei obediendo, non coactè, sed spontaneè, non cum amaritudine, ut mancipia, sed cum letitiâ, ut liberti: & summa legis Dei dilectio est, & dilectione nihil dulcius.

ψ. 2. Introite in conspectu ejus in exultatione.

Deus quidem ubique laudandus, sed præcipuè in templis; unde monet: *Introite* in domum Dei, ubi peculiari modo conspicietis Deum, & conspiciet vos Deus; sed introite in exultatione cordis, animo erecto, & inflammato, ut Deus vos præ desiderio sui exultantes videat.

ψ. 3. Scitote, quoniam Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos, & non ipsi nos.

Ad excitandam devotionem, in templo requisitam, juvat consideratio magnitudinis Dei, & beneficiorum ejus. Dum ad Deum orandum, & laudandum acceditis, attentè considerate, quòd ipse sit verus Deus, quo nihil majus, vel melius cogitari potest; & quòd ipse sit, cui vitam, & totum, quod estis, debetis. Licet parentes gignant filios, prima tamen causa, sine qua

quâ

quâ parentes nihil efficerent, Deus est. Vide 2. Machab. 7.

v. 4. *Populus ejus, & oves pascuæ ejus, introite portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis confitemini illi.*

Refert alterum beneficium: *Populus*, quem Deus peculiari providentiâ regit, & quos veluti rationales oves in pascuis suis doctrinæ pabulo reficit, & corporalibus etiam alimentis pascit, *introite portas tabernaculi ejus in confessione laudis, & atria ejus in hymnis, & sic confitemini illi, vos omnia ei debere, ac de manu ejus bona omnia suscepisse.*

v. 5. *Laudate nomen ejus, quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia ejus, & usque in generationem, & generationem veritas ejus.*

Addit tres proprietates Dei, quasi tres rationes, cur dignus sit, ut ab omnibus laudetur. Quia *suavis est*, nam facile miseretur, & quia miseretur, promittit liberationem; & quia *verax*, implet promissa.

PSALMUS C.

Titulus: *Ipsi David Psalmus.*

Argumentum Psalmi est: *David explicet exemplo suo qualis debeat esse bonus Princeps tum erga familiares, & privatam suam domum; tum erga Republicanam.*

Quod

Quod David
vel arrogante
am Deo, & a
mandat successor
vide narratio ha
stendit honoru
nem fuisse tum
operâ nostrâ
more adductus
v. 1. Miser
ubi Dominus.

Hac est præf
prima est, ut or
esse dona miseri
per justum judi
Desim imitentur
ertia ut omnes
tâ Dei, sed sine
sed sine despera

v. 2. Psall
vata, quando
Non solum
iudicium Dei, s
obo; & attentè
m, ut ambul
on viribus mei
rues ad me, u
at, & moveas

Quod David narret bona opera sua, non vitio, vel arrogancia tribui debet: vera enim dicit coram Deo, & ad finem bonum, nempe ad informandos successores, ac potissimum filium suum: unde narratio hac superba non est; imò v. 2. ostendit bonorum operum suorum causam efficientem fuisse tum misericordiam Dei, cujus dona sunt opera nostra bona, tum Judicium Dei, cujus timore adductus justitiam coluit.

v. 1. *Misericordiam, & judicium cantabo tibi Domine.*

Hæc est præfatio totius Psalmi; cujus ratio prima est, ut omnes sciant, benefacta Davidis esse dona misericordiae Dei, coronanda postea per justum judicium Dei: secunda ut Reges Deum imitentur, sint misericordes, & justitiam: tertia ut omnes homines sperent de misericordia Dei, sed sine præsumptione; timeant Deum, sed sine desperatione.

v. 2. *Psallam, & intelligam in via immaculata, quando venies ad me.*

Non solum voce cantabo misericordiam, & judicium Dei, sed etiam manu psalterium pulsabo; & attentè considerabo viam immaculatam, ut ambulem per eam: id autem faciam non viribus meis, sed ope gratiae tuae, quando venies ad me, ut me illumines, doceas, accendas, & moveas.

v.

ψ. 3. *Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus mea.*

Incipit narrare mores suos laudabiles, ut tum successores, tum subditi imitentur. *Perambulabam* viam hujus vitæ, seu vivebam, conservans imprimis *innocentiam cordis*, appetendo solum bona, & præcavendo malas cogitationes, & desideria, ut nemo domi meæ me reprehendere posset.

ψ. 4. *Non proponebam ante oculos meos rem injustam: facientes prævaricationes odivi.*

Dixit de innocentia cordis, nunc addit de innocentia oculorum, & manuum. *Avertebam* oculos tum mentis, tum corporis ab omni injustitia, sive in judicando subditos; sive in distribuendis honoribus, & præmiis; sive in commutationibus, & contractibus: & etiam odio habui omnes, qui legum prævaricationes faciebant; ac per hoc ipsam prævaricationem maximè sum detestatus.

ψ. 5. *Non adhaesit mihi cor pravum, declinantem à me malignum non cognoscebam.*

Docuit, qualis esset apud se; jam docet, qualis esset apud alios. Perversi homines non audebant se mihi adjungere: & si declinaret à me malignus, non cognoscebam, non laborabam, ut rediret ad amicitiam meam.

ψ. 6. *Detrahentem secretò proximo suo: hunc persequabar,*

Alia

ALBUN

Majoris

S U

BEATIS

M

A E

Renovata

ALBUM MARIANUM
Majoris Congregationis
Bonnensis

SUB TITULO
BEATISSIMÆ VIRGINIS

MARIÆ

AB ANGELO

SALUTATÆ

Renovatum Anno MDCCLXV.

DOMINI, DOMINI SODALES
MARIANI.

Operæ pretium facturum mihi videor, si paucis hic Pacti Mariani finem, legesque exponam, cum ex ejusmodi ignorantia factum hucusque esse videatur, ut pauci admodum in ejus album adscribi voluerint.

Pactum Marianum hunc spectat finem, ut ex fœdere Defunctorum Animæ piacularibus flammis liberatæ citius felicitate æterna, ac divini Numinis aspectu perfruantur. Sunt autem hujus Pacti

Leges.

I. Unusquisque Superstitum pro quolibet ex hujus Pacti Sociis Defuncto semel Sacrum quamprimum vel leget, vel legendum curabit.

Benedictus XIV. glor. mem. præter alias Sodalitati B. V. M. concessas Indulgentias declaravit Altare cujuslibet Congregationis Marianæ esse privilegiatum pro quolibet Sacerdote celebrante pro Anima cujuslibet Sodalitis, ipsos verò Sacerdotes, si Sodales
finr

ant, & cele
eodem priv
gaudere. F
brantes pro
faciant in
indulgentias

2. Si quis
ex culpabili
quoque mo
rum, vel ali
fructu gavis
nem, quan
aliis, qui ex

Qui pacto
lant, digner
tionis Præfic
rum album
Dominorum
denotantur.

FR

OMINI SODALES
RIANL

sint, & celebrent pro Animabus Sodalium,
eodem privilegio NB. *in quolibet Altari*
gaudere. Hinc omnes Pacti Socii cele-
brantes pro Defuncto ex Pacto monentur,
ut faciant intentionem lucrandi prædictas
Indulgentias.

2. Si quis Sacra pro Defunctis indicta,
ex culpabili negligentia omiserit, sciat se
quoque mortuum, pro rata, vel nullo-
rum, vel aliquorum duntaxat Sacrificiorum
fructu gavisurum, cæteris per intentio-
nem, quam Congregatio nunc habet,
aliis, qui ex Pacto obierunt, applicandis.

Qui pacto huic Mariano accedere vo-
lunt, dignentur Nomen suum Congrega-
tionis Præsidi tradere, ut id in Pactista-
rum album referat, qui infra in Catalogo
Dominorum Sodalium adjectâ Syllaba *Pacti*,
denotantur.

FRIDERICUS KNEPPER S. J.
Congregationis Præses.

REVERENDISSIMUS, & EMINENTISSIMUS ARCHI-EPISCOPUS,
& S. R. I.

PRINCEPS ELECTOR
MAXIMILIANUS
FRIDERICUS

Dominus Noster Clementissimus
CONGREGATIONIS MARIANÆ
BONNENSIS
PRÆFECTUS PERPETUUS.

+ Emmi Principis Electoris

Reverendiss
tissimi, An
Consult.

D. Altstatten R
Bonn. Di

D. Altstatten J
Alii Elect

D. Averdouck

D. Bachem Wi

D. Baumgarten

D. L. B. de Bel

Teuton. E

Commend

Inim. Co

mera Prae

D. Behren Car

Aulic. ac

D. van Beecho

Praefectus.

D. van Beecho

D. Bodise Cler

Civit. Bo

D. Bodise Ferd

Cassiu

nonicus,

D. Bollen Joan

D. Bombay H

Secretar.

dream C

P. Bollart Joa

Pacifica.

 Reverendissimi, Illustrissimi, Excellen-
 tissimi, Amplissimi, Perillustres, Clarissimi,
 Consultissimi, Prænobiles Domini
 Sodales Mariani.

- D. Altstættén Reinerus, *Alti Electoralis, ac sacul. Judicii
 Bonn. Dicographus. Pactista. Lausarum scriptor.*
 D. Altstættén Joannes Damianus Ant., *Adjunct. Dicograph.
 Alti Elector. ac sacul. Judicii Bonn.*
 D. Averdónck Anton., *E. P. E. Camera Expeditoꝝ.* ✕
 D. Bachem Wilh. Bonavent, *Telon. Bonn Administrator.*
 D. Baumgarten Joannes Chiltoph., *Sacerdos. Pactista.*
 D. L. B. de Belderbusch Caspar. Anton., *Magni Ordinis
 Teuton. Eques, Coadjutor Ballivie Veter. Bilsen,
 Commendator in Gruterode, E. P. E. Consiliarius
 Intim. Conferent. & Nobilis Consiliarius Intim., Ca-
 mera Præses, & suprem. Rei Architecton. Commissarius.*
 D. Behren Carol. Caspar., *E. P. E. Consiliar. Intimus &
 Aulic. actualis.*
 D. van Beethoven Ludovicus, *E. P. E. Chori Musici
 Præfectus.* *Regellan ministꝝ.*
 D. van Beethoven Joannes, *E. P. E. Musicus Aulicus Acc.*
 D. Bodifé Clem. August., *E. P. E. Consil. Camera actual.
 Civit. Bonn. Consul & Scabinus.*
 D. Bodifé Ferdinand. Joseph., *Archidiacon. Eccles. ad
 S. Cassium & Florent. nec non Cesaris Insula Ca-
 nonicus, E. P. E. Sacellanus Aul.*
 D. Bollen Joan. Henr., *E. P. E. Consil. Aul. Procurator.*
 D. Bombay Henr. Joseph., *E. P. E. Consil. Ecclesiast.,
 Secretar. Intim., Bibliothec. & Canon. ad S. An-
 dream Colon.*
 P. Boffart Joannes Soc. Jesu, *Collegii Bonniensis Rector.
 Pactista.*

- a
- D. Brauman Joannes Albert., E. P. E. *Consil. Intim. actual.*, *Director Camera*, & *Quest. Gener. Pact.*
- D. Brauman Franc. Libor., E. P. E. *Consil. Camera actualis.*
- D. L. B. de Breidbach in Bürresheim Frider. Franc., E. P. E. *supremus Camerar. Praefect.*, *Consiliar. Nobil. Intim.* & *Aulicus*, E. P. E. *Moguntini Consiliar. Intim.*, *Satrapa in Lintz* & *Aldenwied*, *Equest. Ordin. S. Michaelis Commendator.*
- D. Broel Joan. Frider., E. P. E. *Consil. Aul. Registrator. Pact.*
- D. Broggia Joan. Bapt., E. P. E. *Consil. Camera actual.* & *Commis. Bellic. Pact.*
- D. Marchio de Buffalo Horat. Clemens, E. P. E. *Camarar. Honor.* & *Stipatorum Equestr. vexillifer.*
- D. L. B. de Cler Ignatius, E. P. E. *Copiar. Colon. Generalis Major*, *Urbis Bonn. Commend.* & *Consil. Bellicus.*
- D. L. B. de Cler Frider. Ignat. Carol., *Juris Candid.*
- D. Clesse Joannes Franc., E. P. E. *Consil. Aulicus* & *Consilii Aulici Secretar.*
- D. Clewer Joannes Georgius, *Civit. Bonn. Mercator.*
- D. Cürten Joan. Bapt. Joseph., E. P. E. *Consil. Aulic.* & *Juris Professor.*
- D. Dambroich Joannes Henricus, E. P. E. *Consiliar. Intim. actual.* & *Camera.*
- D. Derckum Wilh. Arnoldus, E. P. E. *Consil. Bellic.* & *Secretar.*
- D. Dierath Joan. Franc., E. P. E. *Consil. Aulic. actual.* & *Stat. Patr. Syndicus. Pact.*
- D. Dierath Joan. Joseph., *Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cass.* & *Flor. Canonicus*, & *Magister Ornatus.*
- D. Drost Joan. Jodocus, E. P. E. *Consilii Aul. Fisc.* & *Camer. Procurator.*
- D. Dunckhafs Joannes Hugo, *Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cass.* & *Florent. Canonic.* & *Parochus ad S. Martinum. Pactista.*
- D. Eltreich Reinerus, *Archidiac. Eccl. ad Ss. Cass.* & *Florent.*, *nec non Perill. Eccl. in Diotkirchen Vicar.*

Fabri Ferdina
Bonn. *Consil.*
Flörckin Ma
& Florent.
de Föller Ad
& Conferen
Director.
L. B. de Fo
Ordinis Te
dorff, E. P.
ac Princip.
Frickeim Jo
cell. Acc.
Fumetti Joat
Aulicus act
Fuls Adolph
Praceptor,
Cass & Fi
Gräbeler Frat
Aul. Pact.
Gräbeler Joh
& Praesid.
Gruben Con
Aul. actua
Guisez Clem
Secretarius.
Günter Ante
Günter Jose
liarum Pra
L. B. de &
Satzfey, N
Otto, E.
siliarius N
Bellici, &
Haes Frider
& Aulicu
Comes ab
Schönstein
E. P. E.

- D. Fabri Ferdinandus, E. P. E. *Consiliar. Aul., Civit. Bonn. Consul & Scabinus.*
- D. Flörckin Mathias, *Archidiacon. Eccles. ad Ss. Cass. & Florent. Canonicus Senior.*
- D. de Föller Adolph. Anton., E. P. E. *Consil. Intim. & Conferent. actual., nec non Cancellar. Intim. Director.*
- D. L. B. de Forstmeister Franciscus Carolus, *Magni Ordinis Teutonicus Eques, Commendator in Muffendorff, E. P. E. Consiliar. Nobilis Intimus & Bellicus, ac Princip. Legionis Pro-Tribunus.*
- D. Frickelem Joan. Petrus, E. P. E. *Consil. Aulici Cancell. Acc.*
- D. Fumetti Joan. Joseph., E. P. E. *Consil. Intim. & Aulicus actual. Pact.*
- D. Fufs Adolphus, E. P. E. *Sacellan. Aulic. & Epheb. Præceptor, ac Vicarius Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cass. & Florent.*
- D. Grabeler Franc. Xaver., *Medicina Doctor & Medicus Aul. Pact.*
- D. Grabeler Josephus, *Medicina Doctor, Medicus Aul. & Præs. Milit. Bonn.*
- D. Gruben Constantinus, E. P. E. *Consiliar. Intim. & Aul. actual., Stat. Equest. Patr. Syndicus. + 4/*
- D. Guisetz Clemens Augustus, E. P. E. *Consil. Aulici Secretarius.*
- D. Günter Antonius, E. P. E. *Centurio.*
- D. Günter Joseph. Clemens, E. P. E. *supremus Vigiliarum Præfectus.*
- D. L. B. de & in Gymnich, Dominus in Fischel, Satzfeÿ, Neurath, Laurentzberg, Wald, Carolus Otto, E. P. E. *Consil. Intimus Conferent. & Consiliarius Nobilis Intim., Præs. Consilii Aulici, & Bellici, & Satrapa in Lidberg.*
- D. Haes Fridericus Josephus, E. P. E. *Consil. Intimus & Aulicus actual. Pact.*
- D. Comes ab Hatzfeld, Dominus in Wildenburg, Schönstein & Merten, Carolus Ferdinandus, E. P. E. *supremus Aula Marechallus, Consiliar.*

Nobil. Intimus & Aulicus, ac Equest. Ordinis S. Michaelis Archang. Commendator.

D. Hermans Ferdin. Adolphus, E. P. E. *Sacellanus Aulic., Ceremoniarius & Canon. ad S. Georgium Colon. Pact.*

D. Heyermann N. N., *Eccl. Archidiacon. ad Ss. Cass. & Florent. Canonicus.*

D. Hittorff Joan. Petrus, *Pharmacop. Aulicus.*

D. Hœcker Casparus, E. P. E. *Consilii Aulici, & Archiv. Cancellista.*

D. S. R. I. Camerarius hæreditarius Comes de Hohenzollern, Siegmaringen & Vöhringen, Francicus Anton. Christoph., E. P. E. *supremus Patria & Aula Præfectus ac primus Status Minister, Metropolitan. Eccl. Colon. & Cathed. Argentin. resp. Præpositus, Thesaurarius, Archi-Capellar. & Canon. Capit., nec non Diœces. Argentin. trans Rhenum Pro-Princeps, & Equest. Ord. S. Michaelis Commendator.*

D. Hubet Franc. Adam., *Assessor & Satrapa Præpositura Bonn. Pact.*

D. Ipp Richardus, *Custos Archidiac. Eccl. ad Ss. Cass. & Florent.*

D. Jungbluth N. N. *Sacerdos.*

D. Kaukol Claud. Joseph. Maria, E. P. E. *actual. Consiliar. Camera, & Cancell. Intim.*

D. Kaukol Carol. Caspar., E. P. E. *Consil. Camera, & Cancell. Intim.*

D. Keiffen Joannes Marcus, *Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cass. & Florent. Vicarius.*

D. Keiffen Joan. Wilhelm., E. P. E. *Consilii Aulici Secretarius.*

D. de Kempis Joan. Reiner. Christian. Maria, E. P. E. *Consiliar. Intimus actual. & Aulic., Secretarius Status & Archiv. Pact.*

D. Kerich Stephanus, E. P. E. *Consil. Intimus actual. & Aulic. ac Archiater.*

D. L. B. de Kleisten Ferdinand., E. P. E. *Camerarius Honor. & supremus Vigiliarum Præfectus.*

Comes de R
Eccl. Metr
Pro-Decan
D. Körner Joa
D. Krauß Casp
D. Kregel Jo
D. Kügelgen
Intimus ac
Prator. Pa
D. Kügelgen T
sicur. Ca
D. Lapp Josep
actual. &
rum Direc
D. Lechenich I
actual.
D. Liebering P
D. Löfgen Ca
actual.
D. L. B. de V
Lüffelberg
Rei Culin
& Aulic.
non Equej
D. de L'ombre
D. Maagh Jo
Ss. Cass.
D. Maagh Th
Camera a
D. Martini Ev
actual., &
Pact.
D. de Merle
& Archi
Canonicus
D. de Merle J
Consiliaria

- D. Comes de Königsegg-Aulendorff Carol. Aloysius, *Eccl. Metropol. Colon. & Cathed. Consistent. resp. Pro-Decanus & Canon. Capit.*
- D. Kôrner Joan. Franc. Amadaeus, *Procurator.*
- D. Kraufs Casparus. *Juris Praxeos Candidatus.*
- D. Krengel Joannes, *Informator Tyron.*
- D. Kügelgen Gabriel Bernard., *E. P. E. Consiliar. Intimus actual. & Camer., nec non Circuit. Bonn. Prator. Pact.*
- D. Kügelgen Theodor Adolph. Maria, *E. P. E. Consiliar. Camera actual.*
- D. Lapp Joseph. Clemens, *E. P. E. Consiliar. Intim. actual. & Aulic., nec non Cancellaria ac Feudorum Director.*
- D. Lechenich Henricus, *E. P. E. Consiliar. Aulicus actual.*
- D. Liebering Petrus, *Sacerdos.*
- D. Lölrgen Carol. Anton., *E. P. E. Consiliar. Camera actual.*
- D. L. B. de Vorst-Lombeck, Dominus in Lombeck, Lüffelberg & Vorst Joseph. Clem. *E. P. E. supr. Rei Culinar. Praefectus, & Consiliar. Nobil. Intim. & Aulic., Satrapa in Nurburg & Adenau, nec non Equest. Ord. S. Michaelis Commendator.*
- D. de L'ombre Christian. Hubertus.
- D. Maagh Joannes Melchior, *Eccl. Archidiacon. ad Ss. Cass. & Florent. Canonicus.*
- D. Maagh Theodorus Albertus, *E. P. E. Consiliarius Camera actual. & Cellerarius supr.*
- D. Martini Everardus, *E. P. E. Consiliarius Camera actual., & Monaster. Intim. Cancellar. Registrator. Pact.*
- D. de Merle Clemens Augustus, *Metropol. Eccl. Colon. & Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cassium & Florent. Canonicus Capit.*
- D. de Merle Joseph. Clem. Franc. Xaver., *E. P. E. Consiliarius Aulic. actual.*

- D. Meyer Joannes Joseph., E. P. E. *Consiliar. Ecclesiast. actual. suprem. Rei Piscat. Praefectus, primarius Sacellan. Aulic. & Eccl. Colleg. ad Ss. Apostolos Canon.*
- D. Myrbach Franciscus Casparus, E. P. E. *adjunct. Camera Registrator.*
- D. Neefen Mathias Balduinus, E. P. E. *Consiliar. Intim. & Camera actual. & Advocatus Fisci. Pact.*
- D. Neefen Joannes Gabriel Joseph., E. P. E. *Consiliarius Aulicus actual. Pact.*
- D. Nicolai Mathias, E. P. E. *Cancellista Intim.*
- P. Pagen Gabriel Soc. Jesu, *Concionator. Pact.*
- D. Pelterosky Joseph. Clemens, E. P. E. *Musicus Aulicus. Pact.*
- D. Pfandler Joannes Henricus, E. P. E. *Consiliarius & Secretarius Camera actual.*
- D. Pfenning Franc. Michaël, *Regia Celsitudinis Magni Ordinis Teutonici Magistri Consiliarius Intimus actual. & Camera Director. Pact.*
- D. Pirret Joannes, *Medicina Doctor. Pact.*
- D. Probst Hubertus, *Ludi Magister Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cass. & Florent.*
- D. de Quentel Joannes Thomas, *Metropol. Eccl. Colon. Canonicus Capit., E. P. E. secularis Curia Praeses, & Praepositus ad S. Severinum.*
- K) D. Radermacher Caspar Antonius, E. P. E. *Colon. & Trevirens. Consiliar. Intimus actual., Officialis Confluentia, nec non Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cass. & Florent. Decanus, & Perinsignis Eccl. Colleg. ad S. Simeonem Treviris Canonicus Capit.*
- D. Radermacher Joannes Hermannus, *Archidiac. Eccl. ad Ss. Cass. & Florent. Scholasticus & Canon. Pact.*
- D. L. B. de Raesfeld Godefridus Josephus, E. P. E. *Consiliarius Conferent. Intimus actual., & Consilii Aulici Cancellarius, ac Archivarius primar.*
- D. Rasia Carolus Ludovicus, E. P. E. *Consiliarius Camera actual. & Registrator. Pact.*
- D. Rendtling Ferdinandus, E. P. E. *Consiliar. Aulicus & Cellerarius super. Brüla.*
- D. Ries Joannes, E. P. E. *Musicus Aulicus.*

D. L. B. de Rol
Ordinis Teu
Ballivia Co
rimam Colo
Morsbroich,
Ord. Teuton
D. Rosignol Pet
Archidiac. I
D. L. B. de Sch
heim & Ni
suprem. Re
siliarius Int
Rheinbach.
D. de Scampar
Colon. Can
ad S. Cun
Apostolos C
D. Schmitz Joa
clesiast. & t
ad Ss. Cassi
P. Schnitzler Ade
D. Schnitzler Fi
ad Ss. Cass.
Archidiac.
ac Pastor
D. de Schönhei
Calon. Can
rent. Intim
Perillustri
Capitul.
D. Schulzen Ante
& Secretar
D. Silmen Frid
Florent. Vi
D. de Sindt Jo
Equestris,
D. Spenner Ge
& Florent
D. Spenner Hil

- D. L. B. de Roll à Bernau Ignat. Servatius, *Magni Ordinis Teutonici Eques, Magnus Commendator Ballivia Confluentina, Commendator ad S. Catharinam Colonia, Dominus in Elsen, Hermülheim, Morsbroich, Oedinghoven, Regia Celsitudinis Magni Ord. Teutonici Magistri Consiliarius Intimus.*
- D. Rosignol Petrus, E. P. E. *Sacellanus Aulicus, & Archidiaconus. Eccl. ad S. Cunibertum Colon. Canonicus.*
- D. L. B. de Schall, Dominus in Morrenhoven, Flerzheim & Niederdröese, Clemens August., E. P. E. *suprem. Rei Argentaria Praefectus, & Nobilis Consiliarius Intimus & Aulicus, nec non Satrapa in Rheinbach.*
- D. de Scampar Fridericus Ludovicus, *Metropol. Eccles. Colon. Canonicus Capit., Praepositus Archidiaconus. Eccl. ad S. Cunibertum, & Canonicus Capit. ad Ss. Apostolos Colonia.*
- D. Schmitz Joannes Tilmannus, E. P. E. *Consiliar. Ecclesiasticus, & Officialis Bonna, nec non Archidiaconus. Eccl. ad Ss. Cassium & Florent. Canonicus. Pact.*
- P. Schnitzler Adolph. S. J. *Collegii Bonn. Procurator. Pact.*
- D. Schnitzler Franciscus Wilhelm., *Archidiaconus. Eccl. ad Ss. Cass. & Florent. Canonicus, ejusdemque Curiae Archidiaconus. Sigillifer, nec non Capitul. Burgi Decanus, ac Pastor ad S. Gangolphum. Pact.*
- D. de Schönheim Joannes Arnoldus, *Metropolit. Eccles. Colon. Canonicus Capit., E. P. E. Consiliar. Conferent. Intimus, & Curiae Eccles. Officialis, nec non Perillustrium Eccl. in Vylich & Rheindorff Canonicus Capitul.*
- D. Schulten Antonius, E. P. E. *Consiliar. Camera actual. & Secretarius. Pact.*
- D. Silmen Fridericus, *Archidiaconus. Eccl. ad Ss. Cass. & Florent. Vicarius. Pact.*
- D. de Sindt Joannes Baptista, E. P. E. *Praefectus Stabuli Equestris, Tribunus Legionis Equest. Monasteriensis.*
- D. Spenner Georgius, *Archidiaconus. Eccl. ad Ss. Cass. & Florent. Canonicus.*
- D. Spenner Hilarius, *Consilii Aulici Procurator.*

- D. Spelter Josephus Antonius, *Sacerdos.*
- D. L. B. de Spies in Büllesheim & Allner Franciscus
Wilhelmus, E. P. E. *Camerarius Honor. & Satrapa
in Hardt.*
- D. Starnberg Fridericus, *Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cass.
& Florent. Canonicus.*
- P. Stauber Josephus S. J. *Præses Sodalitatis Dominorum
Juliac. Paët.*
- D. de Stockhausen Ferdinandus, E. P. E. *Consiliarius
Eccl. Sacellanus Aulicus & Sacrista, nec non
Colleg. Eccl. ad S. Martinum Monasterii-Westphalia
Decanus.*
- D. Stoll Petrus Josephus, *Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cass.
& Florent. Canonicus.*
- D. S. R. I. Comes de Tauffkürch in Imb, Dominus
in Elleriching, Rath & Hulst, Joannes Josephus
Anton. Catol., E. P. E. & Sereniff. P. E. *Barvar.
Nobilis Consiliar. Intimus, Camerarius, Stipatorum
Equest. Centurio, Equest. Ord. S. Archang. Michaelis
Commendator, ac Satrapa in Aldenahr.*
- D. Thielen N. N. *Vice-Satrapa Bonn. & Secretarius
For. & Venat.*
- m) D. Thyn N. N. *Sacerdos.*
- D. Topp Sever. Anton., *Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cass.
& Florent. Vicarius.*
- D. Tolotti Casparus Nicolaus, *Paëtista.*
- D. Marchio de Trotti, de Cimene, Bezani, & Castrivario
Alphonfinus, E. P. E. *supremus tabuli Equest.
Præfectus, & Nobilis Consiliarius Intimus.*
- D. Marchio de Trotti, de Cimene, Bezani & Castrivario
Carolus Albertus, E. P. E. *Camerarius honorar.
& Centurio.*
- D. Comes de Verira Marcus, Dominus in Selva, Progno,
Marchio de Fubine, E. P. E. *Nobilis Consiliarius
Intimus, Generalis Locumten. & Resident. Bonn.
Gubernator.*
- D. Vogel Joannes Philippus Neri Maria, E. P. E.
*Consiliarius Camera actual. & Cubiculi Metator,
nec non Præfect. Palatii Bonn.*

Uphoff Franc
imus actual
Secretarius. P
L. B. de Wall
mens August
Satrapa in Bris
L. B. de Wal
Camerarius
Centurio.
Weber Joann
Registrator. a
Weisweiler W
Camera actu
L. B. de We
chidiacon. E
L. B. de We
E. P. E. Vice
Camerarius
junctus Sarr
D. Wilhelmi Jo
Wullé Joann
Chirurgus.

fontes

- D. d'Uphoff Franciscus Ludovicus, E. P. E. *Consiliar. Intimus actual., nec non Aulicus & Camera, ac Statūs Secretarius. Pact.*
- D. L. B. de Walbott à Bassenheim in Bornheim Clemens Augustus, E. P. E. *Nobil. Consiliar. Intim. Satrapa in Brül, & Archidiaec. Colon. Commissarius.*
- D. L. B. de Wassenauer Henricus Josephus, E. P. E. *Camerarius honorar. & Stipitorum Equestr. Pro-Centurio.*
- D. Weber Joannes Joseph., E. P. E. *Consilii Aulici Registrator adjunct.*
- D. Weisweiler Wilhelm. Joseph., E. P. E. *Consiliaris Camera actual. & Cella Praefectus.*
- D. L. B. de Weichs à Rösberg N. N. *Prapositus Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cassium & Florent.*
- D. L. B. de Weichs à Rösberg Clemens Augustus, E. P. E. *Vice Supremus Venation. & Forest. Praefectus, Camerarius honorar., Satrapa in Zeltingen, & adjunctus Satrapa Bonne.*
- D. Wilhelmi Joannes Adam., E. P. E. *Pro-Centurio.*
- D. Wullé Joannes Michael, E. P. E. *Legionis Colon. Chirurgus.*

Domini

Domini Sodales Defuncti.

Reverendissimus & Serenissimus Archi-
Episcopus, ac S. R. I. Princeps Elector,
Dominus, D. CLEMENS AUGUSTUS,
Congregationis Marianæ ab Anno
1739. Præfectus Perpetuus. Obiit
Anno 1761.

Anno 1760.

- D. Joannes Arnoldus ab Achatius de Longenberg,
*Eccles. Metropolit. Colon. & Archidiacon. ad Ss.
& Florent. Bonn., nec non Perillustris Colleg. ad
S. Clementem in Schwartz - Rheindorff, & ad S.
Andream Colonia Canonicus Capitularis.*
- D. Nicolaus Broggia, S. P. E. *Consiliarius Camera.
Pactista.*
- D. Joannes Josephus Homberg, S. P. E. *Consiliarius
Camera actual. & Secretarius.*
- D. Josephus Maria Zudoli, *Canonicus ad S. Swi-
bertum.*

Anno 1761.

- D. Joannes Paulus Bollen, E. P. E. *Consilii Aulici
Procurator.*

Anno 1762.

- D. Carolus Arnoldus d'Ernst, E. P. E. *Consiliarius In-
timus & Aulicus actualis.*

D. Joannes Ke-
tarius.

D. Franciscus F
Colleg. ac
eben Bonn
respectivè

D. Maximilian
de Nothal
senstein, I
siliarius N
Locumten.
Bonnensis,
Satrapa C

D. Thomas St
& Archia

D. Franciscus I
Consiliarius
Magni Or
siliarius. I

D. Gerardus Pl
E. P. E.
Ecl. ad S

D. Joannes Ph
de Egloff
glesau, C
Teutonici
Pro Tribu

D. Joannes Ac
in Wisler
Intimus a

D. Joannes Jo

D. Joannes Keiffen, E. P. E. *Consilii Aulici Secretarius.*

Anno 1763.

D. Franciscus Bruckdorff, *Archidiaconalis & Perillustri Colleg. ac Pastoralis Eccles. D. Petri in Dietkirchen Bonnæ Canonicus Capitul. & Parochus, ac respectivè Semi-Præbendarius. Pæctista.*

D. Maximilianus Emmanuel Josephus Henricus L. B. de Nothafft in Weissenstein, Dominus in Weissenstein, Poppenried, & Fridensfels, E. P. E. *Consiliarius Nobilis Intimus, Copiar. Colon. Generalis Locumten. & Tribunus Legion. Pedest. Residentia Bonnensis, nec non Cesaris Insula Governor, ac Satrapa Cesar. Insula.*

D. Thomas Steinhafen, S. P. E. *Consiliar. Aulicus, & Archiater. Pæctista.*

D. Franciscus Bernardus Anton. Winckelblech, E. P. E. *Consiliarius Intimus, & Camera actualis, nec non Magni Ord. Teutonici Ballivæ Consuetudinæ Consiliarius. Pæctista.*

D. Gerardus Philippus Wilhelmus de Würtz & Bourg, E. P. E. *Consiliarius Ecclesiast., & Archidiacon. Eccl. ad Ss. Cass. & Florent. Canonicus.*

Anno 1764.

D. Joannes Philippus Carolus Georgius S. R. I. L. B. de Egloffstein in Egloffstein, Mühlhausen, Bourglelau, Gunzendorff & Affterthal, *Magni Ord. Teutonici Eques, E. P. E. Camerarius honor. & Pro Tribunus.*

D. Joannes Adamus Baro de Falckenberg, Dominus in Willent & Eitersdorff, E. P. E. *Consiliarius Intimus actualis, & Camera Director. Pæctista.*

D. Joannes Josephus Hamman, E. P. E. *Centurio.*

D. Josephus Antonius S. R. I. Princeps ab Hohenlohe, Bartenstein, & Pfedelbach. Comes de Waldenburg, Metropolit. Eccles. Colon. & Cathedral. Argentiniensis, Augustana, ac Elvacensis respectivè Scholasticus, & Canonicus Capit.

D. Joannes Henricus Maagh, E. P. E. Consiliarius Camera actualis.

D. Ferdinandus Moll, Perillustr. Eccles. in Dietkirchen Canonicus Capit, Archidiacon. ad Ss. Cassium & Florent. Vicarius, nec non primaria Parochia ad S Remigium Bonne Sacellanus primarius. ac Praesidii Militaris Parochus.

D. Joannes Josephus Wilhelmus Zols, E. P. E. Sacellanus Aulicus.

Anno 1765.

D. Joannes Jacobus Thielen, J. U. D. & Advocatus Legalis Senior.

*a) General-Commissar
b) Hof-Commissar
c) Hof-Consulent...*

*(h) Hof-Commissar
i) Hof-Commissar
k) Hof-Commissar*

*d) Hof-Commissar
e) Hof-Commissar
f) Hof-Commissar
g) Hof-Commissar
h) Hof-Commissar*

Alia virtus
qui falsi crimi
& secreto apu

erim non mod
persequer, &

§. 7. Super
hoc non edebat

Alia virtus
stico, & fatu

elatis superbi
piditas nullis

stius, quam si
avari: hi abt

plendas cupio
detrimento si

§. 8. Ocu
mecum: amob

ministrabat.

Explosis c
ostendit, quo

Ad fideles, q
tales novera

elgebam, u
domestici, &

tate, vel Re
eriam immac

mibi praeipu

§. 9. N

Alia virtus planè Regia hic aperitur. Eum, qui falsi criminis acculabat proximum suum, & secretò apud me detrahebat de fama ejus, eum non modò non audiebam, sed graviter persequer, & puniebam.

¶. 7. *Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam.*

Alia virtus: non convalescebam quasi domestico, & familiari, qui oculis, vel superciliis elatis superbiam ostendit; neque illi, cujus cupiditas nullis opibus satiatur. Nihil populo tristius, quàm si Ministri Regum superbi sint, aut avari: hi abutuntur publicâ potestate ad explendas cupiditates proprias, non sinè magno detrimento subditorum.

¶. 8. *Oculi mei ad fideles terra, ut sedcant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.*

Explosis detractoribus, superbis, & avaris, ostendit, quos familiares, & Ministros elegerit. Ad fideles, qui erant in terrâ, sive ad eos, quos tales noveram, benignè respiciebam, eosque eligebam, ut sederent mecum in mensâ, velut domestici, & familiares. Et si quis erat in civitate, vel Regno meo non solùm fidelis, sed etiam immaculatis moribus vitam ducens, hic mihi præcipuus Minister erat.

¶. 9. *Non habitabis in medio domus meae.*

qui facis superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.

Suprà detestatus est superbos oculo, & secreto deirahentes proximo suo; jam superbos manibus, seu eos detestatur, qui superbè alios opprimunt, & loquentes mendacia ad fallendos quoscunque homines. Ejusmodi dicit non habitaturum &c., seu non futurum inter intimos familiares suos. *Non direxit &c.* non prosperatus est coram me, quia non invenit gratiam coram oculis meis.

v. 10. *In matutino interficiebam omnes peccatores terra, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.*

Concludit Psalmum, demonstrans zelum suum in purganda civitate Domini, in qua purgatione faciebat misericordiam, liberando bonos cives ab oppressionibus, & scandalis iniquorum: & *Judicium*, malos meritis pœnis afficiendo. *In matutino*, maturè, celeriter, antequam mala radicarentur, *interficiebam &c.* eos, qui morte digni erant, & quibus vita concedi non poterat sine periculo innocentium. Id autem faciebam, *ut disperderem &c.*, ut civitati sanctæ, & pacificæ pacem suam, & tranquillitatem restituerem, exturbatis inde omnibus perturbatoribus.

FINIS.

et tempore, cui di
vina.
osocia dicitur
m. fignetur ma
fignetur dicitur
asia ad fulmen
edictum non ha
ant inca iohanne
Et non prope
invenit gratiam
episcopus unum
de curia Du
nem.
monstrans tunc
locum ubi quia pu
um, liberando bo
a. & Casaldini
dus metris pami
runt, ceteris, qu
interfuerunt Et
de quibus vixi co
tudo in scotiam
pendere Et, a
paxem lant, d
relli, extabat
probationem
S.

